תלמוד בבלי · ראשונים · ראש · סדר נשים

פסקי הרא"ש על גיטין

רבנו אשר ב"ר יחיאל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פסקי הרא"ש על גיטין

רבנו אשר ב"ר יחיאל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פסקי-הראש-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 9
הלכה ז 10
הלכה ח 12
הלכה ט 12
הלכה י 12
הלכה יא 14
הלכה יב 17
הלכה יג 17
הלכה יד 18
הלכה טו 19
הלכה טז 19
הלכה יז 19
הלכה יח 23
הלכה יט 23
פרק ב 25
הלכה א 25
הלכה ב 25
הלכה ג 26
הלכה ד 26
הלכה ה 29
הלכה ו 30
הלכה ז 30
הלכה ח 31
הלכה ט 31
הלכה י 32
הלכה יא 32
הלכה יב 32
הלכה יג 33
הלכה יד 33
הלכה טו 34
הלכה טז 34
הלכה יז 35
הלכה יח 35
הלכה יט 35
הלכה כ 35
הלכה כא 36
הלכה כב 36
הלכה כג 37
הלכה כד 37
הלכה כה 38
הלכה כו 41
הלכה כז 41
הלכה כח 42
הלכה כט 42
פרק ג 42
הלכה א 42
הלכה ב 43
הלכה ג 44
הלכה ד 46
הלכה ה 46
הלכה ו 47
הלכה ז 48
הלכה ח 48
הלכה ט 49
הלכה י 49
הלכה יא 50

הלכה יב 50
פרק ד 51
הלכה א 51
הלכה ב 51
הלכה ג 51
הלכה ד 52
הלכה ה 52
הלכה ו 53
הלכה ז 54
הלכה ח 56
הלכה ט 57
הלכה י 58
הלכה יא 58
הלכה יב 59
הלכה יג 59
הלכה יד 60
הלכה טו 60
הלכה טז 61
הלכה יז 61
הלכה יח 61
הלכה יט 62
הלכה כ 62
הלכה כא 63
הלכה כב 64
הלכה כג 64
הלכה כד 64
הלכה כה 64
הלכה כו 65
הלכה כז 65
הלכה כח 66
הלכה כט 66
הלכה ל 68
הלכה לא 68
הלכה לב 69
הלכה לג 69
הלכה לד 69
הלכה לה 70
הלכה לו 70
הלכה לז 70
הלכה לח 72
הלכה לט 72
הלכה מ 73
הלכה מא 73
הלכה מב 73
הלכה מג 73
הלכה מד 74
הלכה מה 74
הלכה מו 74
הלכה מז 75
הלכה מח 76
הלכה מט 76
הלכה נ 76
פרק ה 76
הלכה א 76
הלכה ב 77
הלכה ג 78
הלכה ד 78
הלכה ה 78
הלכה ו 79
הלכה ז 80
הלכה ח 81
הלכה ט 82
הלכה י 83
הלכה יא 83

הלכה יב 83
הלכה יג 83
הלכה יד 84
הלכה טו 85
הלכה טז 85
הלכה יז 86
הלכה יח 86
הלכה יט 86
הלכה כ 87
הלכה כא 89
הלכה כב 89
הלכה כג 89
הלכה כד 89
פרק ו 90
הלכה א 90
הלכה ב 90
הלכה ג 91
הלכה ד 92
הלכה ה 93
הלכה ו 94
הלכה ז 94
הלכה ח 95
הלכה ט 95
הלכה י 97
הלכה יא 98
הלכה יב 98
הלכה יג 99
הלכה יד 100
פרק ז 101
הלכה א 101
הלכה ב 101
הלכה ג 101
הלכה ד 101
הלכה ה 102
הלכה ו 102
הלכה ז 103
הלכה ח 103
הלכה ט 105
הלכה י 106
הלכה יא 106
הלכה יב 106
הלכה יג 106
הלכה יד 107
הלכה טו 107
הלכה טז 108
הלכה יז 108
הלכה יח 108
הלכה יט 109
הלכה כ 110
הלכה כא 110
פרק ח 111
הלכה א 111
הלכה ב 111
הלכה ג 111
הלכה ד 112
הלכה ה 113
הלכה ו 114
הלכה ז 116
הלכה ח 117
הלכה ט 118
הלכה י 120
הלכה יא 120
הלכה יב 121
הלכה יג 121

פרק ט 122
הלכה א 122
הלכה ב 123
הלכה ג 125
הלכה ד 125
הלכה ה 127
הלכה ו 127
הלכה ז 129
הלכה ח 131
הלכה ט 132
הלכה י 132
הלכה יא 133
הלכה יב 136
הלכה יג 136
הלכה יד 137
הלכה טו 137

פרק א

הלכה א

המביא גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. ר"ג אומר אף המביא מרקם ומן החגר ר"א אומר אף מכפר לודים ללוד וחכ"א א"צ שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך והמביא גט ממדינה למדינה במדה"י צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם רשב"ג אומר אף מהגמוניא להגמוניא:

הלכה ב

א נהגו לשרטט י"ב שיטין בגט ואומר ר"ת ז"ל משום דגט בגימטריא י"ב ומשום שנקרא ספר נהגו לשרטט השורות ומשום רב האי גאון ורב סעדיה אמרו משום דכתיב ספר כריתות ובעינן שורות כשיעור גליון שמפסיק בין ספר לספר ד' ספרים הראשונים שמניח ד' שיטים בין זה לזה כדאיתא בפ"ק דבתרא (דף יג:) דהיינו י"ב שיטין והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא קא חשיב דאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה ואם חיסר הסופר או הותיר בשיטין לא פסלינן ליה:

ב גמ' מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאין לשמה ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו מאי בינייהו איכא בינייהו דאתיוהו בי תרי פירש רש"י למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו אלו יקיימוהו וקשה אטו בכפה תלו להו שיהו מזומנים לקיימו כל עת שיבא הבעל ויערער ועוד למה ליה דאתיוהו בי תרי כך שוין אם יש שנים מן השוק שמכירין חתימת העדים ועוד לישנא דאתיוהו משמע שהם רק שלוחים אף על פי שאין מכירין ועוד דלקמן (דף ה.) מפרש טעמא הא דשנים אין צריכין לומר בפני נכתב ובפ"נ משום דמה אם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני ומפרש ריב"א דאתיוהו בי תרי ואמרי שהבעל שלחם דתו לא מהימן בעל למימר לא שלחתים הלכך לרבא לא צריך דכיון דודאי שלחם לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולין דאינו חשוד לקלקלה במתכוין. כדאיתא בירושלמי (פ"א ה"א) וחש לומר שמא החתימו בעדים פסולים א"ר אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים אבל בב"ד הוא חשוד לקלקלה פירוש להוציא עליה לעז בפני ב"ד ולומר מזוייף הוא ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימהו בעדים כשרים אבל בחד אי לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם מצי למימר בעל לא שלחתיו ומזוייף הוא אבל כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם לא מצי למימר בעל לא שלחתיו אע"פ שאין עדים שעשאו שליח. דכי היכי דהימנוהו רבנן לומר בפני נכתב ובפני נחתם הימנוהו נמי לומר שהבעל עשאו שליח כיון שהגט יוצא מתחת ידו ולא מצי בעל מכחיש ליה. וכן נראה לי מסברא דאי לא מהימן לומר שהוא שליח הבעל נמצא

צריך השליח לקיים כתב שליחותו ואם כן למה הוצרכו משום עיגונא להאמין לשליח על קיום הגט כי היכי שיקיים השליח כתב שליחות יקיים חתימת הגט אלא ודאי משום שאין עדים מצויין לקיימו האמינו חכמים על הכל וסוגיא כרבא והיכא דאתיוהו בי תרי או באותה מדינה במדינת הים או היכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא צריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם. ודווקא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא דהימנוהו רבנן אבל אי אמר ידעתי כלומר מכירני חתימת העדים לא הימנוהו דדווקא כשהוא אומר בפני נכתב ובפני נחתם מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראהו מעולם אבל בידעתי מצי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכירו ולא מרע נפשיה כולי האי ודלא כפירוש רש"י שפירש אההיא דקאמר רבא (דף ג.) אטו הכא כי אמרי ידעינן מי לא מהימני ופירש"י הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא אם אמר יודע אני בחתימת ידי העדים מי לא מהימן דמה לי בפני ומה לי יודע אני וקשה לפירושו דא"כ הוה ליה למימר לעיל ידעתי איכא בינייהו ועוד דלא מישתמיט בשום דוכתא למיתני ידעתי אלא בכל מקום הוא שונה בפני נחתם ופירש רבינו משולם ז"ל אטו כי אמרו ידענו שנים מעלמא שקיימו גט זה מי לא מהימני והואיל ומהימנו ביה ההוא קיום דמהני בשטרות כי [לא] אמר עד אחד נמי בפני נכתב אתי לאחלופי בשאר שטרות: בר הדיא בעא לאיתויי גיטא אתא לקמיה דר' אחאי דהוה ממונה אגיטי א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דר' אמי ור' אסי אמרו ליה לא צריכת וכי תימא אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים:

הלכה ג

רבה בב"ח אייתי גיטא דפלגא איכתוב קמיה ופלגא לא איכתוב קמיה אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך פי' שלא ידע אלא בשיטה ראשונה דמסתמא סיימה לשמה ורב אשי אמר אפי' שמע קן קולמוסא וקן מגילתא פרש"י תיקון הקולמוס והקלף שתקנו לשמה כשחותכים אותו ומחליקים אותו ולא שיהא צריך תיקון הקלף והקולמוס לשמה דדוקא כתיבה וחתימה הוא דבעינן לשמה ולא מכשיריה אלא שמע כשתקנו הקולמוס והקלף שאמרו כדי לכתוב בו גט לשמה ומסתמא כן עשו והוא שראה הקלף אחר שתקנוהו ואחר שנכתב מכירו בטביעות עין הלכך אין להכשיר סומא על ידי קן קולמוסא וקן מגילתא אבל התוספות כתבו שאין להכשיר סומא ע"י קן קולמוסא משום דנראה שקרן אם יאמר בפני נחתם ואם יאמר שמעתי קן קולמוסא אינו מועיל דבעינן שיאמר בלשון שתקנו חכמים כדפרישית לעיל (סי' ב) דידענו אינו מועיל לרבא ומדבריהם למדנו שאינו צריך שיראה הקלף ויכירהו

כי מסתמא כיון שאמרו לכתוב בשעה שתקנו הקלף לשמה כן עשו מה לי בקלף זה מה לי בקלף אחר ומיהו אם שמע שאמרו לכתוב גט לשמה ולא שמע קן קולמוסא או קן מגילתא לא מהני דשמא לא כתבו מיד אלא לאחר זמן וכתבוהו לשם אחר ששמו כשמו עוד פירש"י קן קולמוסא קן מגילתא ששמע העברת הקולמוס על הקלף שמשמיע קן קן בשעת כתיבה: והילכתא כרב אשי דתניא כוותיה המביא גט ממדינת הים אפי' הוא בבית וסיפר בעלייה הוא בעלייה וסופר בבית. הוא בבית וסיפר בעלייה הא לא חזי ליה אלא דשמע קן קולמוסא ואפילו נכנס ויוצא כל היום כולו כשר פי' נכנס ויוצא הסופר ולא חיישינן דכי נפיק לשוקא אשכחיה אינש אחרינא דשמיה כשמיה ואמר ליה למיכתב גיטא לשמה:

הלכה ד

בפני כמה נותנו לה השליח רבי יוחנן אמר בפני שנים ור' חנינא אמר בפני שלשה ודכ"ע בעינן עדים מצויין לקיימו ובהא קא מיפלגי רבי יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין. ורבי חנינא סבר אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין הכא חיישינן דילמא מייתי איתתא או קרוב גיטא וסמכינן עלייהו והלכתא כוותיה דרבי יוחנן דתניא במתניתא כוותיה:

הלכה ה

המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם האי כיצד יעשה קאי אמילתא דחכמים ואף על גב דלית להו כל המשנה ממטבע חכמים הולד ממזר. מיהו אם שינה מודו רבנן דתצא אם לא יחזור ויתקן מה ששינה ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז (ה"ז) הרי זו ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער הרי זה ספק ממזר:

הלכה ו

ודקדק ר"י מדקאמר יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה אלמא דצריך לומר בפ"נ ובפ"נ בשעת נתינה וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור מהני מדקאמר לעיל (דף ה.) כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש אלמא אם לא נתחרש היה אומרו אחר נתינה וסגי בהכי אבל לאחר תוך כדי דבור איכא לאיסתפוקי אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין וקודם הנתינה נמי יש להסתפק אי מהני ומההיא דאמר ספ"ב (דף כד.) הוי שליח להולכה עד דמטית להתם וכי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ומשוי (ליה) שליח ומההיא דתנן בפרק כל הגט (דף

כט:) המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד וכו' אין ראיה דמהני קודם נתינה דמ"מ בשעה שהגט יוצא מתחת ידי השליח הוא אומר הלכך טוב ליזהר שיאמרו בשעה שרוצה ליתן הגט לאשה וה"ר יעקב מקינון פירש דלהכי בעי' שיטלנו משום דבעינן שיאמר בפני שנים שהיו בשעת מסירת הגט ומיירי הכא כשמתו או כשהלכו למדינת הים ולא נהירא דלישנא דברייתא בסתמא קתני דמשמע שאין תקנה אחרת: רבה בר אבוה מצריך מערסא לערסא רב ששת מצריך משכונה לשכונה רבה מצריך באותה שכונה ומסיק משו' דניידי בני מחוזא ואינן מצויין לקיימו. וכתב ר"ת דהשתא נמי בכל המקומות ניידי וצ"ל בפ"נ ובפני נחתם:

הלכה ז

ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה דתנן האשה עצמה מביאה גיטה וכו' נכסים לא קנה דצריך לקיומיה כשאר שטרות דעלמא: איבעיא להו כל נכסי קנויין לך מהו שכלל העבד והנכסים ביחד אביי אמר מתוך שלא קנה נכסים לא קנה עצמו דלא פלגינן דיבורא רבא אמר אחד זה ואחד זה עצמו קנה נכסים לא קנה דפלגינן דיבורא אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא כמאן כרבי שמעון דאמר פלגינן דיבורא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין פירשב"ם פ' מי שמת (בבא בתרא דף קמט:) דמיירי כגון שלא פירש איזה קרקע שייר דתלינן שמא אעבד גופיה קאמר דחשיב ליה קרקע משום דאיתקש עבדים לקרקעות ואע"ג דאמר התם עשו מטלטלין שיור אצל העבד עבד נמי חשיב כמטלטלין דהא מיטלטל הוא וקשה לפירושו מהא דתניא בתוספתא דב"ב (פ"ט) רש"א כל נכסי לפלוני עבדי חוץ מא' מרבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית ושדה פלונית אע"פ שאין לו אלא אותה העיר ואותה השדה זכה בנכסים וקנה עצמו ב"ח פי' זכה בנכסים אם יש שם נכסים אחרים וקנה עצמו ב"ח בכל ענין א"נ זכה בנכסים כלומר זכה מכח כל נכסי וקנה עצמו בן חורין ש"מ דלת"ק אע"פ שפירש אותה העיר ואותה שדה לא יצא בן חורין הלכך נראה כפרש"י דטעמא כיון דנחת לשיורא שייר גם העבד רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן ופירש"י מדקאמר רבי שמעון לעולם הוא בן חורין שמעינן לא שנא היכא דקנה שאר נכסים עמו כגון שפירש השיור חוץ מקרקע פלונית דהשתא קנה עצמו ושאר נכסים חוץ מן השיור ולא שנא היכא דלא קנה שאר נכסים כגון דכתב ליה חוץ מבית כור קרקע דהשתא לית ליה שום קרקע דכל חד וחד איכא למימר היינו ההוא דשייר ואפילו הכי הוי בן חורין אלמא פלגינן דיבורא וצריך

לומר דאין לו שום מטלטלין וכן פירש רב אלפס ז"ל וקשה לפירושו דאע"פ שלא הזכיר שם הקרקע ששייר מ"מ קנה כל מקרקעי דאית ליה אלא שיד האדון על העליונה שיקח לו לעצמו מעידית שבנכסיו בית כור כדתנן בפרק בית כור (בבא בתרא דף קז:) חצי שדה אני מוכר לך נותן לו חצי שדהו ומפרש התם דלוקח נוטל כחוש דיד בעל השער על התחתונה. הלכך נראה לפרש הא דשמעינן לר"ש דפלגינן דיבורא היינו מהא דקאמר בתוספתא דאפילו אין לו אלא אותה העיר ואותה שדה דזכה העבד בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכיון דאין לו אלא מה ששייר ואין מתקיים דבור כל נכסי אלא בעבד לבדו אם כן צריך לומר דאית ליה פלגינן דיבורא ומהא נמי דייקינן דלר' מאיר לא פלגינן דיבורא דמטעם דנחית לשיורא לא שייך למימר לא יצא. בן חורין אלא היכא דיש לו נכסים אחרים דאמרינן מדשייר. אותה העיר ואותה השדה שייר נמי העבד וכל נכסים דקאמר קאי אשאר נכסים אבל אם אין לו אלא אותה העיר ואותה השדה על כרחך כל נכסי לא מצי קאי אלא אעבד ואמאי קאמר ר' מאיר לא יצא לחירות אלא ודאי משום דקסבר לא פלגינן דיבורא והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שקילס ר' יוסי את ר"ש דתניא כשנאמרו הדברים לפני ר' יוסי קרא עליו המקרא הזה שפתים ישק משיב דברים נכוחים הלכה כדברי רבי מאיר (א"ל) ומי אמר רב נחמן הכי והאמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואין חוזר בעבד חוזר בנכסים שהרי מתנת שכ"מ הוא ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין אמר רב אשי התם היינו טעמא משום דלאו כרות גיטא הוא מתנינן לה דכיון דכתב ליה כל נכסיו וכלל גוף העבד בכלל הנכסים ובאותו הלשון יש לו להשתחרר כיון דאין כל נכסים יכול להתקיים על הנכסים ונשאר זכות לאדון באותו לשון שהוא משתחרר בו לאו כרות גיטא הוא אבל עבד שהביא גיטו וכתוב בו כל נכסי קנויין לך כרות גיטא הוא אלא שלענין הנכסים מחוסר קיום וכן אם כתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מדבר פלוני ואין לו אלא אותו דבר דהשתא לא קנה נכסים כיון דלא כלל גופו בכלל הנכסים אע"ג שנשאר לאדון זכות בזה הגט דנכסים לא קנה מ"מ עצמו קנה וכרות גיטא הוי כיון שהזכיר את העבד לבדו ולא כללו עם הנכסים ומשום הכי לית הלכתא כר"ש דקאמר לעולם הוא בן חורין אבל דבורא פלגינן דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין לעבד ופלגינן דיבורא וסלקא שמעתתא בהכי וכן הלכתא:

הלכה ח

א מתני' המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו המביא גט ממדינת הים ואין יכול לומר בפ"נ ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו:

ב גמ' ערער בכמה אילימא ערער חד והאמר רבי יוחנן דברי הכל אין ערער פחות משנים אלא ערער תרי יתקיים בחותמיו תרי ותרי נינהו וסמוך אהני שפוסלין חתימה ואוקי איתתא בחזקת אשת איש אלא ערער דבעל וה"ה ערער דלקוחות אם באת לטרוף כתובה מהם כדאיתא בירושלמי מי עורר רב חסדא אמר הבעל עורר אמר רבי אסי אף הלקוחות עוררים שלא תטרוף מהן ומיהו בשביל ערעור דלקוחות לא אסרינן להנשא אבל בערעור דבעל אסורה להנשא עד שיתקיים בחותמיו אבל בלא ערעור דבעל מותרת להנשא ולא חיישינן לזיופא לפי שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים כדפרישית לעיל והיא נמי לא תזייף לקלקל עצמה אבל להוציא ממון מן היתומים ולקוחות חיישינן לזיופא כדפרישית בגט פשוט על ההיא דשכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לה לנכסי' דכיון דשריא להנשא גביא נמי כתובתה מבני חורי דמספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי:

הלכה ט

א ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ מאי ואינו יכול לומר אילימא חרש וחרש בר איתויי גיטא הוא והתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו אמר רב יוסף הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפ"נ ובפ"נ עד שנתחרש הלכך כיון דבעי למימר בפ"נ ובפ"נ ולא מצי אמר לא תנשא עד שיתקיים בחותמיו:

ב מתני' כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים בין בשחרורי עבדים בין בשאר שטרות דגרסינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף ו.) לא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורים בין לשחיטה בין ליין נסך ואפי' ליתן רשות ולבעל רשות כעובדי כוכבים כדתניא מפני שאמרו ישראל נותן רשות ומבטל רשות ובעובד כוכבים עד שישכור וכ"ש לענין עדות דדינו כעובד כוכבים. והלכתא אין עדי הגט חותמין אלא זה בפני זה מ"ט אמר רב אשי גזירה משום כולכם:

הלכה י

א כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו כשרים לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט:

ב גמ' קא פסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטר לראיה בעלמא הוא אי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבו ליה שטרא אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ואי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים. הני תרי לישני ל"פ אהדדי דליכא מאן דפליג אהא דאמר בכולי התלמוד דינא דמלכותא דינא ומיתרצא מתניתין (איירי) בתרי לישני אם הנהיג המלך שלא יעשו שטר אלא בפני הערכאות שלא יחתמו העדים על שטר עד שיבואו בעלי הדבר לפני הערכאות ויראו וידעו הערכאות אמתת הדבר ואז יתנו הרשות לעדים לחתום והיינו שטרות העולין בערכאות דאחר שנכתב השטר מביאין העדים אותו לפני הערכאות ונגמר כל הדבר בפניהם וסמכינן עלייהו דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשיהו לצוות לחתום ואפילו אי נפיק קלא עלייהו דשקלי שוחדא לאצלויי דינא לעדות שקר לא מרעו נפשייהו אז איירי מתניתין בכל שטרות אפילו בשטרי מתנה ואם לא הנהיג המלך כך אז מתרצא מתניתין חוץ מכגיטי נשים: רבינא סבר לאכשורי בכנופייא דארמאי אמר ליה רפרם ערכאות תנן כתב רב אלפס ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא ולא ידענא פירושא דמילתא אי נחת לפרש טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופייא דארמאי חיישינן דלמא מקבלי שוחדא ומסהדי שקרא או בעי למימר דוקא ערכאות דידיע לן דהני לא מקבלי שוחדא והרמב"ם ז"ל כתב והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהן אבל במקום קיבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהן לא יועילו לו כלום וכן צריכין שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר ועל זה השוטר או השופט שקיים עדותן שאינם ידועי' בקבלות שוחד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא בבירא (שבת דף סו:) דמי יעיד עליהם בזה דסתם עובדי כוכבים מקבלי שוחדא כדאמר בפ' כל כתבי (שבת דף קטז:) אלא מסתברא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא: אמר רבא האי שטרא פרסאה דמסרין ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי פרש"י וחתמו עליו פרסיים הדיוטות וקשיא לי דהא רבנן דרבי עקיבא פסלי בשטר שנעשה בהדיוט ואפילו בעדי מסירה כדפרי' ר"י לעיל משום דחיישינן דלמא אתי להכשיר בלא עדי מסירה כמו בערכאות ומיהו רש"י פי' לטעמי' שפירש לעיל לא הוזכרו לפסול אלא בזמן שנעשו בהדיוט משום דלא קפדי אאורועי נפשייהו משמע דלא פסול אלא דומיא דערכאות בלא עדי מסירה אבל בעדי מסירה כשר לגבות מבני חרי ושטרות העולים בערכאות אף בלא עדי מסירה ישראל גבו ממשעבדי והכי איתא לקמן בפ"ב (דף יט:) רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרי פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי ליה לשני פרסיים זה שלא בפני זה

במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי ופרש"י לקמן משום דאית ליה קלא כשחותמין עליו ערכאות דשטרא פרסאה דלעיל דגבי מבני חרי מיירי דחתומין עליו הדיוטות דלית ליה קלא ולפר"י שפוסל שטרי הדיוטות אף בעדי מסירה על כרחיך הכא מיירי דחתימו עליו ערכאות וקמשמע לן דאע"ג דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל לא מגבינן ביה ממשעבדי ולקמן בפ"ב גרסינן ומגבי ביה מבני חרי וכן נמצא בהרבה ספרים וכן מיסתבר דמשמע בשמעתין דאין חילוק בין ערכאות להדיוטות אלא דערכאות לא מרעו נפשייהו והדיוטות מרעו נפשייהו ולא לענין קלא דדוקא עדי ישראל הוא דמפקי לקלא ועוד דלא מיסתבר כלל שיכשיר רבי עקיבא בשטרי הדיוטות בלא עדי מסירה ואם כן ע"כ רבנן פסלי אף בעדי מסירה ומיהו סוגיא דשמעתין משמע כפרש"י דלפר"י הוה ליה למימר פרסאה אף על גב דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל לא מגבינן ביה ממשעבדי ועוד אי בשטרי ערכאות איירי לא הוה ליה לרבא למימר מימרא באפיה נפשיה אלא הוה ליה לפרושי מתניתין דשטרי ערכאות דאמר במתניתין דכשרים דווקא למיגבי מבני חרי אבל למיגבי ממשעבדי לא גבי אפילו מסריה ניהליה באפי סהדי ישראל וכן מצאתי בירושלמי (פ"א הלכה ה) מר בר יעקב בר אחא קול יצא לארטכייס אלמא משמע דגובה ממשעבדי וכן עיקר לכן נ"ל לפרש דהאי שטרא פרסאה מיירי שאין חתומין עליו עדים דאי חתימי עליו עדים פרסיים היכי גבי בעדי מסירה ישראל אפילו מבני חרי והא מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו דלמא אתי למימסר קמייהו ודוחק לומר דרבא סבירא ליה כר' שמעון ובשמות מובהקין ושטרא פרסאה דקאמר דהיינו שנכחב בלשון פרסי כההוא דלקמן בפ"ב (דף יט:) אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי ופריך עלה כדפריך הכא והא לא ידעי למיקרי וכו' כדהכא (אלא מאי קמ"ל דבכל לשון כשר תנינא וכו') והכא שלא פי' מי חחום עליו מיירי שאינו חתום כלל אלא שנמסר בפני ישראל וכן מצאתי אח"כ בפר"ח יש מי שאומר שזה השער לא היו בו עדים כלל. והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וליכא בדאפיצן:

הלכה יא

והיה אור"ת דקלפים שלנו אע"ג דלא עפצי כשירין לשטרות דעיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם דהא קלפים שלנו אינו יכיל להזדייף דאי לא תימא הכי היאך אנו כותבין ס"ת ומגילה על קלפים שלנו דמגילה פסולה על הדפתרא כדאמרי' [בפ"ב] דמגילה (דף יז.) ודפתרא היינו דמליח וקמיח ולא עפיץ כדאמר [בפ"ב] (שם יט.) וס"ת נמי פסולה על הדפתרא דהא דמגילה פסולה משום דנקרא ספר וכ"ש ס"ת עצמה ועוד תנן בפ"ב

דסוטה (דף יז.) גבי פרשת סוטה אין כותבין לא על גבי דפתרא ולא ע"ג נייר מחוק אלא על המגילה שנאמר ספר וכל שכן ס"ת ועוד תניא במסכת סופרים (פ"א ה"ה) אין כותבין ספר תורה ע"ג דפתרא ולא ע"ג נייר מחוק אלא ודאי עיבוד סיד שלנו כעיבוד עפצים שלהם ותדע דאפי' בימיהם היה להם תיקון אחר שהיה טוב כמו עפצים דאמרי' לקמן בפ"ב (דף יט.) כתבו במי טריא ואפצא כשר ומוקי לה בדלא עפיץ ועוד אמרינן התם נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו והיינו בדלא עפיץ דאי עפיץ אין מי מילין ע"ג מי מילין ומיהו אין כל כך ראייה מהנך דאיכא לאוקמינהו כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ועוד הביא ר"ת ז"ל ראיה דאשכחן ס"ת כשרה בלא עפיץ דאמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות דף לא:) גבי קרע הבא בשני שיטין יתפור דמשני הא דעפיץ הא דלא עפיץ אלמא דכתבינן ספר תורה בדלא עפיצן וה"ר יחיאל ז"ל היה דוחה ראיה זו והיה מפרש הא דעפיץ שהקרע מתחבר יפה אז אפי' בג' שיטין יתפור כמו כוורת אפוצה בפ' תשיעי דאהלות ומיהו דברי ר"ת אמת הם דהא חזינן דקלפים שלנו אינן מזדייפים והא דפריך הכא והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף היינו אליבא דר"א דאמר לקמן בפ' [שני] (ד' כב:) לא הכשיר ר"א בשאר שטרות ע"ג דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין דווקא ומדפריך סתמא דגמרא אליביה אלמא הלכתא כוותיה ולקמן (בפ"ב סוף סי' כד) נדקדק בו בע"ה: והא בעינן צריך שיחזור מענייניו של שטר בשיטה אחרונה בדמיהדר בפ' גט פשוט (סי' ב) פירשתי אי לא ניהדר אם יש לפסול כל השטר או דווקא שיטה אחרונה והוא הדין דכל הני פירכי שייך נמי לאקשויי אמתניתין דכל שטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים דבעי' כתב שאינו יכול להזדייף ושיחזור בשיטה אחרונה מעין השטר והא דלא קבעי' ליה רב אשי אמתני' משום דלא שייכי כולהו פרכי אמתני' דשטרי פרסיים ועדי פרסיים חתומים עלייהו וידעי למיקרי. אי הכי אפי' ממשעבדי נמי ליה ליה קלא מכאן מוכח דלר"א דאמר עדי מסירה כרתי ואע"ג דליכא עדי חתימה כלל גבי ממשעבדי דדווקא הכא ליה ליה קלא לפי שנעשה בפני פרסיים אבל בשטרי ישראל גבי ממשעבדי בלא חתימה אבל מתוך לשון רש"י משמע דבעדי מסירה בלא עדי חתימה לא גבי בשום שטר ממשעבדי דעדי חתימה דווקא הוא דמפקי לקלא: בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות פרסיים מהו מספקא ליה מי אמרינן אע"פ ששמותיהם כשמות עובדי כוכבים תלינן דישראל נינהו דלא שכיח שיחתמו פרסיים בגיטין וכשר לר"א בעדי מסירה דכיון דאפילו אי הוו עובדי כוכבים לא מיפסל לר"א אלא משום גזירה דלמא אתי מיסמך עלייהו הלכך הכא דלא ידעינן אי פרסיים נינהו או לא מכשרינן בעדי מסירה

או דילמא כיון דשמותיהם כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבי' נינהו ואפילו בעדי מסירה לא מכשרינן ואפילו לר"ש דאמר אף אלו כשרין הא אוקימנא לעיל דשמות מובהקין והכא איירי בשמות שאינן מובהקין מדקא מיבעיא ליה דאילו בשמות מובהקין פשיטא דעובדי כוכבים נינהו כדאמרי' בכל דוכתא דלא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו משום דידעי כולי עלמא דפרסיים נינהו. א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנום משום דהוו שמות מובהקין ולא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו כר"ש דמכשר בשמות מובהקין אבל בשמות שאינן מובהקין חיישינן ואע"ג דמספקא לן דלמא ישראל נינהו. הראב"ד ז"ל פסק הלכה כר"ש משום דהך בעיא היא אליבא דר"ש ורבינו חננאל ז"ל כתב יש מי שאומר מדאוקמינן ליה לר"ש כר"א מסתברא דהלכתא כוותיה בגיטין ואי מזדמן לן כר"ש לא פסלינן ליה משמע דסבירא ליה דלכתחילה לא עבדינן כוותיה וכן כתב אחר שפירש הברייתא תניא אמר ר"א בר' יוסי כך אמר ר"ש לחכמים וכו' והני כולהו לאו דסמכא נינהו מיהו פרשינן דשמעתין דשמעתין כר"ש ורשב"ם כתב שמועה זו יותר מארבע לשונות ראיתי בה וכולן שבוש דלא אתי ר' יוחנן וריש לקיש לקבוע הלכה כר"ש דמתני' ואין אדם יכול להעמידן. ברם כך ראיתי לפרשה ושיטת רבינו חננאל כמוני בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותיהן כשמות עובדי כוכבים מהו מי חיישינן שמא עובדי כוכבים הם והשליח או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורים שישראל הם או שמא ידעו שעובדי כוכבים הם והחתימום במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות שחותמיהן עובדי כוכבים שהן כשרים מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהן עובדי כוכבים ופסלינן להאי גט כרבנן דמתני' דקיימא לן כוותייהו או דלמא זיל בתר גיטין דלא שכיח להחתים עליהן עובדי כוכבים ותלינן להו בישראל וכשר אמר ליה לא בא לידינו אלא גט שהיו חתומים עליו לוקוס ולוס והכשרנוהו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות הללו ודאי לא טעה השליח או הבעל להחתים אנשים כאלה שדומים בשמותם לעובדי כוכבים עד שחקר ופשפש אחריהם ונודע לו שישראל הם והחתימום אבל שמהתא אחריני שדומים קצת לשמות ישראל שיכולין מכתבי הגט לטעות בהם משום דשכיחי ישראל אחד מאלף דמסקי בשמייהו לא נכשרינהו דחיישינן שמא טעו והחתימום בתורת ישראל וכן נראה דאין לקבוע הלכה כיחידאה בלא ראיה ברורה הלכך שטרי מקח וממכר והלואות בערכאות של עובדי כוכבים אע"פ שחותמיהן פרסיים כשרים ואפילו לגבות ממשעבדי דכיון דנעשו בערכאות אית להו קלא כדאמרי' לקמן בפ' שני (דף יט:) דרב פפא מגבי בהו ממשעבדי ואפילו בלא עדי מסירה דלא מצריך ר' אלעזר עדי מסירה אלא בשטר קנין או בגיטי נשים

אבל שטרות שאינן אלא לראי' בעלמא לא בעי עדי מסירה ושטר מתנה הנעשה בערכאות כיון דהאידנא ליכא דינא דמלכותא שיהו כל השטרות נעשין בערכאו' חספא בעלמא הוא ואפי' נמסר בפני ישראל דחיישי' שמא ימסרם הנותן למקבל בפני ערכאות של פרסיים שיהא סבור שכמו שנאמנים חותמים עובדי כוכבים כך נאמנים למסור בפניהם והא ליתא דדוקא לחתום שקר לא מרעי נפשייהו אבל בעדות בעל פה מרעי נפשייהו ואפילו בשמות מובהקין גזרה אטו שמות שאינן מובהקין כרבנן אבל אם הקנה נותן למקבל בקנין סודר וכתב בערכאות שבפניהם הקנה נותן למקבל כשר השטר דלראיה בעלמא הוא דאע"ג דקנין סודר לא מהני בדיני עובדי כוכבים כיון שבעלי הדבר ישראלים הם מהני עדותן דכל מידי דאיתעביד קמייהו לא מרעי נפשייהו לאסהודי שקרא. ושטר פרסאי שחתומים עליו הדיוטות אפילו נמסר בעדי ישראל פסול דמודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול דלמא אתי למיסמך עלייהו ואפילו בשערי ממון כדאמר בסנהדרין פרק זה בורר (סנהדרין דף כח:) גבי ההוא שטר מתנתא דהוו חתימי עליה תרי גיסי אבל אם אין עובדי כוכבים חתומין עליו ומסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מגבינן ביה מבני חרי ומיתמי דשטר גמור הוא ולא מצי למימר פרעתי והוא דידעי עדי מסירה למקרי והכתב אינו יכול להזדייף והוא שהחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. וגיטי נשים העולים בערכאו' של עובדי כוכבי' פסולי' ואפי' כתבו ישראל ונמסר בפני ישראל אלא שחותמים עובדי כוכבים ואפילו בשמות מובהקין:

הלכה יב

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכמים אומרים חוזר באשה ואין חוזר בעבד לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי שלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן הרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו מן התרומה אמרו לו מפני שהוא קניינו:

הלכה יג

גמ' אמר רבי יוחנן התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ואפי' עשאו הב"ח שליח לתפוס כדמוכח בכתובות בפרק הכותב (כתובות דף פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה זיל תפוס לי ואפי' הכי קאמר דלא קנה ולא דמי להאי דאמר בעלמא שלוחו של אדם כמותו דלאו כל כמיניה לשווי' שליח כדי לחוב לאחרים וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכי דמי ושמעינן מינה דהתופס לב"ח במקום שאינו חב לאחרים קנה. וחכ"א חוזר באשה ואינו חוזר בעבד כתב רב אלפס ז"ל והני מילי לחזרה דלא מצי

למיהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה כדתנן (דף יג.) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעי' מינה דלחזרה הוא דזכי לו לעבד אבל למיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה ואשכחן זכייה כה"ג דאמר לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר ומילתא דתמיהא היא דחזרה והחירות דברים אחדים הם והא בהא תליא דטעם החזרה משום דתנו כזכי דמי וזכין לאדם שלא בפניו וזכייה מעצם שליחות ואנן סהדי דניחא ליה שיהא שלוחו ושלוחו של אדם כמותו והוי כאילו בא לידו דאי לא הוי כאילו בא לידו למה לא יחזור בו כל זמן שלא נגמר הדבר אין זכייה ושליחות לחצאין אלא הוי כאילו בא לידו ונשתחרר בקבלתו כיון דתנו כזכי דמי והכי אמרי' לקמן בפ' האומר (דף סג:) התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה למ"ד תן כזכי כיון שהגיע גט ליד השליח מגורשת ואמרי' בשמעתין ומה עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אלמא דלרבנן מיד כשהגיע הגט ליד השליח נשתחרר ואינו אוכל ואי לא הוי גיטא עד דמטי לידיה אמאי אינו אוכל ומה שהביא ראיה מהולך מנה לפלוני לאו ראיה היא דהתם נמי זכה המלוה בגוף המנה כאילו בא לידו דזכייה מטעם שליחות ולדבר שהוא זכותו נעשה שלוחו אבל להתחייב באחריות שהוא חובת המלוה לא נעשה שלוחו הלכך נראה כפירוש רש"י וכפיר"ת דרש"י פי' דלא גרסי' תן משום דתן משמע שנותן ליד השליח דבכי האי גוונא נשתחרר העבד מיד בקבלת השליח אלא גרסינן תנו דמשמע שאינו מוסר להם הגט אלא מצוה להם לכתוב וליתן ור"ת פי' דלא גרסי' זה דהוי משמע שמסרו לידם אלא גרסי' תנו גט לאשתי הלכך לא יתנו לאחר מיתה: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ודחי לה הכא במאי עסקינן דאמר ליה צאי מעשה ידיך במזונותיך לימא כתנאי רשב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות בידו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הב"ע דאמר ליה צאי מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא ספיק ר"ש בן גמליאל סבר וכו':

הלכה יד

ת"ש דאמר ר' יוחנן הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה שמע מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שמע מינה ואי תקשי לך ברייתא דלעיל דעל כרחיך בין רבן שמעון בן גמליאל בין רבנן סברי דאינו יכול

יש לומר דאף על גב דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים יכול לחזור על הפתחים וימצא מרחמים יותר מבשני בצורת. רפואתו דידיה הוא דבעיא אתסויי ביה לא צריכא דאמדוה לה' יומין ועבדו ליה סמא חריפא ואיתסי בתלתא יומין מהו דתימא צערא דידיה הוא קמ"ל דטופיינא לרביה הוא אבל צער המכה לא איצטריך למיתני דפשיטא דלרבו הוא דאין קנין לעבד בלא רבו אבל האי צערא דקבליה מדעתיה ואי בעי לא היה מקבל ליה סד"א דהוה דידיה וכן נזק ובשת למאן דאית ליה יש לעבדים בשת פשיטא דהויא לרביה ולא תנא אלא הני תרתי שבת לאשמועינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ורפואתו משום צער שקיבל עליו והדתנן בפ' החובל (בבא קמא דף פז.) החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן דמשמע אף מרפואה היינו כרפואה דהכא דאמדוה לה' יומי כו':

הלכה טו

מתני' האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ובשכ"מ מוקמינן למתני' דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי ול"ש אמר תנו לו מנה זו ול"ש אמר תנו לו מנה סתם ולא אמרינן שמא מנה קבור קאמר דבהדיא אמרינן והלכתא למנה קבור לא חיישינן והא דלא אוקמה בבריא ומשום מצוה לקיים דברי המת משום דלא אמר מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר המושלש לכך ביד שליש דומיא דהמשליש מעות לבתו ותנו שקל לבני (כתובות סט:) וההיא דסוף פירקין הולך מנה לפלוני ומתני' משמע דלא הושלש מתחילה לכך מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני וכן משמע מעובדא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמט.) דאמאי לא נתנם רבא לרב מרי משום מצוה לקיים דברי המת אלא משום דלא הפקידו בתחילה ביד רבא לתתם לרב מרי:

הלכה טז

והא דלא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי דמי פירש ר"ת דלא אמר תן כזכי אלא היכא שמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא איירי בהכי מדלא קתני תנו מנה זה ועוד היה אומר דלא אמר תן כזכי במתנה כמו שאפרש (בסי' יט):

הלכה יז

אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ל"ש מלוה ול"ש פקדון בכולהו קנה ריב"א היה אומר דאפילו בעל כרחו של לוה או של נפקד קנה שהרי למ"ד דווקא בפקדון ולא במלוה למה לי מעמד שלשתן תיפוק ליה דתנו כזכי ואמרי' בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פה.) ברשות הלה המופקדין אצלו כיון שקבל

עליו קנה לוקח אלא ודאי דהכא בעי מעמד שלשתן כדי שיקנה בעל כרחו של נפקד או של לוה ולפר"ת דלא אמרי' תן כזכי במתנה וכן נמי צריך שימסור לו מיד ליד אז אין ראיה מכאן ומיהו דקדק ר"ת דמשום פקדון לא היו צריכין לתקן מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא דיכול לומר לו זכה בפירוש ואף ע"פ שיש לומר שהוצרכו לתקן כשאין הפקדון ביד הנפקד דמשום מילתא דלא שכיחא כזה שיפקיד אדם פקדון ביד אחר לא היו מתקנים מעמד שלשתן דהוי הלכתא בלא טעמא ועוד הביא ראיה מעובדא דאיסור גיורא דהוי ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא וקאמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד שלשתן לא אזלינא משמע דאי הוה אזיל הוה קני רב מרי בעל כרחיה דרבא ואין לומר הא דקאמר רבא לא אזלינא משום דאי הוה אזיל היה מתבייש לומר שאינו מתרצה א"כ בלא טעמא דמעמד שלשתן היה לו לירא שמא יאמר זכה לו אלא ודאי לא היה חושש לזה שאם היה אומר זכה לו היה אומר אינו רוצה אבל במעמד שלשתן היה קונה בעל כרחו ודוחק לומר שבאותה שעה לא היו ברשותו של רבא ומיהו ההוא טעמא דמפרש לקמן בההוא הנאה דמשני ליה ממלוה ישנה למלוה חדשה הוא משמע קצת דלא קני אלא מדעתו של נפקד אף על גב דההוא טעמא לא שייך אלא במלוה ולא בפקדון מ"מ אין נראה לומר שתקנו מעמד שלשתן בשני ענינים אלא באותו ענין שתקנוהו במלוה למאן דאית ליה (תקנו) תקנו נמי בפקדון ואין נראה לי ראיה דתקנת חכמים היתה לפי דעת העולם דניחא להו בהכי הלכך עשו תקנה קבועה שיקנה כל אדם ואפי' אם יש אדם דלא ניחא ליה בטלה דעתו וקנה בעל כרחו של זה ומההוא טעמא דמפרש לקמן נעשה כמי שאמר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אין לדקדק שיקנה בעל כרחו דדלמא לכל דאתי מחמתך שארצה להשתעבד לו מרצוני קאמר מיהו קי"ל דקונה בעל כרחו כדברי ריב"א ור"ת ונראה דאם חזר ומחלו אינו מחול אע"ג דקי"ל כשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול הכא אינו יכול למחול וראיה מהא דאמרינן בפרק ב' דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומפרש התם דפליגי במלוה בשטר בדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל והכא באשה סמכא דעתה קמיפלגי ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא במעמד שלשתן ולא מסיק ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דרב הונא ובאשה סמכא דעתה קא מיפלגי אלמא דאינו יכול למחול והיינו טעמא דכיון דהיו שלשתן במעמד אחד נסתלק שעבוד המלוה מעל הלוה ואפילו שיעבוד הגוף שהיה הלוה משתעבד למלוה פקע. ומשתעבד גופו לשני ולא נשאר לראשון שום זכות

בו הילכך אין מחילתו כלום אבל מוכר שט"ח שלא בפני הלוה השיעבוד שיש למלוה על גופו של לוה אין קנין נתפס בו להקנות אותו שיעבוד ללוקח הלכך נשאר זכות למלוה בו ומחילתו מחילה אבל מעמד שלשתן עיקר הקנין היא הלכתא בלא טעמא אלא משום תקנת השוק דמי שקונה סחורה ואין בידו מעות מעמידו אצל בעל חובו ואין צריך להמתין עד שיקנה לו בקנין ואף קנין לא היה מועיל לקנות הלואה וכמו שתקנו שנכסי הלוה ישתעבדו לשני בלא קנין משום תקנת השוק תקנו ג"כ שגופו ישתעבד לשני ולא יוכל הראשון למחול דאל"כ בטלה עיקר התקנה שלא יסמוך הסוחר על מעמד שלשתן כיון שיכול המלוה למחול והיה ר"ת אומר מעמד שלשתן שתקנו חכמים היינו לגבי ישראל אבל בעובד כוכבים לא תקנו מעמד שלשתן דכיון דהלכתא בלא טעמא הוא הבו דלא לוסיף עלה והוסיף ר"י לבאר דשלשה חלוקים יש בדבר דאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר לו ישראל תנהו לישראל אחר במעמד שלשתן לא קנה שהרי אפילו זיכה לו על ידי עובד כוכבים זכייה גמורה לא קנה ולא עדיף מעמד שלשתן מזכייה גמורה ואם הנפקד ישראל ומקבל מתנה הוא עובד כוכבים כל זמן שאין הישראל הנותן חוזר יכול הוא ליתנו לעובד כוכבים דאפילו אם אמר לו בינו לבין עצמו מה שיש לי בידך תנהו לעובד כוכבים פשיטא שיתנהו לו כל זמן שאין הישראל חוזר בו אבל אם חוזר בו ישראל אע"פ שאמר לו במעמד שלשתן לא קנה העובד כוכבים וחייב הנפקד להחזיר למפקיד ומיהו אם אין הנפקד יכול להשמט מן העובד כוכבים שלא יפרע לו לפי שבדיניהם הוא חייב לו כיון שאמר לו ליתן אז ודאי יתן לעובד כוכבים ופטור מן המפקיד דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה כי ידע שיצטרך הנפקד לתתן לעובד כוכבים ואם הנותן הוא עובד כוכבים והנפקד והמקבל מתנה ישראל קנה ישראל ויכול להוציאו מיד הנפקד ישראל בב"ד דכיון דהפקיעו חכמים ממונו של ישראל ע"י מעמד שלשתן כ"ש ממון העובד כוכבים ועוד שגם בדיניהם הוא כך ועוד אני אומר אם מלוה הוא והעובד כוכבים אנס והוציאו בכח מן הלוה קודם שפרע לישראל חייב הלוה לפרוע גם לישראל שהרי כבר נתחייב לישראל ואם העובד כוכבים אנס וגזל את הלוה אין הישראל מפסיד בכך ואם פקדון הוא ונכנס העובד כוכבים לבית הנפקד ונטלה בחזקה אינו חייב לשלם לישראל דאינו אלא שומר לשני כמו שהיה לראשון ופטור מן האונסין ואפילו אם אנסו עד שהביא הפקדון לבית עובד כוכבים פטור ואין זה מציל עצמו בממון חבירו ודמי להא דאמרי' בהגוזל בתרא (דף קיז:) ההוא דאפקידו גביה כסא דכספא סליקו עליה גנבי יהביה ניהלייהו אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי האי מציל עצמו בממון חבירו הוא אמר רב אשי חזינן אי איניש דאמיד הוא עליה סליקו ואי לא אכסא דכספא סליקו אבל

במלוה לא שייך למימר האי טעמא דמלוה להוצאה נתנה וכאילו אנסו ליתן לו ממון אחר: אמר מר זוטרא הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא דאמרן ואידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ואידך דאמר ר' חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו א"ל רב לרב אחא ברדלא קבא דמוריקא אית לי גבך יהביה לפלוני באנפיה קאמינא לך דלא הדרנא בי מכלל דאי בעי למיהדר מצי הדר ביה הכי קאמר דברים הללו לא נתנו לחזרה ואשמעינן הכא דאפילו במתנה מועטת בעינן מעמד שלשתן: הנהו גינאי דעבדי חושבנא בהדי הדדי פש חמש אסתירי גבי חד מינייהו א"ל הבינהו נהליהו למרי ארעא בטסקא באפי מריה ארעא וקנו מיניה אזל עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה ולא פש ליה גביה ולא מידי אחא לקמיה דרב נחמן א"ל מאי אעביד לך חדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ועוד הא קנו מינך א"ל רבא אטו האי מי קאמר לא יהיבנא דליכא גבאי קאמר ליה אם כן קנין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר פירש רבינו חננאל ז"ל שהיו מודים לו בעלי דינין או שהיה הדבר ידוע בעדות ברורה דלא פש ליה גביה ולא מידי רבינו תם וכן רב אלפס ז"ל וכתב ר"י ומתוך דבריהם משמע דמנפשיה לא מהימן לומר טעיתי במה שהודיתי אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר פרעתי אחר כך משום דאין דרך בני אדם להודות עד שיכוין חשבונו יפה וראיה מההוא דתנן בשבועות (דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ובפ' קמא דב"ב (דף ו.) מפרש טעמא משום דהאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואינו נאמן לומר אין לך בידי שטעיתי ושהייתי סבור שהייתי חייב לך ואיני חייב לך כלום במיגו דאי בעי אמר פרעתי אחר כך וקשה מהא דאמרינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קעה.) שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעו לא הוה אמר תנו משמע דיתומים הוא דאין נאמנין במה שאומרים שחזר ואמר להם האב פרעתי וטעה במה שאמר תנו אבל איהו גופא הוה מהימן לומר טעיתי במה שהודיתי מיגו דאי בעי למימר פרעתי אחר כך דאי איהו גופיה נמי לא מהימן אמאי נקט מילתיה ביתמי וי"ל דאיהו גופיה נמי לא הוה מהימן מטעם מיגו דאי הוה מהימן יתומים נמי להימנו בהאי מיגו דאי בעי אמרי פרענו אח"כ או ראינו שאבינו פרע אח"כ אלא ש"מ האי שכיב מרע גופיה אי הוה ידעינן שחזר ואמר שטעה מהימן לאו משום מיגו אלא משום דשכ"מ אין דעתו צלולה עליו ורגיל לטעות אבל איניש אחרינא אינו נאמן לומר שטעה ואפילו במיגו מאחר שהודה וליורשים נמי לא טענינן שטעה משום

דלא שכיח ואם הנותן מודה שטעה בחשבון והמקבל אינו יודע אם טעה אם לאו אם חוב הוא אם יש לו נכסים לנותן שיכול המקבל ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור המקבל ויגבה חובו מן הנותן ואם אין לו נכסים לאו כל כמיניה לחוב למקבל בהודאתו כדאמרינן בפ"ב דכתובות (דף יט.) דאין המלוה נאמן לומר שער אמנה הוא היכא שהוא חב לאחרים ואף אם יש לו נכסים והוא גברא אלמא והשני נוח לו יותר ליפרע ממנו לא מהימן כיון שיש לו שום הפסד ואם מתנה היא. אינו נאמן כלל:

הלכה יח

מעמד שלשתן על ידי השליח ששלח הנותן שליח לנפקד ואמר השליח בפני המקבל שיתנם לו כתב הרמב"ן ז"ל דאינו מועיל דהלכתא בלא טעמא הוא והבו דלא לוסיף עלה וראיה לדבר מעובדא דאיסור גיורא (ב"ב קמט.) דאמר רבא אי במעמד שלשתן לא אזלינא אבל לא היה ירא רבא שמא ישלח איסור גיורא שליח ויאמר לרבא שיתנם לרב מרי אבל במעמד שליח המקבל נראה דקנה דלענין הפקעת הממון מן הנותן הבו דלא לוסיף עלה אבל לענין זכיית המקבל שלוחו כמותו.

הלכה יט

איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב. באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר. ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור חוזר לימא בהא קמיפלגי דמר סבר הולך כזכי ומר סבר הולך לאו כזכי וא"ת נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לבעל חוב דקנה אפי' בעל כרחו של לוה כ"ש הכא דמדעת ואם כן אמאי יכול לחזור. ותירץ ה"ר משה מאיבר"א דהא דאמר דהתופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים ונמצא שיפסיד המלו אי לאו הא תפיסה הלכך מהניא תפיסה והכא מיירי כשיש ללוה נכסים אחרים וכה"ג התופס לב"ח לא קנה דאי לא תימא הכי לא שבקת חיים לכל בריה שכל אדם יתפוס נכסי. חבירו כשהוא חייב לשום אדם ויאמר בשביל בעל חובך אני תופס וה"ר פרץ ז"ל תירץ דהכא מיירי כשקבע לו זמן לפורעו בתוך הזמן שלח לו מעותיו ולא שייך הכא לומר התופס לבעל חוב כיון שהמלוה עצמו לא היה יכול לתפוס תוך הזמן. ולי נראה דלא קשה מידי דהתם נמי מצי א"ל לוה לתופס או קבל עליך אחריות או החזיר לי מה שתפסת ואפילו רב מודה בזה כיון שתפס שלא מדעת הלוה דמצי למימר ליה את לא מהימנת לי וגם תירוץ ה"ר משה אמת אבל תירוץ ה"ר פרץ ז"ל [אינו נכון] דאף אם הוא תוך הזמן אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד המלוה אי לאו האי תפיסה מהניא תפיסה: תניא כוותיה דרב הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו הולך מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי [תן מנה לפלוני

פקדון שיש לו בידי] חייב באחריותן ואם בא לחזור אינו חוזר. פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר ר' זירא כשהוחזק כפרן אבל אם לא הוחזק כפרן אם בא לחזור חוזר וכי קאמר דהולך כזכי ה"מ במלוה או בפקדון כשהוחזק כפרן אבל במתנה הולך לאו כזכי דקי"ל דשליח מתנה כשליח הגט כשם ששליח הגט הולך לאו כזכי ואי בעי מצי למיהדר ביה הכי נמי במתנה ורבינו תם כתב דאף תן לא הוי כזכי במתנה משום דבמתנה קיימא לן הולך לאו כזכי מדקאמר לקמן דכ"ע הולך לאו כזכי הוא הא בבריא הא בש"מ ומדקאמר סתמא דהש"ס הכי אלמא הלכה כן ומיהו אין כל כך ראיה משום דלא הוה מצי למימר דכ"ע כזכי אבל מדרב זביד יש לדקדק מדקאמר הא והא בשכ"מ הא דאיתיה למקבל וכו' ואמאי לא אוקמא בבריא וכ"ע הולך כזכי הא דאיתיה למקבל וכו' אלא ודאי משום דקיימא לן דהולך לאו כזכי במתנה ובמתנה איירי התם ועוד דפסקינן בהדיא בסוף פירקין כר' שמעון הנשיא דהולך לאו כזכי וכן בריש השולח (דף לב:) אמר דשליח מתנה כשליח הגט מכל הלין שמעינן דבמחנה לא הוי הולך כזכי ואם איתא דבמתנה הוי תן כזכי כיון דתנא גבי מלוה ופקדון דהולך כזכי למה ליה תו למיתני תן מנה לפלוני דהוי כזכי דהיינו זו ואין צריך לומר זו דכיון דתניא הולך כזכי במלוה ובפקדון אע"ג דבמתנה לא הוי כזכי כל שכן תן במתנה דהוי כזכי אלא שמע מינה דתן והולך במתנה שניהם לאו כזכי ובמלוה ובפקדון שניהם כזכי ועוד הביא ראיה מן התוספתא דתניא התם תן מנה זו לפלוני וכו' אם רצה להחזיר יחזיר הלך ומצאו שמת יחזירנו מת נותן יחזירנו ליורשיו זכה מתנה זה לפלוני התקבל מנה זה לפלוני אם רצה להחזיר לא יחזיר ועיד ראיה מהא דגרסינן בירושלמי אמתני' בכל אתר אתמר תן כהולך והכא איתמר תן כזכי כיני מתני' זכה גט זה לאשתי זכה שטר שחרור זה לעבדי לישנא דמתני' אמרה כן לפי שזכין לאדם שלא בפניו פירוש לשון המשנה מוכיח דאיירי כשאמר לו זכה ואע"פ שחולק על גמרא דידן דמפרש לה דתן הוה כזכי ובירושלמי מוקי לה כשאמר זכה בהדיא מכל מקום שמעי' מהתם דתן והולך שוין בכל מקום והא דאמר גבי עבד תן כזכי אע"פ שמרצון לבו משחררו שאני שחרור דאי לאו דעבד ליה ניח נפשיה לא הוה משחרר ליה הלכך הוי כמו חוב ואם תאמר גבי מתנה נמי אמרינן בפרק הניזקין (דף נ:) אי לאו דעבד ליה ניח נפשיה לא הוה יהיב ליה יש לומר דלא דמי דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן לקרובו או לאוהבו אע"ג דלא עבד ליה ניח נפשיה מעולם אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד ליה ניח נפשיה טובא. הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו יחזיר למשלח מת משלח אי בריא הוא חזינן אם מת מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח דקיימא לן הולך לאו כזכי דמי ואם מת

נותן בחיי מקבל יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקי"ל מצוה לקיים דברי המת ואי ש"מ הוה חזינן אי איתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקיימא לן דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין ואע"ג דלא קני אלא לאחר מיתת הנותן אפי' הכי קונה אע"פ שמת מקבל בחיי נותן ואפי' נולדו יורשי מקבל אחר מיתת הנותן ואע"ג דבשעת מיתת הנותן לא היו ראויין לקנות למ"ד המזכה לעובר לא קנה וגם המקבל לא קנה בחייו כיון שמת בחיי הנותן אפ"ה קונה משום דדברי ש"מ לענין לקנות אחר מיתתו חשובין ככתובין וכמסורין למפרע משעת נתינתו הלכך כיון דאיתיה למקבל בשעת מתן מעות הוברר הדבר שזכה משעת המתנה ומורישו ליורשיו ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות יחזיר ליורשי משלח דקי"ל דאין קנין למת וכן הלכתא:

פרק ב

הלכה א

א המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפ"נ בפ"נ אבל לא בפני נכתב / בפני נכתב חציו בפני נחתם כולו בפני נכתב כולו בפני נחתם חציו פסיל אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר:

ב גמ' בפני נכתב חציו וכו' הי חציו אלימא חציו ראשון והא"ר אלעזר אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך אלא אמר רב אשי חציו אחרון: בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול א"ר אשי אפילו אמר אני הוא עד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים אבל אם העידו שנים על חתימת יד עד שני א"נ העיד הוא ואחד על חתימת יד עד ב' כשר דליכא מידי דכי אמר חד כשר וכי אמרי תרי פסול וליכא נמי מידי דאילו אסיק איהו לכולא מילתא כשר וכי איכא חד בהדיה פסול:

הלכה ב

אחד אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ פסול אמר רב שמואל בר' יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדה"י אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם הא גט יוצא מתחת ידי שניהם לא בעינן שיהיו שניהם אדוקים בגט אלא אפילו הוא ביד אחד מהן אלא שאומרים שהבעל עשה את שניהם שלוחים להוליך גט זה לאשתו והאחד נותנו במעמד חבירו כדאמרינן בסוף התקבל (דף סז:) כולכם הוליכו אחד מוליכו במעמד כולם אם האחד הוא שליח והשני מעיד שבפניו נעשה שליח לרבא דאמר מפני שאין

עדים מצויים לקיימו הוי כשר מטעמא דאמר בפ"ק (דף ה.) מה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני דכיון שיש כאן שני עדים לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא א"ל רב אסי אלא מעתה סיפא דקתני שנים אומרים. בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ורבי יהודה מכשיר טעמא דאין גט יוצא מתחת ידי שניהם הא גט יוצא מתחת ידי שניהם מכשרי רבנן א"ל אין וכי אין גט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי מ"ס גזרינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא ומ"ס לא גזרינן. רבה בר בר חנה חלש על לגביה רב יהודה ורבנן לשיוליה ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם או אין צריכין אמר להן אין צריכין ומה אילו יאמרו בפנינו גרשה מי לא מהימני: א' אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר רב אשי אשכחיה לרבי אמי דקאמר אמר. ר' יוחנן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם וכן הלכתא:

הלכה ג

מתני' נכתב ביום ונחתם ביום נכתב בלילה ונחתם בלילה נכתב בלילה ונחתם ביום כשר נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ר"ש מכשיר שהיה ר"ש אומר כל גיטין שנכתבו ביום ונחתמים בלילה פסולים חוץ מגיטי נשים:

הלכה ד

גמ' איתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין רבי יוחנן אמר משום בת אחותו וריש לקיש אמר משום פירות ר' יוחנן אמר משום בת אחותו דלמא מזנה ומחפה עלה אבל משום פירות לא קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וריש לקיש אמר משום פירות קסבר אין לבעל פירות משעת כתיבה והא איפכא שמעינן להו דאיתמר מאימתי מוציאין לפירות רבי יוחנן אמר משעת כתיבה וריש לקיש אמר משעת נתינה איפוך פי' ר"ח איפוך בתרייתא. איכא מאן דאמר הלכה כריש לקיש דאמר משעת כתיבה אבל משום בת אחותו לא קסבר זנות לא שכיחא כדקי"ל לקמן (דף יח.) לענין שלשה חדשים והא לאו מילתא היא דהתם ביחוד תליא מילתא וכיון דאינו מתייחד עמה משעת כתיבה מונין משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא כדאמר (כתובות דף מז:) תקנו פרקונה תחת פירות וקיימא לן דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הלכך כל כמה דמיחייב בפרקונה אית ליה פירי וש"מ דהלכתא כר"י דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכן הלכתא. ירושלמי (בפ' השולח ה"ג) מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינתה בעוד שהיא אשתו ועמד וגרשה והקדים זמן הגע אמר מוטב תדון בפנויה ואל

תדון באשת איש ואף בזמן הזה דליכא למיחש לחפוי פסלינן לגט בלא זמן כדתנן לקמן (פו.) ג' גיטין פסולין ובימי רבי נשנית משנה זו דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהן ממזרין אי נמי שלא תאסר עליו אם זינתה קודם גירושין אבל לאחר גירושין מותרת לחזור לו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף יח:) והני טעמי לא מיחוורן לי דאם היה ראוי לתקן זמן מהני טעמי לא הוה צריך רבי יוחנן לומר משום בת אחותו דהני טעמי שייכי בכל הנשים דאינו רוצה שיצא קול על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר וגם אינו רוצה שתאסר עליו ואיפשר דהני טעמי סעד הם לטעם דחפוי ור' יוחנן עיקר טעמא נקט והאידנא אע"ג דבטל טעם דחפוי מאינך טעמי פסלינן גט בלא זמן ובעל העיטור כתב מסתברא מדגרסינן בירושלמי (פרק זה ה"ב) ר' יוחנן אומר משום אכילת פירות ש"מ דקמייתא אפכינן ור' יוחנן ור"ל קי"ל כר' יוחנן דאמר זמן משום פירות ואף כי מפכת בתרייתא מדגרסי' בפ' כל הגט (דף כו:) ומקום הזמן קא פסיק ותני ל"ש מן האירוסין ול"ש מן הנישואין בשלמא מן הנישואין בין למ"ד משום בת אחותו איכא בין למ"ד משום פירי איכא אלא מן האירוסין בשלמא למ"ד משום בת אחותו איכא אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא דאמר משום תקנת הולד אלמא דעולא לית ליה טעמא דבת אחותו מדאיצטריך לפרושי טעמא משום תקנת ולד ועוד מדאמר רמי בר חמא ביבמות פר"ג (דף נב:) הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט אלמא רמי בר חמא לא חייש לטעמא דבת אחותו וכיון דעולא ורמי בר חמא ור"ל קיימי בחדא שיטתא דרבי יוחנן יחידאה ולית הלכתא כוותיה ע"כ דבריו ולא ידענא מה ראיה הביא מרמי בר חמא דלא חייש לטעמא דבת אחותו דרמי בר חמא השמיענו שאם צוה לכתוב גט לאשה דעלמא לגרשה אחר שיכנסנה לא הוי גט אבל בארוסתו הוי גט ומיהו לכתחילה אין לעשותו משום חיפוי או משום תקנת ולד וכן פרש"י התם דגט ישן מיהא הוי וכ"ש לפירוש ר"ת שפירש שם דמיירי כשכתב בו זמן הנתינה כי היכי דלא תיקשי להא דאמרינן לקמן בפרק כל הגט (דף כו:) דאינו גט דלקמן איירי שכתב בגט זמן הכתיבה ופסול משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אף על גב דגט ישן כשר בדיעבד שאני גט ישן דליכא אלא יחוד בעלמא אבל הכא דודאי בא עליה פסולה לגמרי וההיא דפרק רבן גמליאל כשר לגמרי כיון שכתוב בו זמן הנתינה נמצא בין לפירוש רש"י בין לפירוש ר"ת אין ראיה משם כלל גם מה שהביא ראיה מעולא דמפרש משום תקנת ולד לאו ראיה היא דעולא אתא לשנויי הא דשקיל וטרי הש"ס אליבא דמ"ד משום פירות לפרושי מתניתין אליביה ועולא פירשה אליביה אף על גב דלא סבר כוותיה וכן דרך האמוראים אף כשמקשה לבר פלוגתיה

מתרגם לה אליביה וגם מן הירושלמי אין ראיה כי הוא פליג אגמרא דידן כי (אם) אינו מפרש בירושלמי טעמא דבת אחותו אלמא גם רבי יוחנן אית ליה טעמא דפירות אבל בגמרא דידן דפליגי משמע דאיפוך קאי אבתרייתא דאי אקמייתא קאי הוה ליה לפרושי ולומר אלא איפוך ומדקאמר איפוך סתמא משמע דקאי אדסמיך ליה הלכך קי"ל כר' יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה הילכך משום פירות לא הוצרכו לתקן זמן דכשתבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד ותראה להם גיטה ויכתבו לה ב"ד שבאותו היום נתגרשה ודלא רש"י שפי' דזמן נתינת הגט לא מהני לה מידי דכי אתי למיטרף בעיא לאיתויי סהדי אימתי מטא גיטא לידה דהא ליתא מדאמר בפ' שנים אוחזין (בבא מציעא דף יט.) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך וליחוש שמא כתב ליתן לה בניסן ולא נתן לה עד תשרי ומפקה לגיטא דכתוב בניסן ואתי למיטרף מן הלקוחות שלא כדין ומשני דכי אתיא למיטרף אמרי' לה אייתי ראיה מאימתי מטא גיטא לידך ומשמע דההוא משום דאיתרע בנפילה חיישינן טפי דאי בכל גט סתם נמי חיישינן להכי מאי קשיא ליה ההוא ברייתא טפי מכל גיטין אלא ודאי כל גט ושטר הבא לפנינו לא חיישינן שמא לא נמסר ביום הכתיבה אלא תולין דמסתמא ביום הכתיבה נמסר וא"ת כיון דפרישית דבסתם גיטין לא מצי למימר אייתי ראיה אימתי מטא גיטא לידך א"כ היאך כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו ליחוש שמא יכתוב ליתן בניסן ולא יתננו עד תשרי כדדייקינן בשנים אוחזין (דף יב:) על כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ומוקמינן לה בשטרי אקנייתא ואיכא דמשני עדיו בחתומיו זכין לו והא לא שייך בגט אשה דחוב הוא לה וי"ל דגבי ש"ח הוא דאיכא למיחש טפי שמא יכתוב ליתן בניסן ולא יתן עד תשרי לפי שפעמים הוא מוסר בצינעא ולא ידעי שלא נמסר ביום הכתיבה ואפילו יצא קול שאחר הכתיבה נמסר סברי לקוחות דלכך נמסר בידו לגבות מיום הכתיבה ולא מסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה אבל גט רגילות הוא למוסרו בפני עדים דלא מיבעיא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דאפילו חתימי סהדי בגט אכתי בעי עדים בשעת מסירה אלא אפי' לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי היה רגיל ר"ת לומר דבעי עדים בשעת מסירה דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכיון דיש עדים בשעת מסירה וחזו דזמן הכתיבה מוקדם ליום המסירה מפקי לקלא שלא נמסר ביום הכתיבה ומסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה אימתי מטא גיטא לידך. דמה שניתן הגט לידה אמרי' דהיינו כדי להנשא דעיקר הגע לאו לגובייא. וכה"ג מפליג בין גט לשטר הנמצא בפ' שנים אוחזין ולקמן דפריך מגיטין הבאין ממדינת הים דמה הועילו חכמים בתקנתם ומשני הנהו קלא אית להו הוא הדין לכל גיטין שלא נמסרו ביום הכתיבה אית להו קלא.

אלא על שהקשה לו ממביאין ממדינת הים תירץ לו ומה שלא הקשה מכל גיטין שלא נתנו ביום הכתיבה משום דלא שכיחא כדקאמר לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה:

הלכה ה

אי נמי להכי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו משום דלא שכיח דכתב גט קודם הנתינה דלא מקדים פורענותא לנפשיה ואחר הכתיבה נותנו מיד לידה או ליד שלוחה לקבלה או מוסרו ליד שליח להוליך לה ואז הוי כמו גיטין הבאין ממדינת הים דאית להו קלא לפי שיש קול להליכת השליח ולביאתו ומידע ידעי זמן המסירה ולפי טעם זה אי אתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי גיטא אם לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא דאם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב וא"ת לר"ל דפסלינן גט שאין בו זמן משום דבעינן שתדע אשה מתי נכתב ונחתם ולא תפסיד הפירות דפעמים שנכתב בניסן ואינו נותנו עד תשרי והיא לא תדע מתי נכתב א"כ גט מאוחר יהא פסול מהאי טעמא שהאשה תפסיד הפירות שמזמן נתינת הגט עד זמן הכתוב בו שלא כדין ואף ר' יוחנן לא פליג עליה דר"ל אלא משום דסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה אבל בגט מאוחר דמפסדת האשה שלא כדין מודה ר' יוחנן דפסול ובפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קס.) מוכח דגט מאוחר כשר כדתנן מקושר שעדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט וכשהוא פושטו נעשה מאוחר דבמקושר מלך שנה מונין לו שתים ועכשיו ימנו לו שתי שנים כדין פשוט שלא ידעו שהיה מקושר מתחילתו. וי"ל דבמאוחר אין הבעל מפסיד פירות משעת חתימה אלא משעת הזמן הכתוב בו שאינו ראוי לגרש בו עכשיו דאין זה כריתות ואפילו נתן לה לאלתר אין הגירושין חלין עד שעת הזמן. וא"ת ולר"ש דמכשיר נכתב ביום ונחתם בלילה ולקמן (דף יח.) דמכשירין אפי' לרבנן נכתב ביום ונחתם בלילה כשעסוקין באותו ענין לפי שיש לו קול משעת כתיבה כיון שהעדים מזומנים שם לחתום ומפסיד הבעל הפירות כאילו כבר נחתם ומאי שנא מאוחר דאינו מפסיד משום דאינו ראוי לגרש בו הכא נמי כיון שלא נחתם אינו ראוי לגרש בו וי"ל דהחם ראוי לגרש בו על ידי עדי מסירה ורבי שמעון סבר כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי לעיל בפרק קמא (דף ט:) וכן רבנן סברי כרבי אלעזר ולהכי מכשרי כשעסוקין באותו ענין וא"ת אפי' אין עסוקין באותו ענין נמי הרי ראוי לגרש בעדי מסירה ויש לומר דלרבנן בעינן תרתי שיהא ראוי לגרש בו ויהא לו קול ומאוחר אע"פ שיש לו קול אינו ראוי לגרש בו והיכא דאין עסוקין באותו ענין אע"פ שראוי לגרש בו אין לו קול והראב"ד ז"ל (בהשגות פ"א דגירושין) כתב דמאוחר כשר לגרש בו לאלתר אלא שיש לבעל פירות עד אותו זמן הכתוב בגט ודבריו אינם

מבוארים כיון שהבעל מצוה לכתוב את הגט ומגרש האשה בעל כרחה למה תפסיד האשה פירותיה אם הבעל צוה לאחר הזמן אלא כך יש ליישב דבריו להכשיר הגט ואם נכתב הזמן מאוחר מדעת האשה אז מחלה האשה פירותיה לבעל עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדין שטר מאוחר דכשר ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה האשה גיטה בבית דין ויכתבו לה בית דין שהיום נתגרשה וזכתה האשה בפירותיה עד שיביא הבעל ראיה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ומכל מקום מסתבר להחמיר כדברי ר"י דלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרי' בעלמא לקמן (דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום הכא נמי הוי כאילו אמר לה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן:

הלכה ו

איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דשמואל תניא כוותיה דרב השולח גט לאשתו ונשתהה שליח בדרך שלשה חדשים משהגיע גט לידה צריכה להמתין שלשה חדשים ולגט ישן לא חיישינן שהרי לא נתייחד עמה תניא כוותיה דשמואל המשליש גט לאשתו ואומר אל תתנו לה אלא לאחר ג' חדשים כשנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה רב כהנא ורב אסי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה ורב אלפס לא הביא אלא תניא כוותיה דשמואל וכתב וכן הלכתא ודבריו תמוהין למה פסק הלכתא כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהן והלכתא משעת כתיבה ומשמע דרב אלפס אינו גורס אותו מאחר שלא כתבו בהלכותיו ובכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב. איתמר כתובה מאימתי משמטת רב אומר משתפגום ותזקוף פגמה ולא זקפה זקפה ולא פגמה אינה משמטת עד שתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה משמטת והלכתא כשמואל:

הלכה ז

אמר שמואל כתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבים ביום ונחתמים בלילה אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה. כתובה דחייא בר רב איכתיב ביממא ואחתים בלילה הוה רב התם ולא אמר ולא מידי לימא כשמואל ס"ל לא עסוקים באותו ענין הוו דתניא א"ר אלעזר בר' צדוק לא שנו אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר מדהביא רב אלפס ז"ל עובדא דחייא בר רב משמע שפוסק הלכה דלא

כשמואל ואפשר דאע"פ שהביא עובדא דחייא בר רב אפשר שפוסק כשמואל דקי"ל הלכתא כוותי' בדיני ומה שהביא עובדא דחייא בר רב להשמיענו דינא דעסוקים באותו ענין מהני בשאר שטרות אלא שמצאתי כתוב שבתשובת שאלה פסק כרב ותימה הוא למה פסק דלא כשמואל ומברייתא דרבי אלעזר בר צדוק אין ראיה דלאו אכתובה איתמר דמסתמא אמתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה מיתנייא ונראה דהיינו טעמא מדמתמה הש"ס לימא כשמואל ס"ל ומאי קשיא ליה אי סבר כשמואל אלא ידע הש"ס דסוגיין דעלמא דלא כשמואל ולהכי היה תמה אם רב יסבור כשמואל בזה ומשני דרב פליג נמי אשמואל ולית הלכתא כוותיה והרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' גירושין הלכה כ"ה) כתב דגט שנכתב ביום ונחתם בלילה פסול אפילו עסוקין באותו ענין ואין לסמוך על זה והא דפסלינן שטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה היינו בדלא קנו מיניה אבל אי קנו מיניה ליכא למיחש כדאמרי' בבבא בתרא (דף קעב.) אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה:

הלכה ח

איתמר אמר לעשרה כולכם כתבו גט ותנו לאשתי א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי וריש לקיש אמר כולם משום עדים מאי בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן עד י' ימים לרבי יוחנן דאמר משום תנאי כשר לריש לקיש דאמר משום עדים פסול אי נמי כגון שנמצא אחד מהן קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול וכתב רב אלפס וקי"ל כרבי יוחנן ואי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא ואמרי לה פסול אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא וקשה דהא אפילו בשטרות דעלמא מכשרינן כי האי גוונא דאמרינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קסב:) גבי הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול וקאמרינן עלה מילאהו בקרובין כשר ופירש ר"ת ז"ל דבתחילה דהכא היינו שחתמו הקרובים קודם שחתמו האחרים דהרואה שחתמו תחילה סבר שהם עיקר העדות אבל התם אף על פי שחתימת הקרובים למעלה מן הכשרים מכל מקום הכשרים חתמו תחילה ואחר כך הקרובים הלכך לא אמרינן שהקרובים הם עיקר העדות אלא חתמו למילוי או להשלמה:

הלכה ט

א ההוא דאמר להו לעשרה כתבו גט לאשתי חתום תרי מינייהו ביומא ואינך מכאן ועד עשרה ימים אתו לקמי' דריב"ל אמר כדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק והא אמר ריש לקיש לא הכשיר ר' שמעון אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא

כר' יוחנן סבירא ליה והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש ס"ל ומהך עובדא משמע דהלכה כריש לקיש כיון דריב"ל סבר כוותיה דקי"ל בכל דוכתי הלכה כריב"ל כנגד רבי יוחנן כמו שהביא ר"ת ראיה במגילה (דף כז.) מההיא דמבי כנישתא לבי רבנן ורב אלפס לא הביא הך דריב"ל ופסק כרבי יוחנן מדקאמר סתמא דהש"ס אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אלמא כרבי יוחנן קי"ל. כתב רב האי ז"ל בשעת הדחק איכא פלוגתא ביני רבוואתא איכא מ"ד מדקאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ש"מ דהכי הלכתא ואיכא מ"ד משום דחתים עליה תרי מינייהו ביומא הוא דקאמר הכי הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר"ש דמתני' בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפילו מכאן ועד י' ימים כרבי יוחנן דהא ריב"ל קאי כוותיה:

ב מתני' בכל כותבין בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא של קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא על הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבד ונותן לה את העבד ר"י הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלין:

הלכה י

גמ' ובכל דבר שהוא של קיימא לאיתויי מאי לאיתויי הא דתני רב חיננא כתב במי טריא ואפצא כשר ודוקא במגילתא דלא אפצא אבל אפצא לא דקי"ל אין מי מילין על גבי מי מילין תנא רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר:

הלכה יא

איתמר עדים שאין יודעים לחתום אמר רב מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר פי' רושמים שמם בעופרת וחותמין על הרושם אבל לא במיא דאברא דקי"ל כתבו במי אבר כשר הלכך כתב העליון לא הוי כתב וכל שכן שאין כותבין להם בסיקרא דהא תנן במתני' כתבו בסיקרא כשר וה"מ בגיטין משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא דההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעים להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו:

הלכה יב

ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמים אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשיחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהא בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג רב נחמן קרו קמיה ספרי דדייני וחתים ודווקא רב נחמן וספרי דדייני אבל רב נחמן וספרי

אחריני או ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא ורב אלפס ז"ל לא הביא הא דקאמר רב גמדא משמיה (דרב) [דרבא] אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלא כמאן כרבנן והא ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה פירש רש"י תרגמא להא דרב גמדא אקריאה וההוא דנגדיה רב כהנא בחתימה הוא. וכן לעיל מייתי לה אחתימה ומייתי עליה דר' אלעזר קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדא ובעינן שיהיושנים קורין לפניו דאין לסמוך על אחד או כגון ר"נ וספרי דדייני דדחילי מיניה לשקורי במילתא דעבידא לגלוי וכן פירש ר"י ורב אלפס ז"ל שלא הביא ההיא דרב גמדא ס"ל כיון דסתמא דגמרא קאמר דרבא אמר הלכה כרשב"ג סמכינן עלה יותר מהא דאמר רב גמדא משמיה דרבא הלכך הלכה כרשב"ג בין בקריאה בין בחתימה ולפי דבריו צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפניהם וחותמין אפי' באחד קורא לפניו סגי דכיון דמילתא דעבידא לגלוי הוא מירתת דאי בשנים קורין לפניו בהא לא הוה פסיל רשב"ג דאפי' בשני עובדי כוכבים מסיחין לפי תומן מכשר רב פפא ורשב"ג פוסל בחד אם לא רב נחמן וסופרי ב"ד ולכך לא הביא הך דרבי אלעזר דהוה קרי קמיה חד וחתים וכתב בעל העיטור מסתברא בשאר שטרות דאי מקרי להו לתרי דידעי למקרי במסיח לפי תומו חותם כדאמר בשטרא פרסאה והלכך היכי דחתימי סהדי ולא קי"ל אי ידעי למיקרי או לא בחזקת כשרין קיימי ומקיימי להו בי דינא ומגבינן בו כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואי קים לן דלא ידעי למיקרי אע"ג דמסהדו אחתימות ידייהו דייקינן בסהדותייהו על פה אי מכווני אשטרא מקיימי' ליה והכין כתבו רבוואת' ואי אמרי' אקרין למאן דידעי למיקרי סמכינן עלייהו ומה שכתב במסיח לפי תומו לא נהירא דלא בעינן לפי תומו אלא בעובד כוכבים משום דאי הוה ידע דסמכינן עליה הוה משקר אבל בי תרי ישראל לא חשידי לשקר:

הלכה יג

רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי שני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו ומגבי ביה ממשעבדי:

הלכה יד

אמר רב אשי אמר רב הונא בר נתן הכי אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למיקרי בדידעי והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף בדאפיץ והא בעינן שיחזור מענייננו של שטר בשיטה אחרונה בדמיהדר ומאי קמ"ל הא קמ"ל דכשרין בכל לשון בין בגיטין בין בשאר שטרות:

הלכה טו

אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו מיתיבי הרי זה גיטך נטלתו וזרקתו לים או לדבר האבד וחזר ואמר לה שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה טעמא דאיכא כתב הא ליכא כתב לא כי קאמר שמואל נמי דבדקינן לה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט שמואל נמי חיישי' קאמר:

הלכה טז

אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי מנהרדעא הני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכין למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטיך נטלתו וזרקתו לים או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי צריכי למיקרייה לבתר דקריוה מי מצי אמר לה הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא ניחוש דילמא חלפיה קמ"ל והאי דקאמר צריכי למיקרייה קודם נתינה קאמר מדקא משני עלה לא צריכא דבתר דקרייה עייליה לבי ידיה ואפקיה ואי לא קראוהו נראה דלא הוה גט ואסורה לינשא מדלא משני הכא במאי עסקינן דלא קראוהו וא"ת הא דתנן בהזורק (דף פ.) ומייתי לה בהאשה רבה (דף צא:) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן שובר לאיש וגט לאשה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכו' ודייק עלה בפרק האשה רבה מאי הוה לה למיעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא והשתא אי לא קראה אפילו נתן הבעל גט לאשה לא הויא מגורשת וי"ל נהי דאסורה לינשא אי לא קראה מ"מ אם נשאת לא תצא אי נמי התם בדקריוה ובתר הכי עייליה לבי ידיה ואפקיה ומאחר דעייליה לבי ידיה איבעי למיהדר ואקרויי ומיהו אין אותם קריאה כל כך חמורה שתאסר בכך לינשא דלא חיישינן לאיחלופי עד דידעינן דאיחליף כדקתני לא כל הימנו לאוסרה ולומר שטר אמנה ובדלא קראה בתר דעייליה לבי ידיה ואפקיה מיירי דאי קריוהו לא מצי אמר ליה הכי ואפילו אם תמצא לומר דאפילו לכתחילה לא מיחייב למיעבד אותה קריאה דלא חיישינן לאיחלופי מ"מ כיון שבא הדבר לידי קלקול והיא היתה יכולה לתקן בקריאה זו בדבר מועט קנסינן לה כדאשכחן התם (דף צא.) הכונס יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת יבמתו איילונית תצא מזה ומזה וכו' ומפרש התם דקנסינן לה משום דאיבעי לה לאימתוני ולא מצינו בשום מקום שתהא אסורה לינשא משום חששא זו הלכך לכתחילה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא

קודם נתינה מגורשת ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר ואם קראוהו קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ולא קראוהו אחר כך אינה צריכה גט אחר:

הלכה יז

אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלי"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים אין השם מן המובחר והלכה כחכמים שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר:

הלכה יח

ת"ר וכתב ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהו עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק ירכות א"ל רבינא לרב אשי רושמא מיחרץ חריץ או כנופי מיכנף אמר לי' מיחרץ חריץ בעא מיני' רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתך מהו אמר ליה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה:

הלכה יט

ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזיר לי הנייר הרי זו מגורשת בעי רב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מהו תיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים לא צריכא דמעורי מכאן דקדק הריב"ם שאין צריך בגט שיהו האותיות מוקפות גויל מדקאמר דמעורי ואין ראיה מהא דאפשר דהא דקאמר הכא דמעורי כגון דרגל כ"ף ונו"ן וקו"ף של שיטה עליונה נכנסת בתוך טי"ת של שיטה תחתונה וכן גגו של למ"ד בתוך ה"א וחי"ת של שיטה עליונה מיהו אין צריך ראיה לזה להכשיר דהא דבעינן דאותיות של מזוזה ותפילין שיהא מוקפות גויל כדאיתא בפ' הקומץ (מנחות דף לד.) היינו משום דכתיב בהו וכתבתם דבעינן כתיבה תמה ואין לומר דילפינן כתיבה כתיבה מהתם דאם כן אפילו ספר ודיו נבעי ומתני' קתני כתבו בכל דבר המתקיים ואפילו על עלה של זית כשר מיהו נהגו להחמיר ולהקיף האותיות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות יכול להסיר הדיו שביניהם ולהבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו לתוך האות ואינה ניכרת האות אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דהוה ליה חק תוכות:

הלכה כ

בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת נתן לי העבד להיותי מגורשת בגט שכתוב על ידו לפני עדי מסירה ואין העדים לפנינו מהו מי אמרי' אקנויי אקניה ניהלה או דילמא הוא מנפשיה עייל ומיירי

בכתובת קעקע דאינו יכול להזדייף תא שמע דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וכתוב עליה גט והרי היא יוצאה מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקניתיה ליה או דילמא אשה לא ידעה לאקנויי בדבר העתיד לחזור לידה ולא כוונה להקנות אלא בתורת שאלה בעלמא אמר רב אשי תא שמע האשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו אמר רבה כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב נמי לא קנה והלכתא בכפות ואמר רבה כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ודוקא נתנו בחצרו אבל נתנו בחצר של אחר וקנתה היא החצר אינה מתגרשת כיון שלא באתה קניית החצר מתחת ידי הבעל לאשה:

הלכה כא

על קרן של פרה ונותן לה את הפרה וכו' בשלמא יד עבד לא איפשר למיקצייה אלא קרן של פרה ניקצייה וניתביה ניהליה אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה פירש רשב"ם דווקא בהני כגון בעלי חיים ומחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשוב מחוסר קציצה אבל מידי אחרינא לא והביא ראיה מדנקט בפלוגתא דאביי ורבא כתבו על עלה של עציץ נקוב אבל שאין נקוב אפי' יקטום כשר:

הלכה כב

וכן כתב בשם רש"י שהיה מכשיר אם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו ומעשה היה בימי רבי יצחק בר מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובעל ה"ג פוסלו אם נחתך ממנו כלום וכן ר"ת ז"ל היה מחמיר בדבר מדקאמר לקמן כתב על חרס של עציץ נקוב דשקיל ליה ויהביה ניהלה משמע דאי תבריה ויהיב לה החרס דפסול וחשבינן ליה מחוסר מעשה אף על פי שאינו מחובר ולאו דווקא נקט עלה של עציץ נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי דמכשיר אפי' בנקוב ואף על פי שאין הלכה כאביי מכל מקום רבותא דהיתירא קא משמע לן וכי האי גוונא אשכחן לקמן בפרק מי שאחזו (דף עב:) גבי פלוגתא דרבי וחכמים במהיום ולאחר מיתה ועוד השמיענו חידוש גדול דמסתבר לענין הגט דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבהתו ואע"פ שהעציץ בידה כל זמן שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמוך (דף כב.) מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים אבל במשיכת העציץ

או בהגבהה לא קנה זרעים כיון דאכתי חשיבי מחוברים בשעת משיכה וקמ"ל דלא גזר אביי היכא דיהיב לה העציץ בהפסקת יניקה כגון בעליה או שיש דבר מפסיק בין העציץ לקרקע אטו היכא דלא יהיב בהפסקת יניקה וגם קמ"ל אע"פ שצריך ליתנו לה [בהפסקת יניקה] לא חשיבי בהכי מחוסר קציצה ועוד נראה להביא ראיה לדברי רבינו תם מהא דאמרינן בפרק כסוי הדם (חולין דף פט.) גבי עפר עיר הנדחת דחשיב מחוסר תלישה קביצה ושריפה ויותר נראה חבור גט המחובר בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת ומיהו אף לדברי רבינו תם נראה דדווקא בנחתך מקלף גדול הוא דחשיב מחוסר קציצה אבל אם חתכו מן הגט דבר מועט כדי ליפותו לא מיקרי בהכי מחוסר קציצה וכן מוכח לעיל (דף כ:) דאמר בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו ופריך עלה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כלומר לאחר שיחתוך הבעל את הנייר שלא יהא שלשה ספרים אלמא לא מיפסל מחמת קציצה ועוד אמרינן לעיל (דף יז:) גזייה לזמן ויהב ניהלה משמע דאי גזייה וגירש בו מגורשת:

הלכה כג

א מתני' אין כותבין במחובר לקרקע משום דמחוסר קציצה ואפילו אי בעי למיתב לה אותו המחובר לא משום דכתיב ונתן בידה כתבו על המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים האי נייר מחוק דקאמר מיירי שמקום העדים על המחק וכתב הגט אינו על המחק דהשתא ימחוק הכתב ויכתוב מה שירצה ויהיה הוא ועדיו על המחק וכשר אבל שניהם על המחק כשר שאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים והכי איתא בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קסד.):

ב גמ' כתבו על המחובר והא אמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנה והוא ששייר מקום התורף ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי והכי קאמר אין כותבין טופס במחובר גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לטופס תלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר. כתבו על חרס עציץ נקוב כשר דשקיל ליה לעציץ ויהביה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה לעציץ ויהיב ליה ניהלה רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום:

הלכה כד

וחכמים מכשירים מאן חכמים ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי פירש רש"י דלמאן דאמר עדי מסירה כרתי אשה הבאה לינשא על ידי גט צריכה להביא עדים שנמסר לה

בפניהם ולאו בכל גיטין קאמר דשאר גיטי דכתיבי בדבר שאינו יכול להזדייף וחתומים בו עדים יכולה לינשא על פיהם ואינה צריכה להביא עדי מסירה אפי' לר' אלעזר כדתנן בפ' בתרא (דף פו.) ומייתי לה לעיל בפרק קמא (ד' ג:) שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דמאחר דחזינן בידה גט דליכא למיחש לזיופא אמרי' דמסתמא בא לידה כמצותו אלא דוקא בגט זה שכתוב בדבר שיכול להזדייף בהא קאמר רש"י דכשבאה לינשא בו צריכה להביא עדי מסירה ואמר ר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים אם איתא דהוה בי' תנאה מדכר דכירי אינשי והלכתא כרבי יוחנן דהוה רביה דרבי אלעזר ואמר רבי אלעזר לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא ואפי' לאלתר דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים דגזירת הכתוב הוא דבעינן בשטרות דבר הראוי לעמוד ימים רבים ולא מכשרינן אפילו לאלתר בדבר הראוי להזדייף ור' יוחנן אמר אפי' בשטרות כמו בגיטין ואפי' לזמן מרובה משום דמדכר דכירי אינשי והכתיב למען יעמדו ימים רבים דס"ד דגזירת הכתוב היא דקרא אתי למעוטי שטרות משום דבעינן שיהא ראוי לעמוד ימים רבים משום דחיישינן דלמא מינשי לתנאה ומשני עצה טובה קמ"ל. ובהא לית הלכתא כר' יוחנן משום דפריך סתמא דהש"ס לעיל (דף יא.) גבי שטרות והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף וכן גבי דפתרא קאמר לעיל (דף כב.) כדי לכתוב גיטי נשים משמע אבל לא שטרות וכן פסק רב אלפס ורבינו חננאל ז"ל פסק הלכה כר' יוחנן אף בשטרות ולא מסתבר ועוד יש לפרש דדוקא בגיטין הוא דמכשר ר' יוחנן מכאן ועד עשרה ימים אבל בשטרות שיש הרבה תנאים וחילוקי ענינים רבים לא דכירי ודווקא לאלתר מכשר ופריך והכתיב למען יעמדו ימים רבים ואפי' לאלתר לא היה לנו להכשיר כיון דאינו ראוי לעמוד ימים רבים ומשני עצה טובה קמ"ל ואתיא שפיר כר' יוחנן הא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף:

הלכה כה

א מתני' הכל כשרין לכתוב הגט אפילו חרש שוטה וקטן האשה כותבת את גיטה והאיש את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו:

ב גמ' והא לאו בני דעה נינהו פי' ולא ידעי לכתוב לשמה ולר' אלעזר פריך דבעי כתיבה לשמה משום דתריצנא לרישא כר' אלעזר א"ר הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו ואמר לו שיכתוב לשמה אבל אין לפרש כההיא דלקמן דהכל כשרים להביא חוץ מחש"ו משום דלאו בני שליחות נינהו ובעינן שליחות לכתיבת הגט דא"כ מאי קא משני כשגדול עומד על גביו דלענין שליחות מה מועיל כשגדול עומד על גביו דמכל מקום הקטן שאינו בר

שליחות כותב הגט ומהאי טעמא נמי לא משני הא דעובד כוכבים פסול משום דלאו בר כריתה הוא משום דלא בעינן בני כריתה אלא במידי דבעינן שליחות כדאמרי' לקמן (דף כג:) אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין אבל כתיבת הגט דלא בעינן שליחות מדמכשיר חרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו לא בעינן נמי שיהו בני כריתה והא דאמרי' בפ"ק (דף י:) ר' שמעון דמכשר בגיטי עובדי כוכבים והא לאו בני כריתה נינהו ומשני ירד ר' שמעון לשיטת רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי משמע דלרבי מאיר יש לפסול מטעם דלאו בני כריתה נינהו ואע"ג דלא בעינן שליחות לר' מאיר בחתימה כמו לרבי אלעזר בכתיבה דתרוייהו מוכתב נפקי להו לא דמי דחתימה שהיא לשם עדות אף ע"ג דלא בעינן שליחות יכול לפסול בעובדי כוכבים משום דלאו בני כריתה נינהו אבל כתיבה לר' אלעזר דלאו לשם עדות וגם נמי לא בעינן שליחות למה יש לנו לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו הא לא פסלינן בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף כז.) מילה בעובד כוכבים אע"ג דלאו בני מילה נינהו וא"ת והא מוכח לקמן (דף עא:) דבעינן שליחות בכתיבה דאמרינן צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואמרינן נמי לקמן (דף סג:) ההיא דהוו קרי לה נפואתה כתוב סהדי תפואתה וקאמר דעשו עדים שליחותן ויש לומר דכולה מילתא לא הוי אלא משום לשמה דלא חשיב לשמה בשלא צוה הבעל משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת תדע מדדייקינן בריש זבחים (דף ב:) ממתניתין דהכותב טופסי גיטין דמסתמא לאו לשמה קאי ומשמע דפסיל ליה בכל ענין אפי' עשאו לשם אשה זו כיון שלא צוה הבעל וחשיב ליה סתמא כדמוכח התם והיינו טעמא דלא בעינן שליחות משום דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר כלומר וכתב הסופר ונתן הבעל משום דרוב אנשים אינן בקיאין לכתוב גיטין והא דאמר לעיל (דף כ.) יכילנא למיפסל כולהו גיטי דעלמא וכו' אילימא משום וכתב והכא איהי כתבה ליה לאו משום וכתב קאמר אלא משום דכתיב וכתב ונתן ובעינן שיכתוב ויתן לה והכא אפי' נכתב בשליחותו ובציויו לא יהיב לה מידי דשלה הוא הלכך להאי פירושא דלא בעינן שליחות לכתיבה כשר העבד לכתיבת הגט אע"ג דלאו בר כריתה הוא אבל ר"י פי' פירוש אחר דאליבא דרבי מאיר פריך והא לאו בני דעה נינהו דסלקא דעתך דרבי מאיר מצריך מדרבנן כתיבה לשמה ואליבא דר' מאיר הוא דקא משני כשגדול עומד על גביו כיון דלא בעי כתיבה לשמה אלא מדרבנן מכשיר בחרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו אבל רבי אלעזר דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא פוסל בגדול עומד על גביו משום דבעינן שליחות בכתיבה ולהך פירושא עבד פסול לכתיבת הגט וכן הרמב"ם ז"ל מנאו בכלל הפסולין: אמר רב יהודה אמר

שמואל והוא ששייר מקום התורף ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד על גביו פסול דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קא עביד מדהביא רב אלפס הני תרי אוקימתות דרב הונא ושמואל וכתב דינא דעובד כוכבים בתר אוקימתא דשמואל אע"ג דקאי כאוקימתא דרב הונא דמכשר חרש שוטה וקטן כשגדול עומד על גביו אבל עובד כוכבים לא משום דאדעתא דנפשיה קא עביד משמע מתוך דבריו דאוקימתא דשמואל קיימא כאוקימתא דרב הונא דמוקי למתניתין כשגדול עומד על גביו והוסיף הוא אף כשגדול עומד על גביו דווקא טופס אבל לא תורף ועובד כוכבים דלדעתיה דנפשיה קא עביד אפי' טופס לא דגזרינן אטו תורף וכן חש"ו כשאין גדול עומד על גביו גזרינן טופס אטו תורף וכן כתב הרמב"ם ז"ל דאסור לחש"ו לכתוב טופס הגט אלא אם כן גדול עומד על גביו וכן כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דשמואל קאי כאוקימתא דרב הונא ודקדק מדקאמר אמר רב יהודה אמר שמואל דאי לפלוגי אתי הוה ליה למימר רב יהודה משמיה דשמואל אמר ולקמן בפרק כל הגט (סימן ב') נדקדק בו יותר בע"ה:

ג מתני' הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח שוטה ונשתפה סומא ונתפתח עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר:

ד גמ' בשלמא חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו ועובד כוכבים נמי לא בר כריתה הוא אלא סומא אמאי לא אמר רב יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי אמר שמעינן מינה דפתוח ונסתמא דמצי למימר בפני נכתב ובפני נחתם כשר להביא את הגט ודייק לה רב אשי מדקתני כל שתחילתו וסופו בדעת כשר ולא קתני כל שתחילתו וסופו בכשרות. בעו מיניה מרבי אמי עבד מהו שיעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה פרש"י והוא הדין להולכה קא מיבעיא ליה אלא כך היה מעשה בבית המדרש שנשאל על קבלה ותדע דהא פשיט להו מהולכה א"ל מדקא פסיל לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וא"ת וליתני במתני' עבד וכ"ש עובד כוכבים ותירץ ר"ת דנקט עובד כוכבים משום דבעי למיתני עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היה בדעתו להתגייר ובידו להתגייר יותר ממה שביד העבד להשתחרר וקיימא לן כרבי יוחנן ופסול בין להולכה בין לקבלה:

הלכה כו

וגזלן מדבריהם ושאר כל הפסולים מדברי סופרים כשרין להביא את הגט ואפי' בחוצה לארץ כמו שכשרין לעדות אשה ואם היו פסולין מן התורה פסולין להביא את הגט בחוצה לארץ ואם היו פסולין כשנתמנו שלוחים וחזרו בתשובה קודם שמסרו לאשה כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דכשרין וכן מסתבר דבני כריתה נינהו ואין פסולין אלא משום דחשדינן להו דמחמת רשעתן קא מסהדי שיקרא וכיון דעשו תשובה מהימני ולא בעינן תחילתו וסופו בכשרות מידי דהוה אפתוח ונסתמא ואם היה מקוים אפי' לא עשו תשובה כשר דבני כריתה נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהלכות גירושין) הפסולין בעבירה מדברי תורה פסולין להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול במה דברים אמורים כשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט והראב"ד ז"ל השיג עליו בזה:

הלכה כז

כתב בהלכות גדולות בעו רבנן קמיה מר רב חנינאי גאון בכלה רבתי דעובד כוכבים לא הוה שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למיכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לעובד כוכבים אמטויי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאינתתי ואמר להו לא ונתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל עובד כוכבים לא דכי נפק גט מידא דבעל בעינא דימטיה לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח דשויתיה איתתא גופא דקאי במקום איתתא ורבנן דהשתא קאמרי אע"ג דאייתיה עובד כוכבים לגיטא אי יהביה לישראל וההוא ישראל יהביה לאיתתא בעדי מסירה לכתחלה לא מנסבינן לה משום דעובד כוכבים לאו בן כריתה הוא ואי אינסיבה לא מפקינן לה משום דרבי שמעון דתנן (פ"ק דף י:) ר"ש אומר כולן כשרים ואמר ר' זירא ירד ר' שמעון לשיטתו של ר"א דאמר עידי מסירה כרתי וקי"ל הלכה כר' אלעזר ע"כ דבריהם ודברי תימה הם דודאי אם עשה הבעל את העובד כוכבים שליח ואמר לו שימנה הוא את הישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעובד כוכבים וגם אינו בר כריתות אבל הכא כיון דלא עשה העובד כוכבים אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל בכתבו את ישראל שבאותו מקום שליח למה יפסל הגט וכן נוהגין באשכנז ובצרפת ע"פ דברי ר"ת לשלוח גט וקידושין על ידי עובד כוכבים וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח ירושלמי (ה' ז') עבר וקבל ר' יעקב בשם רב הושעיא מעשה היה ובכהנת הוה ולא חשו חכמים משום ריח הגט:

הלכה כח

אמר רבי יוחנן נראין הדברים שהעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו ולא מיד רבו שלו ואם לחשך אדם לומר שנינו האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה מעוברת זכתה לו הא מני רבי היא דאמר המשחרר חצי עבדו קנה וקסבר דעובר ירך אמו הוא ונעשה כמו שהקנה לה אחד מאבריה וליתא להא דרבי כדבעינן למימר לקמן (פ' השולח סי' לה):

הלכה כט

א מתני' אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ:

ב גמ' והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא גיטה ופריק אביי ברייתא דקתני אין נאמנות בא"י דאי אתי בעל ומערער משגחינן ביה דאיכא למימר דילמא לקילקולא קא מכונה הלכך לא מהימנה ומתניתין דקתני נאמנות להביא גיטה בח"ל דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ותניא כוותיה דאביי וגם מתניתין דייקא כוותיה והילכתא כוותיה: האשה עצמה מביאה גיטה וכו' אשה מכי מטיא לידה מיגרשא דאמר לה את הוי שליח להולכה עד דמטית התם לבי דינא דפלניא וכי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ונישוו שליח וניתבי ניהלך:

פרק ג

הלכה א

א כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני ממקום פלוני מגרש את פלונית ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מכאן כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול מלגרש בו יתר מכאן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה יתר מכאן אמר ללבלר כתוב גט לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו:

ב גמ' אלא רישא במאי אמר רב פפא בסופר העשוי להתלמד אמר רב כולן פוסלין לכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל חליצה פסולה פסולה ופוסלת במערבא אמרי משמיה דר' אלעזר שמאל ולילה פסולין ופוסלין קטן ואנפליא פסולין

ואינן פוסלין זעירי אמר כולן אינם פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון ור' יוחנן אמר אף האחרון אינו פוסל והלכתא כולהו אין פוסלין חוץ מן האחרון דכיון דכולהו סבירא להו דאחרון פוסל וליכא מאן דפליג אלא ר' יוחנן הוי ליה רבי יוחנן יחיד במקום רבים וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ושמואל נמי דאמר אף ראשון פוסל יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה ולגבי אמצעי אע"ג דרב ושמואל סבירא להו דפסלי כיון דרב אסי וזעירי ור"י כולהו סבירא להו דלא פסלי הוה להו רב ושמואל מיעוט והלכה כרבים הלכך לא פוסל אלא אחרון בלבד: בעא מיניה רב אושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב גט לאיזה שתצא בפתח תחלה מהו אמר ליה תניתוה אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש בו פסול לגרש בו אלמא אין ברירה ואין חילוק בין תולה בדעת עצמו ובין תולה בדעת אחרים:

הלכה ב

א מתני' הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש והאשה ומקום הזמן שטרי הלואה צריך שיניח מקום הלוה ומקום המלוה ומקום המעות ומקום הזמן שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום השדה ומקום המעות ומקום הזמן מפני התקנה ור' יהודה פוסל בכולן ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנא' וכתב לה לשמה:

ב גמ' מאי מפני התקנה א"ר יונתן מפני תקנת הסופרים ור"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובדין הוא דאפי' טופס נמי לא לכתוב ומשום תקנת סופרים שרו ליה רבנן ר' יהודה פוסל בכולן גזר טופס אטו תורף וגזר שטרות אטו גיטין ר' אלעזר מכשיר בכולן וכו' טופס אטו תורף גזר שטרות אטו גיטין לא גזר פי' רש"י דווקא בטופסי שטרות לא גזר דגזירה לגזירה היא אבל בתורף גזר אטו תורף דגיטין וקשה לפירושו מהא דאמרי' בשמעתא אמר רב הלכה כר' אלעזר ופריך ואפי' בשטרות והאמר רב פפי וכו' הכא נמי מיחזי כשיקרא ואי לא מכשיר ר' אלעזר אלאבטופסי שטרות מאי מיחזי כשיקרא שייך כאן מאחר דמניח מקום הלוה והמלוה והמעות ועוד דמשמע לכאורה דלא פריך לרב מדרב פפי אלא משום דפסק כר' אלעזר ואם היה סובר כרבנן ניחא ואי שייך בטופס מיחזי כשיקרא אפי' יסבור כרבנן קשיא ליה מדרב פפי דלא איתוקמא דרב פפי אלא כר' יהודה דפוסל בכולן הלכך נראה לפרש דר' אלעזר לא גזר בשטרות כלל ומכשיר אפי' תורף ובגיטי נשים פוסל אפי' טופס והשתא שייך שפיר מיחזי כשיקרא בדכותב שם הלוה והמלוה והמעות ועדיין לא נעשית המלוה והוא כותב שלוה. וא"ת מנא ליה לגמרא דר' אלעזר מכשיר בשטרות אפי' בתורף דפריך עליה מדרב פפי דלמא בטופס

לחוד הוא דמכשיר וי"ל דאם איתא דכולהו תנאי אטופס דאיירי ביה ת"ק קיימי היה לו לקובעה במשנתנו דברי ר"א בתר ת"ק והיה יכול לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ר' יהודה פוסל בכולן וכסדר הזה היה ראוי לשנות שכל אחד מחמיר והולך מאותו שלפניו אבל אי ר' אלעזר אתי לאכשורי בשטרות ואפי' תורף ניחא דהקדים דברי ר' יהודה דאיירי בטופס כמו ת"ק ור' אלעזר איירי אפי' בתורף ומקיל בדבר אחד יותר מת"ק דמכשיר בשטרות אפי' תורף ובגיטין מחמיר דפסיל אפי' טופס א"ר זירא אמר רבה בר שילת א"ר המנונא סבא א"ר אדא בר אהבה אמר רב הלכה כר' אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טוביינא דחכימי ושטרות אפי' תורף מצי למכתב ובגיטין אפי' טופס לא. יש מפרשין דדוקא לכתחלה גזר רבי אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחלה תינשא כדאמרי' לעיל (דף כא:) גבי מחובר חלשו חתמו ונתנו לה כשר והרמב"ם ז"ל כתב ובדיעבד נמי פסול ולא דמי למחובר דלא שכיח כולי האי כתיבת הגט במחובר הלכך לא החמירו בו לפוסלו בדיעבד אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצויה היא דאם יתירו לסופרים לכתוב טופס שלא לשמה בטרדייהו מנשי וכתבו אף תורף הלכך פסלוהו אף בדיעבד וכ"כ הר"ם הלוי ז"ל מדקאמר ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים וכן ר' יהודה האומר פוסל בכולן משמע אפי' בדיעבד ולי נראה מדקאמר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחילה וכן רבי יהודה שכולל שטרות וגיטין יחד ואמר פוסל בכולן על כרחך בשטרות לא פסל בדיעבד אם כותב הטופס ומכל מקום טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו אמר רב פפי האי אשרתא דדייני וכו' כתבתי בפרק שני דכתובות:

הלכה ג

מתני' המביא גט ואבד ממנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר וכשמצא הוא עצמו איירי דסמכינן אהכרתו ואע"ג דלאו צורבא מרבנן הוא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר לא אבדתי דעם הארץ נמי אית ליה טביעת עינא כדאמרינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קסח.) האי צורבא מדרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה ובפרק [גיד הנשה] (חולין דף צו.) נמי מוכיח דכ"ע אית להו טביעת עינא והא דלא מהדרינן לעם הארץ בטביעת עינא אף על גב דעדיף מסימנין היינו משום דלא מהימנינן ליה והכא דמצאו הוא עצמו נאמן במגו ורמינהי מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנן טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה אמר רבה לא קשיא כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות

ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת רבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות וכאן במקום שאין השיירות מצויות ואיכא דאמרי והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא ניהדר והיינו דרבה וא"ד אע"ג דלא הוחזקו לא ניהדר ופליגא דרבה ויראה דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקום שאין השיירות מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשיירות מצויות אמר ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון פירש רש"י וחתמנו אותו לזה התובעו ולישנא לא משמע הכי דאם כן הוה ליה למימר מעולם לא חתמנו אלא על גט של יוסף בן שמעון זה אלא ודאי משמע שמעידין שלא חתמו אלא על גט של יוסף ב"ש אבל אינן יודעים אם הוא זה או אחר ואפ"ה מהדרינן ליה ולא חיישינן דלמא שקורי משקר ולאחר חתמוהו ולא לו משום דאינו חשוד לקלקלה במזיד ולגרשה בגט שאינו שלו אלא כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא חתמו לו וחתמו גם לאחר ושמא הוא סבר שהוא שלו לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר לכך אמר שהוא מכיר ואע"פ שאינו מכיר אומר בדדמי שהוא שלו לפי שאומר בלבו היכי איתרמי מילתא שאלו העדים חתמו ליוסף בן שמעון אחר ואנו חיישינן שמא גם לאחר חתמו אבל כשעדים אומרים שלא חתמו אלא על אחד ודאי קושטא קאמר דבמזיד אינו חשוד לקלקלה ואין לחושדו שמא חס על פשיטי דספרי דמשום פשיטי דספרי לא היה מקלקלה תדע דאמרי' לקמן (ד' סד.) הבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ולא חיישינן להכי רב אשי אמר כגון דאמרי עדים נקב יש בצד אות פלונית ורש"י גרס כגון דקאמר ומיירי כשהשליח אמר הסימן קודם שראה הגט ואי גרסי' עדים מיירי אפי' אחר שראוהו והכי הלכתא דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקי וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות אלא כדרבי ירמיה או כדרב אשי בנקב יש בצד אות פלונית דהוה ליה סימן מובהק אבל בסימן בעלמא לא: ת"ר איזהו לאלתר ר' נתן אומר כל שלא שהה כדי שתעבור שיירא ותשרה ר' שמעון בן אלעזר אומר שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר שם אדם ויש אומרים שלא שהה שם אדם. איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כל שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא הלכה שלא עבר אדם שם ראינו לגאון שפסק הלכה שלא שהה אדם שם ומסתברא לן בכי האי מילתא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר חיישינן שמא ממנו נפל וצריך ליתן סימן מובהק כרב אשי או שיאמרו

עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זו היא שיטת רב אלפס שפסק לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא וגרסינן בפרק האשה שלום ביבמות (ד' קטו:) יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישי' לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן ועל כרחיך מיירי התם דלא הוחזקו ושכיחי שיירתא דאי לא שכיחי ולא הוחזקו בהא לא הוה אמר אביי חיישינן דהא תנן בפ' קמא דבבא מציעא (ד' כ.) וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולא חיישינן שמא מאחר נפל וגם לא מיירי בשכיחי שיירתא והוחזקו דבהא לא הוה אמר רבא לא חיישינן אלא ודאי מיירי בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא רבא סבר כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ואביי כרבי זירא ופסק רב אלפס ז"ל שם הלכה כרבא ואפשר דהכא פסק רב אלפס לחומרא במילתא דאיסורא ולא מהדרינן גט לבעל לגרש בו כיון דאפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ריש גלותא אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתענן כל ימיה פסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה שהתירו עד מפי עד ואשה מפי אשה מפי עבד ומפי שפחה ועובד כוכבים מסיח לפי תומו ומשיאין על פי בת קול ועל חומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחלתה משום דאשה דייקא ומינסבא:

הלכה ד

מתני' המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים ודוקא חולה דרוב חולין לחיים אבל גוסס דרוב גוססין למיתה לא:

הלכה ה

א שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה המטרפת בים ועל היוצא לידון שהן בחזקת קיימין אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. ירושלמי (ה"ד) ר' זירא ברבי אבא בר זבדא ר' יצחק בר מקולא בשם ר' יודן נשיאה ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל כרקום של מלכות אחרת כליסטיס הם ועוד ג' הוסיפו עליהם את שגררתו חיה וששטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת:

ב גמ' אמר רב יוסף לא שנו אלא בבית דין של ישראל אבל בבית דין של עובדי כוכבים כיון דגמר דינא לקטלא מקטל קטלי ליה א"ל אביי ב"ד של עובדי כוכבים נמי שקלי

שוחדא אמר ליה כי שקלי שוחדא מקמי דליחתם פורסי שנמג לבתר דחתים פורסי שנמג לא שקלי איכא דאמרי אמר רב יוסף לא שנו אלא בבית דין של עובדי כוכבים אבל בית דין של ישראל כיון דגמר דיניה לקטלא מקטל קטלי א"ל אביי בית דין של ישראל נמי חזו ליה זכותא א"ל כי חזו ליה זכותא מקמי דניגמר דינא לבתר דגמר דיניה תו לא חזו ליה זכותא תניא שמע מבית דין ישראל שהוא אומר איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו מקומנטרסין של עובדי כוכבים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו ואע"ג דקיימא לן דעובד כוכבים מסיח לפי תומו מהימן הני מילי במידי דלא שייכי ביה אבל במידי דשייכי ביה עבידי לאחזוקי שקרייהו רב אלפס זכרונו לברכה כתב בהלכותיו רק זו הברייתא ולא כתב הני תרי מימרי דרב יוסף ויראה דסבירא ליה דבבית דין של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אבל יוצא ליהרג לא הלכך פסיק כלישנא קמא ובבית דין של עובדי כוכבים אפשר דלא פליגי הני תרי לישני דלישנא בתרא בדלא חתים פורסי שנמג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בבית דין של ישראל ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג:

הלכה ו

א מתני' המביא גט בארץ ישראל וחלה הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר:

ב גמ' אמר רב כהנא חלה תנן פשיטא חלה קתני מהו דתימא הוא הדין אף על גב דלא חלה והאי דקתני חלה אורחא דמילתא קתני קמ"ל חלה דווקא ה"ד אי דא"ל הולך אע"ג דלא חלה נמי ואי דאמר ליה את הולך אפי' חלה נמי לא ואי רב שמעון בן גמליאל אפי' חלה נמי לא דתניח הונך גט זה לאשתי ישלחנו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר רבן שמעון בן גמליאל אמר בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח איבעית אימא הולך והוא דחלה ואב"א את הולך וחלה שאני ואיבעית אימא רבן שמעון בן גמליאל וחלה שאני. כתב רב אלפס ז"ל יש מי שאומר הולך גט זה לאשתי משלחו ביד אחר ואף על גב דלא חלה את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה כרבנן דברייתא ויש מי שאומר אפי' הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אלא אם כן חלה או נאנס כרבן שמעון בן גמליאל דמסיקנא דסתם מתני' כוותיה ולא איכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה והא דלא בעי לאוקמיה מתני' כרבנן ובהולך כשנויא קמא משום דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך:

הלכה ז

ואם אמר לו טול ממנה חפץ פלוני וכו' אמר ריש לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר אמר ליה ר' יוחנן זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעין. אלא זימנין דאפי' גיטא נמי לא הוי נעשה כאומר לו אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה אל תגרשה אלא בימין וגרשה בשמאל דכ"ע היכא דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטה כולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוי כי פליגי היכא דא"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהב לה גיטא והדר שקל מינה חפץ ר' יוחנן פוסל בו כל שכן בשלוחו ריש לקיש מכשיר בשלוחו וכל שכן בו והלכתא כר' יוחנן ופירש רש"י דאין חילוק בינו ובין שלוחו דאף שלוחו אם נטל החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט כשר וקשה לפירושו דלשון המשנה לא משמע הכי דמשמע לא ישלחנה ביד אחר דאפי' יעשה שלוחו מה שהוא עושה פסול משום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ועוד קשה מה צריך לכל אריכות דברים הללו היכא דנפקא לאפיה ויהבה ליה חפץ הכי הוה ליה למימר כ"פ דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא לר' יוחנן אם שינה בין הוא בין שלוחו וכו' ופי' ריצב"א היכא דנפקא לאפי' של שליח הראשון ויהבה ליה חפץ והדר שקלה גיטה משליח השני ולכך יצתה והקדימה לקראת הראשון ונתנה לו החפץ כדי שלא יעכב השני מלתת הגט עד שתתן לו החפץ ואז יבטל הגט דכ"ע לא פליגי דגיטא הוי כ"פ כלומר בין בו ובין בשלוחו היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אם שינו ונתנו הגט תחלה ר' יוחנן פוסל בו וכל שכן בשלוחו ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהב לה גיטא בו כשר ובשלוחו פסול לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ונמצא שלא נתקיים שליחות החפץ עד שיגיע החפץ ליד השליח הראשון ובההוא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה ויחזור ויתננו לה אחר שהגיע החפץ ליד השליח הראשון:

הלכה ח

א מתני' המביא גט ממדינת הים וחלה עושה שליח בב"ד ומשלחו ואומר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין השליח האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח בית דין אני ומדקתני אין השליח האחרון ולא קתני אין השליח השני שמעינן מינה דשליח השליח אם חלה משוי שליח וכן עד כמה שלוחים. ומדקתני שליח ב"ד אני שמעינן מינה דכל חד מינייהו לא משוי שליח אלא בב"ד:

ב גמ' אמר רבה ושליח בארץ ישראל עושה כמה שלוחים פי' שלא בב"ד לפי שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ובלבד שיעשנו שליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אמר

רב אשי אם מת ראשון בטלו כולם אמר מר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא היא אילו מת בעל מידי משמא אית בהו כולהו מכח בעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו אבל ראשון לא איכפת לן בין מת בין לא מת והלכתא כמר בר רב אשי:

הלכה ט

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו א"ל שליח לא ידענא לה א"ל זיל יהביה ניהליה לאבא בר מניומי דהוא ידע לה [וליזל] וליתבה ניהלה והוא הדין נמי אם היו שם עדים שיודעים שהיא אשתו היה יכול לומר לו אותם העדים יאמרו לך שהיא אשתי ועל פיהם תתן לה הגט אזל ולא אשכחיה לאבא בר מניומי יתיב רבי אבא ורבי חנינא בר פפי ורבי יצחק נפחא ויתיב רב ספרא גבייהו אמרו ליה מסור מילך קמי דידן כלו' מסור שליחותיך לנו ואמור בפני נכתב ובפני נחתם ואנו נעשה אותו שליח וכי אתי אבא בר מניומי ניתביניה ליה וליתביה ניהלה אמר להו רב ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא איכסיפו אמר רבא קפחינהו רב ספרא לתלתא רבנן סמוכי בטעותא אמר רב אשי מאי טעותא הכי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא אתה וכן הלכתא דשליח שלא ניתן לגרושין (הוא) לא משוי שליח:

הלכה י

ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אמר ליה לשליח לא תיתביה ניהלה עד תלתין יומין איתניס בגו תלתין יומין אתא לקמיה דרבא אמר ליה מסור מילך קמי דידן ולבתר תלתין יומין משוינן שליח ויהיב ליה ניהלה אמרו ליה רבנן והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אמר להו כיון דלבתר תלתין יומין הוא מגרש שליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש הרי זה גט והוינן בה וליחוש שמא פייס ואמר רבה ב"ר הונא באומר נאמנת עלי שלא באתי איכסיף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה אמר רבא הא ודאי מיבעיא לן כי משוו שליח בפניו או שלא בפניו פירש רש"י כי משוו בית דין שליח מי בעי בפניו דשליח קמא או אפי' שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ותמיה לי אי בעינן בפניו למה ימנה ב"ד את שלוחא ימנה הוא את השליח ובפני בית דין ורב אלפס ז"ל גורס שליח כי משוי שליח בב"ד בפניו או שלא בפניו וגירסא זו אין לפרש על האי עובדא אלא על מתני' כשחלה השליח וממנה שליח אחר בב"ד ומיבעי ליה לרבא אם יוכל שליח ראשון למנות שליח שני אע"פ שאינו כאן אלא אומר בפני ב"ד אני ממנה את פלוני שליח וב"ד יתנוהו לו ולישנא דהא ודאי מיבעיא לן משמע דאהאי עובדא קאי הדר

פשטה בין בפניו בין שלא בפניו שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו ההוא דאמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מברא אמר חזו דאתאי חזו דאתאי אמר שמואל לא שמיה מתיא ההוא דאמר להו אי לא מפייסנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסא א"ר יוסף אי יהיב לה תרקבא דדינרי מי לא איפייסא אלמא אין אונס בגיעין וכן הלכתא ואמרינן נמי בפירקין דלקמן (דף לד.) ההוא דאמר אי לא נסיבנא (מהכא) לריש ירחא דאדר ליהוי גיטא כי מטא לריש ירחא דאדר אמר אנא ריש ירחא דניסן קאמינא ומסיק אי משום אונסא אין אונס בגיטין אי משום גלויי דעתא בגיטא פלוגתא דאביי ורבא שמעינן מינה דהלכתא דאין אונס בגיטין:

הלכה יא

א מתני' המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני מתו צריך ליטול רשות מן היורשים ואם הלוום בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשין. המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני מפריש עליהן בחזקת שהן קיימים ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר' אלעזר ר"י אומר בשלשה פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג ובהוצאת סמדר ובשעת כניסת מים לבוסר:

ב גמ' מאי מעת לעת ר' יוחנן אומר מעת לעת של בדיקה אמר ר"א חלוקין עליו חביריו על ר"א בן שמוע דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות:

הלכה יב

רבי יהודה אומר בשלשה פרקים וכו'. תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח בשלשה פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג ושמן מעצרת ואילך למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין פירש רש"י שאין אחד יכול למכור בלא דעת חבירו חוץ מפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צריך לימלך ואם מכר ונתייקר השער אח"כ אין לו עליו כלום ורבינו חננאל פירש וכן נפקא מינה לכי הא דאמר בריש המקבל (בבא מציעא ד' קה.) הני בי תרי דעבדי עיסקא ואמר חד לחבריה תא וניפלוג ואמר אידך נרווח טפי דינא דמעכב ועד הזמן הזה יכולין לעכב זה על זה ובהגיע זמנים הללו ימכרו ויחלוקו מכאן ואילך מאי אמר רבא כל יומא פרקיה:

פרק ד

הלכה א

השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל קדם אצל אשתו או ששלח אצלה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו:

הלכה ב

א ירושלמי (ה"א) עשה שליח להוליך את הגט צריך ליתנו לה בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים. עשה שליח להוליך את הגט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח עולה משום שנים. הלך שליח לבטל את הגט צריך לבטלו בפני שנים הא דקאמר צריך ליתנו לה בפני שנים היינו כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי או אפילו כרבי מאיר וכמו שפירש רבינו תם (בפ"ק דף ד. ד"ה דקי"ל) דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכיון שנתרת לשוק בגט זה צריך שנים בנתינת הגט ואין סומכין על עדי חתימה ואין השליח משום שנים שהרי הוא עומד במקום הבעל:

ב גמ' ת"ר בטל הוא אי איפשי בו דבריו קיימים פסול הוא אינו גט לא אמר כלום רבינא אשכחיה לרבא בר רב יצחק דתלי וקאי בעיברא דדשא וקא מבעיא ליה בטל מהו תיקו אמר רב ששת ואמרי לה במתניתא תנא גט זה לא יועיל לא יתיר לא יעזוב לא ישלח לא יגרש יהא חרס יהא כחרס דבריו קיימים. אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום. איבעיא להו הרי הוא חרס מהו. א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בר רבא לרב אשי מאי שנא מהרי הוא הקדש הרי הוא הפקר אע"ג דמדמי ליה להקדש בהאי לישנא לא דמי לגמרי להקדש דאילו בהקדש אי אמר ככר זה הקדש מעל כדאיתא בפרק אין בין המודר (נדרים דף לד:) ואם אמר גט זה חרס לא אמר כלום דהא חרס הוא לא אמר כלום וכ"ש בלא הוא דהא בטל הוא מהני ובעל בלא הוא סליק בתיקו:

הלכה ג

אמר רבה בר איבו אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת היא תבטל אי איפשי בה לא אמר כלום בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין ובפרק בתרא דכריתות (דף כד.) גרסינן ברוב ספרים איפכא מבוטלת היא תיבטל אי איפשי בה דבריו קיימין בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום וגירסא דהכא עיקר היא ורש"י גריס התם כגירסא דהכא ופירש דדוקא במקרקעי הוא דאמרינן אם אמר אי איפשי

בה לא אמר כלום אבל במתנת מטלטלין קאמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי איפשי בה כל הקודם בה זכה והיינו טעמא דבמטלטלין שכבר נכנסו לרשותו אם אמר אי איפשי בהן הוי לשון הפקר שמסלק עצמו מהן וכבר יצאו מרשות הנותן והוי הפקר אבל במתנת קרקע משמע אי איפשי שתהא המתנה קיימת ולא לשון הפקר כיון שאין הקרקע בידו וכיון דאי איפשי להבא משמע לא אמר כלום: אמר אביי נקיטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי:

הלכה ד

א איבעיא להו חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו ר"נ אמר חוזר ומגרש בו ורב ששת אמר אינו חוזר ומגרש בו והלכתא כוותיה דרב נחמן והא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חוזרת הכי השתא התם דבור ודבור הוא אתי דבור ומבטל. דבור הכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופיה לא בטיל האי לישנא משמע דאפי' אם ביטל הגט בפירוש אין לו כח לבעלו מדקאמר גיטא גופיה לא בטיל וכן מדקאמר התם דבור ודבור הוא משמע אבל כתיבת הגט לאשה חשיב מעשה ואין לו ביטול אבל בקידושין בריש האומר (דף נט:) לא גריס התם כל אריכות לשון זה אלא כך כתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט מי בטליה דמשמע דאם בטלו בפירוש הוי בטל ויש להשוות פירוש שתי הגירסות דהכי קאמר מתורת גט מי בטליה כלומר אין לו כח לבטלו מתורת גט דכתיבת הגט לשמה חשיב מעשה מיהו אין לסמוך על זה לעשות הלכה למעשה אלא אזלינן ביה לחומרא:

ב מתני' בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו התקין רבן גמליאל שלא יהיו עושים כן מפני תיקון העולם:

ג גמ' איתמר בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים ורב ששת אמר בפני שלשה רב ששת אמר בפני שלשה ב"ד קתני ורב נחמן אמר בפני שנים לבי תרי נמי ב"ד קרי להו והלכתא כרב נחמן דקאי רבי יוחנן כוותיה תנו רבנן בטלו מבוטל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטלו ולא להוסיף על תנאו דאם כן מה כח בית דין יפה:

הלכה ה

תנו רבנן אמר לעשרה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אין יכול לבטל זה שלא בפני זה הא דקאמר יכול לבטל זה שלא בפני זה היינו אפי' לכתחלה ואינו עובר על תקנת רבן גמליאל כי לא נמנה לתקן על זה לפי שאין הדבר יכול לבא לידי קלקול דקסבר רבי עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלי הני וכתבי ויהבי ליתבו א"ר נחמן הלכה כרבי בשתיהן וצ"ל לרב נחמן מה כח ב"ד

יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהן ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס ובוררין להן חלק יפה הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אינם יכולין למחות דא"כ מהכח ב"ד יפה התם ממונא הכא איסורא:

הלכה ו

גרסינן בערכין בסוף האומר משקלי עלי (ערכין ד' כא:) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשינהו וארצי מהו דתימא בטוליה בטליה למודעי קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן ניתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיתן מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעא קמא ובפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מ:) מפרש דבגט ומתנה אין צריכין העדים להכיר אונסו דגילוי מילתא בעלמא הוא ואפי' אם האונס שאמר היה שקר מכל מקום הרי אומר שאינו חפץ בגט ואם מסר מודעא ואמר בפני העדים אף אם אבטלנה לא תבטל אם בטל מודעא ומודעא דמודעא עד סוף כל מודעי הכל בטל שכשם שבטולו מועיל על מודעא אחת כדאיתא בערכין גם מועיל על כמה מודעות ועל כל התנאים שהתנה וכן עמא דבר ודלא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ו מהל' גירושין הי"ט) אם אמר גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל וכתב אח"כ ונתנו לה אע"פ שבטל המודעא קודם שיכתוב הגט. הרי זה בטל אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין והוא אומר הן ואח"כ אומר להן לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא לבטלו ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין ע"כ ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעא ואולי שכך פירוש דבריו מתחלה כתב אף על פי שבטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא בסתם אז מודעא דמודעא קיימת לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשאמרו לו אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט הרי הן בטלין ואמר הן אז ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול והמגרש את אשתו מרצונו ולא בטל מודעא אין בו חשש דכיון דמדעתו מגרשה אין חשוד לקלקלה בידי שמים. גידול בר רעילאי שדר ליה גיטא לדביתהו אזל שליח ואשכחה דהות יתבא ונוולא אמר לה הא גיטיך אמרה ליה זיל השתא ותא למחר אתא לגביה ואמר ליה פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב אביי אמר ברוך הטוב והמטיב ולא בטל גיטא רבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטל גיטא וקא מיפלגי בגלוי דעתא בגיטא אביי אמר גלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ורבא סבר גילוי דעתא בגיטא מילתא היא והלכתא כאביי:

הלכה ז

א מתני' בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה הא דקתני שהיה משנה שמו לא שהיה כותב שם אחר שאינו שלו אלא כדמפרש בגמרא שהיו לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל שכן דרך בני אדם הגולים ממקומם מחמת ממון או מחמת מרדין שמשנים את שמם פן יחקרו אחר מקום חנייתן וירדפו אחריהם ואם הוא מגרש באחד מן השמות זהו קורא שינוי שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום שהוא עומד נקרא שינוי לבני אנשי המקום שהאשם עומדת כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעין שיש לבעלה שם זה במקום אחר ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת נקרא שינוי לבני אותו המקום שהוא עומד ואם תבוא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינן מכירים באותו שם הכתוב בגט לכך התקין רבן גמליאל איש פלוני וכל שם שיש לו פירוש שם הנקרא לו במקום הנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת וכן מוכח בגמרא דקאמר עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע דשם הנתינה הוא עיקר ושם הכתיבה טפל ואמרינן בגמרא דבני מערבא (בפ' זה ה"ב) על הך ברייתא מתניתין שהיה ביהודה וכתב לגרש אשתו שבגליל או שהיה בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה או שהיה בגליל וכתב לגרש את אשתו שבגליל הרי זו מגורשת כלומר ואין צריך לכתוב שני שמות מיהו לקמן נפרש על פי הירושלמי דאפילו גירש באותה מדינה דצריך לכתחלה לכתוב שני השמות וכן יש לפרש שינה שם עירו ושם עירה שצריך לכתוב שם העיר שהוא והיא ממנה פירוש בגליל מתא אנא פלוני דמיהודה וכן משמע ביבמות (ד' קטו:) בקלוניא מתא אנא דוד בר נהילאי מנהרדעא וכן בסורא מתא אנא חנן מחגרא דנהרדעא כתוב בטופסי גיטין של ה"ג צריך לכתוב בגט כל שום וחניכא דאית ליה ואינו נראה לרבינו תם דזימנין אתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו השם הכתוב בגט ואין לו חניכה אחרת יאמרו שזה הגט של אדם אחר שיש לו שום וחניכה כי הכל. יודעין שאין לאיש זה חניכה אחרת ותיקן ר"ת ז"ל שיכתבו אני פלוני דמתקרי כך וכך כדאמרינן בגמרא (ד' לה.) אחא בר הדיא דמיתקרי אייא מרי ואם אין לו שום וחניכה לא יכתוב כלל וכן מוכח ל' המשנה שר"ג תיקן דוקא לכתוב על שיש לו שני שמות שיכתוב שם העיקר וגם שם אחר שיש לו והעולם נהגו כהלכות גדולות לפי שנהגו הנכרים באשכנז שקורין ליהודים בחניכה הקרוב ללשון

עברי ואין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמיתקרי לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זאת כוללת הכל:

ב גמ' אמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי פירוש שהוחזק בשני המקומות באלו שני השמות שידוע הוא שיש לו ב' שמות אבל בני מקום זה אינן מכירין בשם שיש לו במקום אחר הלכך צריך לכתוב שניהם דלא ליתי לידי קלקול בין במקום הכתיבה בין במקום הנתינה כדפירשתי לעיל אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינן יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום וחניכה דאית לי ואפילו אם יוודע לנו אחר כך שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר דאין לנו אלא שם שהחזיק עצמו בו שאלו את רבינו תם ז"ל מומר שגירש את אשתו בשם של יהדות ולא נכתב בגט שם של עובד כוכבים מהו והשיב רבינו תם ז"ל חלילה מלהזכיר שמו של עובד כוכבים בתורת משה וישראל ואין לחוש בו כלל דלא גרע שם יהדות מכתב חניכתו דכשר ופי' בערוך אף על פי שלא כתב שם המובהק וכה"ג מפרש במתני' בפרק בתרא (דף פז:) וכן היו נקיי הדעת כותבין חניכתו וגדולה מזו שנינו (תוספתא פ"ו) גר ששינה שמו לשם עובד כוכבים כשר וכן אתה אומר בגיורת וכ"ש מומר ששינה לשם ישראל דכשר ועוד ראיה שלא שנינו היו לו שני שמות ביהודה או שני שמות סתם שיגרש בשני שמותיו אלא כשיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל והוחזק בשני שמות בשני המקומות ואותן שבגליל אינן מכירין שם שביהודה ויאמרו שלא זה הוא שגירש אבל כשהוא מוחזק בשני שמות במקום אחד די באחד ואפי' בחניכה והא דאמרי' בשמעתין רובא מרים ופורתא שרה דמשמע דאפי' בחד מקום צריך שני שמות היינו לכתחלה כן מפרש בירושלמי (בפ' זה ה"ב) דאף במקום א' בעינן לכתחלה שיכתוב שני השמות דגרסינן בירושלמי אמר ר' אילא בתחלה היה צ"ל אני פלוני שמי יהודה עם שם שיש לי בגליל ואם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה א"ר אסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך למעבד והא דאמר לקמן כתב חניכתו כשר וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין משמע דאפי' לכתחלה אין צריך לכתוב עיקר השם יש לומר דמיירי התם בחניכה שמכירין אותו בכל מקום והכל קורין אותו בשם זה אלא כשהוא חותם בשטר או קורא בתורה קוראין אותו בשם המובהק להכי סגי בשם חניכה לחוד ומהאי טעמא נמי מומר אין צריך לכתוב אלא שם יהדות בגט שהוא עיקר וכל ישראל קורין אותו בשם הזה. ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה:

הלכה ח

א מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והלל התקין פרוזבול מפני תיקון העולם:

ב גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא בבית דין אבל חוץ לבית דין משביעין אותה ורב אמר אפי' חוץ לבית דין אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ולידרה ולגבייה בשני דרב קיל נדרי א"ל רב יהודה לירמיה ביראה אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לבית דין וליתי קלא וליפול באודני דבעינא דתעביד ביה מעשה פירוש אדרה או אשבעה דכשמואל רביה סבירא ליה דהלכתא כוותיה בדיני וכן פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה. אמר רבי זירא אמר שמואל לא שנו שמדירין אותה אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה ור"י כתב דהאידנא נהיגי להשביע האלמנה אפי' בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שגוזרין עליה בחרם ובשבועה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כל כך כמו היכא דבשעת שבועה יוצא שבועה מפיה לשקר דהוי כענין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ולענין שכנגדו חשוד על השבועה תנא בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מו:) אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפי' שבועת שוא ופריך וליתני נמי שבועת ביטוי ומשני כי קתני שבועה דכי קא מישתבע לשיקרא קא מישתבע אבל שבועת ביטוי דאיכא למימר דבקושטא מישתבע לא קתני ולא מיקרי בכך חשוד בשבועה ומיהו רבינו תם פירש שאם הצבור הטילו חרס ועבר אדם עליו או עבר על שבועת ביטוי דאוכל ולא אוכל חשוד הוא על השבועה והא דקאמר התם שבועת ביטוי לא קתני לא בשביל שהוא כשר אלא הכי קאמר לא קתני בשביל שאינו דומה לאחרים כי אינו מונה במשנה אלא אותם שבשעת שבועה נשבע לשקר וכי האי גוונא איירי בפ"ק דב"ק (דף ד:) גבי רבי חייא תני שלשה עשר אבות ורבי אושעיא תני כ"ד אבות ומפרש מר מאי טעמא לא תני הני ואף על גב דלכולי עלמא כל העשרים וארבעה אבות הן והביא ראיה מה"ג שהביא ההיא דהכותב (ד' פה.) ההיא איתתא דאיחייבה שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בההיא איתתא דחשידא אשבועתא וגרסינן בהלכות גדולות דמפקא שם שמים לבעלה ומפרש דעברה אשבועתא ומבטלא לה כגון שלא תאכל ככר זה ואכלה אותו אלמא משום דעברה על שבועת ביטוי אפיך שבועתה מיהו אף לדברי רבינו תם דחשיב חשוד על השבועה אפשר דאיתא להא דר"י דלענין עונש לא נפיש עונשה כמו היכא דיוצא שבועה לשקר מפיה התקין רבן גמליאל שתהא נודרת וכו' אמר רב הונא לא שנו אלא שלא נישאת אבל

נישאת אין מדירין אותה מ"ט דמיפר לה בעל כי לא נשאת נמי לכי מינסבא מיפר לה הבעל אין הבעל מיפר בקודמין וא"ת ידירוה שלא תאכל ככר זה אם גבתה מכתובתה כלום ותאכלנו לאלתר בפנינו ויש לומר דלא תחוש לעונש זה אלא בנדרש על ידו עומדת באיסור כל ימיה ואם תאמר ידירוה על דעת רבים שאין לה הפרה ויש לומר דהבעל יכול להפר אפי' נדר שהודר על דעת רבים משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ואין לה כח לעקור דעת בעלה ולתלות בדעת אחרים ולא עדיף מכשאומרת איני רוצה שיפר הבעל ואפשר אפי' אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לדור על דעת אחרים אינו מועיל כיון דסתם אשה על דעת בעלה היא נודרת ותלה הכתוב הפרתה בבעל יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות ואינו דומה לקיים ליכי ואם תאמר ידירוה בפני הבעל ויאמר קיים ליכי שאז אינו יכול להפר כדמוכח בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עט.) ויש לומר דחיישינן שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי או שמא ישאל על ההקם ואחר כך יפר לה ואם תאמר ידירוה בדברים שאין בהן עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר וי"ל כיון שאין בהן עינוי נפש לא תחוש אם תקיימם:

הלכה ט

וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה וא"ת בין חכם בין בעל היאך יכולין להתיר שלא בפני היתומים הא אמרינן בנדרים בפרק רבי אליעזר (נדרים דף סה.) במדין נדרת במדין לך והתר נדרך ויש לומר דודאי לכתחלה אין להתיר שלא בפני היתומים אבל אם התיר מותר תדע מדסמך צדקיה שהיה צדיק גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ועוד היה אומר ר"ת דאין צריך בפניו היכא דהנודר נדר מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דווקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן צדקיה היה מסור ביד נבוכדנצר להורגו וע"י השבועה הניחו כי האי גוונא בעינן בפניו וכן מוכח בסוטה פרק ואלו נאמרין (סוטה דף לו:) דאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני אמר לו פרעה זיל איתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב. בירושלמי דנדרים (פ' השותפין ה"ד) מפרש טעמא הא דאין מתיר את הנדר אלא בפניו היינו מפני החשד ומפני הבושה מפני החשד שלא יחשדנו אותו שנדר בפניו שחילל נדרו בלא התרה ומפני הבושה שהנודר מתבייש מאותו שנדר בפניו כי הוא סבור שחילל נדרו ולהני טעמי אף לכתחלה מתירין את הנדר שלא בפניו רק שמודיע לו ההיתר וטעמא דגמרא דידן עיקר ואין להתיר לו אלא בפניו פירוש בידיעתו כמו אין חבין לאדם אלא בפניו:

הלכה י

קסבר צריך לפרט את הנדר. ואם לא פרט הנדר אין התרתו התרה ולכי פריט לא שרי ליה חכם איבעיא להו צריך לפרע את הנדר או אין צריך לפרע רב נחמן אמר אינו צריך רב פפא אמר צריך משום איסורא והלכה כר"פ דבתראה הוא וגם רב הונא סבר כוותיה וכן משמע בירושל' דנדרים פרק השותפין דגרסינן התם אית תנויי תני צריך לפרע את הנדר ואית תנויי תני א"צ לפרט את הנדר חד בר נש נדר דלא מרווח אתא לקמיה דרבי יודן בר שלום אמר ליה מאי אשבעת אמר ליה דלא מרווחנא אמר ליה וכי בר נש עבד כדין אמר ליה בקביוסטא אמר ליה ברוך שבחר בדברי חכמים שאמרו צריך לפרט את הנדר:

הלכה יא

אמר אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה במכות (דף טז.) גרסינן ברוב ספרים הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי אותה גירסא בא אמימר לפסוק דברבים יש לו הפרה וגם למאי דגרסינן הכא אפי' למאן דאמר נדר שהודר ברבים דהשתא לא פסק אמימר בנדר שהודר ברבים מכל מקום מדלא קאמר אמימר אפי' למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה אלא אמר הלכתא אלמא בא לפסוק הלכה דעל דעת רבים אין לו הפרה ומדהוצרך לפסוק על דעת רבים אין לו הפרה מכלל דברבים יש לו הפרה דאם אין לו הפרה כל שכן על דעת רבים ואע"ג דאסיקנא לעיל אליבא דרב נחמן דמדרינן לה ברבים ולענין דינא איתמר וקיי"ל כוותיה בדיני הא פריך בתר הכי הניחא למאן דאמר וכו' ולאו אמתניתין דבכורות לחודה קאי אלא קאי נמי אדרב נחמן ומדאדריה נמי רב אחא להההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ולא מסתבר למימר לפי שלא היו רבים מצויין אצלו הוצרך על דעת רבים ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (דף קז.) אידור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קיי"ל הכי. והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כוותיה והא דמתירו לדבר מצוה היה אומר רבינו תסדהיינו טעמא משום דסתמא ניחא להו לרבים ועוד היה אומר רבינו תם דעל דעת רבים היינו דמפרש על דעת פלוני ופלוני ואפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד או על דעת שנים יש לו התרה בלא דעתם דהאשה על דעת בעלה היא נודרת ויכול החכם להתיר את נדרה בלא דעת בעלה:

הלכה יב

העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם. מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכא אלא לר"א דאמר עדי מסירה כרתי תקנו רבנן עדי חתימה זימנין דמייתי עדים אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים משמע דדוקא מפני תיקון העולם אבל מן הדין כשר בלא עדי חתימה ולעיל בפ"ב (דף כא:) נמי תנן וחכמים מכשירין על נייר מחוק ועל הדפתרא ומוקי לה כר' אלעזר דמכשיר בדבר שיכול להזדייף דסמכי' אעדי מסירה וגם נראה לכתחלה מכשיר ר' אלעזר מדקאמר תנא קמא לעיל בפ"ב (שם) אין כותבין על נייר מחוק וקתני וחכמים מכשירין משמע מכשירין לכתחלה וכותבין ועוד דבדיעבד לא שייך למיתני מכשירין כדמוכח לקמן בהזורק (דף עט:) דאיכא למאן דאמר בגט ישן לא יגרש לכתחלה ואם גירש תנשא וקרי ליה פסול דפריך לקמן גבי שלשה גיטין פסולין ותו ליכא והאיכא גט ישן משמע דהיכא דפסול לגרש לא שייך למיתני מכשירין והא דתנן התקין רבן גמליאל שיהו העדים חותמין על הגט לא שיהא צריך לעשות כן לכתחלה אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעדי מסירה אבל אם ירצה לכתחלה לסמוך על עדי מסירה יש לסמוך וכן פירש רש"י לעיל בפ"ק (גיטין (דף ג:) ד"ה ולא) דרבי אלעזר מכשיר אפי' לכתחלה ורב אלפס ז"ל כתב מהא שמעי' דלא צריכינן לעדי מסירה אלא היכא דליכא עדי חתימה. אבל היכא דאיכא עדי חתימה סגי בלא עדי מסירה. והוא דנפיק גיטא מתותי ידה. ואם תאמר והא איתמר (לעיל (ג.) ה:) בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים וחד אמר בפני ג' התם משום דבעינן לקיימו ועוד משום לכתחלה בעינן עדי מסירה וכי קאמרי אנן דיעבד וכן כתב לקמן בפרק בתרא דרבי אלעזר סגי בעדי חתימה בלא עדי מסירה ולקמן (פ' בתרא סי' ז) נדקדק בו בע"ה:

הלכה יג

התקין הלל פרוזבול וכו' ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית ומתקן הלל דלא תשמט אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ותקינו רבנן דמשמט זכר לשביעית ראה הלל שנמנעו מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוזבול ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ואתקינו רבנן דמשמטא אמר אביי שב ואל תעשה הוא רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים

והזקנים יחרם כל רכושו רבי אלעזר אומר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וכי מה ענין אבות אצל ראשים אלא מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו. [אמר שמואל האי פרוסבול עולבנא דדייני הוא אי איישר חילי אבטליניה] רב נחמן אמר אקיימיניה הא מיקיים וקאי הכי קאמר אימא בה מילתא דאף על פי שלא כתב כמי שכתב דמי כלומר אף על פי שלא כתב פרוזבול אלא לשון הכתוב בפרוזבול אמרו בעל פה בפני הדיינין מועיל כאילו הוא כתוב ואהא סמכי אמוראי דלקמן רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי רבי נתן מסר מילי לרבי חייא בר אבא אמר ליה מר צריכנא מידי אחרינא אמר ליה לא ורבי חייא בר אבא היה עמו אחר דשנים בעינן כדאמרינן זה הוא גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין למטה או העדים. ורבינו תם ז"ל כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה והביא ראיה מדחזינן לכל הנהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואביי ורבנן דבי רב אשי שהיו נוהגין שמטת כספים בבבל ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אמי ורב אסי ושוב חזר בו רבינו תם וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי היה אומר דלא בעינן אלא בית דין חשוב שבדור ואשכחן נמי רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו להדדי ומשמע מתוך דבריו דחשיב כולהו רבנן דבי רב אשי בית דין מומחין משום דרב אשי היה גדול הדור ולא מסתברא הכי אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל דאמר לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא והכי אית ליה לרב אלפס ז"ל דלא הביא דברי שמואל אלא הא דרבנן דבי רב אשי מסרי מילייהו להדדי:

הלכה יד

אמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים:

הלכה טו

תנן התם (פ"י דשביעית מ"ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא וכמה כל שהוא אמר רב חייא בר אשי אמר רב אפי' קלח של כרוב אמר רב יהודה השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול איני והא תני הלל אין כותבין אלא על עציץ נקוב נקוב אין שאין נקוב לא ואמאי והא איכא מקומו לא צריכא דמנח אסיכי והסיכי הם של בעל הקרקע רב אשי מקני ליה גידמא דדיקלא וכתב עליה פרוזבול ואף ע"י אחר כדתניא לעיל מזכהו בתוך שדהו כל

שהוא מזכהו משמע ע"י אחר והקילו בפרוזבול אע"ג דחוב הוא לו: ת"ר אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע ולחייב לו יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדרבי נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונחן לאשר אשם לו תנן (שביעית פ"י מ"ו) רבי חוצפית אומר כותבין לאיש על נכסי אשתו. ירושלמי (ה"ו) כותבין לאשה על נכסי בעלה:

הלכה טז

תנן התם (שביעית שם מ"א) השביעית משמטת מלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים כל שכן מלוה על פה והכי הלכתא דרבי יוחנן דפליג עלייהו הדר ביה ועבד עובדא בשטר שיש בו אחריות נכסים דמשמט ואמרי' בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף סז:) דאפילו משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה:

הלכה יז

תנן התם (שביעית פ"י מ"ב) המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לבית דין אינו משמט ירושל' (פ"י ה"ב) אמר שמואל אפי' על המחט והיינו כרשב"ג דאמר בפרק שבועת הדיינין (שבועות ד' מד:) אפי' אינו שוה אלא פלגא אינו משמט והקפת חנות (שביעית שם מ"א) ושכר חנות אין משמטין ואם עשאן מלוה משמטין פירוש שזקפן במלוה לפורען עד זמן פלוני ושביעית אינה משמטת אלא בסופה דתנן בפ' בתרא דשביעית (משנה ב) השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט ופרוזבול המאוחר פסול והמוקדם כשר לפי שפרוזבול אינו מועיל אלא לחוב שקדם הפרוזבול נמצא שהאיחור מיפה כחו של מלוה והקדמה מגרעת כחו:

הלכה יח

תנן התם (שביעית פ"י מ"האחד) שלוה מחמשה כותבין פרוזבול לכל אחד ואחד חמשה שלוו מאחד אינו כותב אלא פרוזבול אחד לכולן ותניא בתוספתא (דשביעית פ"ח) חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול כל מי שאין לי קרקע אין כותבין עליו פרוזבול רשב"ג אומר אפי' יש לאחד קרקע כותבין פרוזבול על כולן ונראה דהלכה כרשב"ג דקי"ל (ירושלמי דשבועות פ"ה) חמשה שלוו כאחד נעשו ערבאין ואחראין זה לזה. ותניא בתוספתא (דשביעית פ"ח) אימתי כותבין עליו פרוזבול ער"ה של שביעית והוא הדין קודם ולא בא למעט אלא בשנה שביעית דאף על גב דשביעית אינה משמעת אלא בסופה אפי' הכי אין כותבין פרוזבול תניא בתוספתא כשם

שהשביעית משמטת מלוה כך משמטת שבועה שנא' וזה דבר השמיטה דבר שהשביעית משמטתו משמט שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו. בפ"ק דמכות (סי' ג) כתבתי המלוה לעשר שנים אין שביעית משמטת וכן המתנה על מנת שלא תשמיטנו שביעית:

הלכה יט

תנן התם (שביעית פ"י מ"ח) המחזיר חוב בשביעית כלומר אחר שביעית צריך שיאמר לו משמע אני ואם אמר לו אף על פי כן יקבל הימנו משום שנאמר וזה דבר השמטה פירוש כיון דאמר לו הדבור יצא ידי חובת שמטה אמר רבה ותלי ליה עד דאמר הכי פרש"י יתלהו על העץ אם גברה ידו עד שיאמר אף על פי כן ולא נהירא דאם כן בטלת תורת שמטה ונראה לפרש ותלי ליה כלומר יהא עיניו תלויות יושב ומצפה עד שיאמר כך וכן מפרש בירושלמי (ה"ז) גבי הא דתניא וצריך לומר משמע אני אמר רב הונא אמר רב אומר לו [בשפה רפה] והימין פשוטה לקבל איתיביה אביי כשהוא נותן לו לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא שלי הן ובמתנה אני נותן לך אמר ליה ותלי ליה עד דאמר הכי:

הלכה כ

אמר רב יהודה אמר רב נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא והיה אומר רבינו תם זכרונו לברכה דמהאי טעמא נאמן אפי' שלא בשבועה כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם. תנן (כתובות דף פט.) וכן בעל חוב שהוציא שטר תוב ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו. תנאי היא דתניא המוציא ש"ח צריך שיהא עמו פרוזבול דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו צריך רב אלפס זכרונו לברכה לא הביא כל זה ומתניתין שהוציא שטר חוב כתבה במקומה בפרק הכותב משמע דכיון דסתמא דמתניתין כרבי מאיר דהלכה כותיה מיהו נהגו העולם כרב וכן מסתברא כיון דאמוראי עבדו עובדא כחכמים דברייתא יש לסמוך על זה וביאור שנת השמיטה כתבתי בפ"ק דמסכת עבודה זרה (סימן ז') בשמעתא דאי טעי תנא (דף ט.) והא דאין כותבין פרוזבול בשביעית אע"פ שאינה משמעת אלא בסופה נראה לפרש הטעם ע"פ המקראות מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו מפשטיה דקרא ילפינן דאין שביעית משמעת אלא בסופה כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שאינו אלא בסוף השבע שמוט כל בעל משה ידו אבל מיד כשהתחלה שנת השמיטה אין בית דין בודקין לגבות שום חוב וגם המלוה בעצמו אין לו ליגוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו ואת רעהו כי קרא שמטה לה' מיד שנכנסה השמיטה לא יגוש

אבל אם יפרע הלוה מעצמו אין צריך לומר משמע אני וכמו שאין נזקקין לגבות החוב כך אין נזקקין לכתוב פרוזבול מיד כשנכנסה שביעית:

הלכה כא

א מתני' עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד לשם בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא משחרר:

ב גמ' במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד אמר רבא לעולם לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון לא דהא לאחר יאוש הוה רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו וחזינא לגאון דפסק הלכה כרבנן דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים והראב"ד זכרונו לברכה כתב דהלכה כרשב"ג והביא ראיה מדאמר חזקיה מפני מה אמרו ולא קאמר מפני מה אמר רבן שמעון בן גמליאל משמע דקים ליה לחזקיה דרבים נינהו דסברי כרבן שמעון בן גמליאל ועוד מדאמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורין יצא לחירות וכו' ואקשינן עליה והאמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ולא דחי אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן כדדחי בעלמא אלמא משמע דהלכתא כר"ש בן גמליאל ועוד דשלחו ליה לשמואל אנן כר' שמעון בן גמליאל סבירא לן ועוד דבירושלמי פסיק בהדיא כרשב"ג ועוד כתב דאף דעת רב אלפס ז"ל נראית כן מדכתב וגאון פסק כרבנן ולא אמר ומסתברא כוותיה אלמא לא מסתבר ליה כפיסקא דגאון וכן דעת ר"י דהלכה כרשב"ג במשנתינו כפיסקא דר' יוחנן אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורין יצא לחרות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור ודווקא לאחר יאוש ואי קשיא לך דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דאמר הלכה כרשב"ג דאמר ישתעבד לרבו ראשון התם משום דחזקיה הכא דליכא למיגזר משום דחזקיה השתא לקטלא מסר נפשיה כשברח שאילו נפל לידם היה נהרג אפולי מפיל נפשיה לגייסות:

הלכה כב

תניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים בין גדולים בין קטנים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן בני חורין קטנים כל המחזיק בהם זכה בהם דקטן לית ליה זכיה אפי' מדרבנן היכא דאין דעת אחרת מקנה אותו אלא שתקנו לו זכיה במציאה מפני דרכי שלום אמר ר' יעקב בר אידי אמר ריב"ל הלכה כאבא שאול ורבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אין הלכה כאבא שאול והלכתא כאבא שאול דקיימא לן דריב"ל ור' יוחנן הלכה כריב"ל כמו שהביא ר"ת ממגילה (דף כז.) מההיא דמבי רבנן לבי כנשתא ועוד מההיא עובדא דקדושין (דף כג.) דגרסינן התם רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקף ליה עלמא טובא א"ל לעבדיה שלוף לי מסאני ואמטינהו לגו ביתאי איכא דאמרי גדול הוה זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואיכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול דתניא גר שמת וכו' אלמא הלכה כאבא שאול:

הלכה כג

אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו ת"ר לעולם בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר חובה והלכתא כרבי עקיבא הלכך פסק רב יהודה כוותיה ההיא אמתא דהוות בפומבדיתא דהוו קא עבדי בה אינשי איסורא אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כיופנא ליה למרה וכתב לה גיטא דחירותא רבינא אמר בהא מודה רב יהודה משום איסורא והלכתא כרבינא שהוא בתראה וכן לדבר מצוה מותר דתניא מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר את עבדו והשלימו לעשרה:

הלכה כד

אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירי לנכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בערב שבת ואחת קבעה סעודתה בשבת ושתיהם נעקרו:

הלכה כה

אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מ"ט גופיה לא קדיש לדמי לא קאמר למיהוי עם קדוש קאמר ורב יוסף אמר המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדיש כ"ש מפקירו מ"ד מפקיר אבל מקדיש לא לדמי קאמר והלכתא כרב יוסף דרבה גופה קאמר ומותבינן אשמעתין וצריך למימר דרב פליג אמתני' וכן הא דקאמר לימא כתנאי ודחי

לא דכ"ע קדוש א"ר זירא א"ר חנינא אמר רבי עבד שנשא אשה בת חורין בפני רבו יצא לחירות ולא עוד אלא שכופי את רבו וכותב לו שטר שחרור ודווקא כשרבו השיאו אשה דוודאי אי לאו דשחרריה לא הוה עביד איסורא בעבדו להשיאו אשה ונראה לי דהאי דמצרכי' ליה גט שחרור משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אנו אזלינן בתר אומדנא דדעתא דודאי שחרריה ומפקיעין אותו ממנו ומותר בבת חורין מדלא קאמר ואסור באשתו עד שישחררנו וכן מוכח מההיא דהכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודשת ומשמע דאשתו היא בקידושין הללו דאמרי' אי לאו דשחררה מעיקרא לא הוה עביד איסורא וגם לא מצריך לה גיטא דחירותא דלא חיישי' שמא יאמר לא שחררתיה וה"ר מאיר הלוי לא פי' כן:

הלכה כו

אמר ריב"ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות מיתיבי לוה ממנו רבו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפני רבו או שקרא ג' פסוקים בבית הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות אמר רבה בר רב שילא בשרבו הניח לו תפילין ולאו משום דלא מעביד ליה איסורא דמברך עלייהו ואיכא ברכה לבטלה שהרי נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא ואין מוחה בידם ור"ת ז"ל פירש שיכולין לברך ואין בזה משום ברכה לבטלה אלא משום דאין עבדים רגילין בתפילין ואי לאו דשחרריה לא הוה מניח ליה שלא יצא עליו קול שחרור ויפסיד את עבדו וכן נמי אם היה רבו שליח צבור וקראו בתורה יצא לחירות:

הלכה כז

ההיא אמתא דהוי מרה שכיב מרע אמרה ליה עד אימת תשתעבד ותיזיל ההיא איתתא שקל כומתא ושדא לה אמר לה קני הא וקני נפשך אמר רב נחמן לא עשה ולא כלום ומסיק משום דהוה ליה כליו של מקנה ואנן קיימא לן כרב (ב"מ מז:) דבעינן כליו של קונה מכאן משמע דעבד קונה עצמו בחליפין ויש מפרשים משום דהוה ליה כליו של מקנה דהיינו חליפין הלכך אינה קונה עצמה אבל אי הואי כליו של קונה הויא קניא נפשה בתורת כסף וקשה להך פירושא מהא דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ג.) גבי קדושי כסף דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון דהוה אמינא מה שדה מקניא בחליפין אף אשה מקניא בחליפין אי לאו משום דחליפין איתנהו בפחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מיקרא נפשה ומקשינן עלה אלא מעתה תהא אשה נקנית (בשטר ו) בחזקה [ועוד] אמאי בעי התם (דף ה.) בשטר מנא ליה ותירץ ר"ת דלא גמרינן משדה עפרון אלא כסף או חליפין דדמו לכסף דכל היכא דכסף קני חליפין נמי קנו ואם כן בעבד נמי קנו בחליפין הואיל וכסף קני וניחא ליה לעבד דנקני נפשיה בפחות משוה פרוטה ורבינו חננאל ז"ל

כתב ומפרש בקידושין שהעבד נקנה בחליפין כענין מקח וממכר ואע"פ כן אינה קונה עצמה בחליפין אלא צריכה נמי גט חירות וכתב הרמב"ן ז"ל לפי דברי רבינו חננאל כך היה מפרש כיון דהויא בכליו של מקנה לא עשה ולא כלום אף להוציאה מידי שיעבוד אבל אי הואי כליו של קונה יצאתה מידי שיעבוד וצריכה גט חירות אמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור:

הלכה כח

כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה כופין את היורשין ונותנין לה גט שחרור אמרו לפניו ר' אמי ור' אסי אי אתה מודה שבניה עבדים אלא כי אתא רב שמואל בר רב יצחק א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין לעשות לה קורת רוח מ"ט מצוה לקיים דברי המת מאי קורת רוח דעבדינן לה דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למעבדה לא כייפינן לה ורש"י פירש ואם לא נתקררה רוחה בלא שחרור משחררין לה וכן מסתבר שהדבר ידוע שקורת רוח של השפחה הוא השחרור ואדעתא דהכי צוה ומיהו לא סילק מעליה שעבוד אלא תלה הדבר בה לפיכך צריכה גט חירות אבל ההוא דרב דימי טעותא היא דכיון דאמר משום ר' יוחנן דכופין את היורשין וכותבין לה גט שחרור אלמא דס"ל דאל ישתעבדו לא משמע לשון הפקעת ממונו דא"כ לא נשאר עליה רק איסורא ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר לעיל דהיכא דפקעה מיניה ממונא בחיי האדון מיתת האדון מפקעת האיסור מעליו אלא ודאי לאו לשון הפקעת ממון הוא אלא שלא יטריחוה במלאכות כבדות וא"כ אמאי כופין הלכך ממה נפשך טעותא היא אם אין בו הפקעת ממון אין כופין את היורשין ואם אמר בלשון שחרור פקע מיניה ממון ומיתת האדון מפקיע האיסור אליבא דר' יוחנן:

הלכה כט

אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה מ"ט גופיה לא קני ליה איסורא הוא דאיכא גביה ואיסורא לבריה לא מוריש וליתא לדאמימר דההיא דסקרתא דעבדי דאזדבן לעובדי כוכבים כלו מרוותא בתראי דידהו אתו לקמיה דרבינא אמר להו זילו הדורו אבני מרוותא קמאי ונכתבו לכו גיטא דחירותא אמרו ליה לרבינא והאמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה אמר להו אנא כרב דימי ס"ל אמרו ליה דרב דימי טעותא היא אמר להו מאי טעותא דלא אמרה בלשון שחרור אבל אמרה בלשון שחרור ה"נ והלכתא כרבינא. והקשה ר"י למה להו גיטא דחירותא תיפוק ליה דמיתת האדון מוציאתו לחירות כיון דלא נשאר עליהן רק איסור דהכי שנינן לעיל (דף לט.)

אליבא דר"י דאמר המפקיר עבדו יוצא לחירות וצריך גט שיחרור ופריך עלה מגר שמת ובזבזו ישראל נכסיו וכו' וכי מי כתב גט שחרור לאלו ושני רב נחמן אליבא דר' יוחנן דעבדו כאשתו ומשתלחים העבדים בלא גט דלא נשאר עליהן רק איסור ומיתת האדון מפקעת האיסור ופריך אי הכי המפקיר עבדו ומת נמי פירוש כיון דלא נשאר עליו רק איסור מיתת האדון מפקיע האיסור אלמה אמר אמימר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה דאמימר קשיא דס"ל דמיתת האדון אינה מפקעת האיסור וליתא דאמימר דקיימא לן כרבי יוחנן דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור ואיהו לא מצי משני הך דגר שמת אם לא שנאמר דגמר לה לה מאשה דמיתה מפקעת האיסור וא"כ אמאי אמר אמימר צריכי גט ותירץ ר"י דשאני הכא שהיתה רשות הלוקחין עליהם בשעה שמתו הבעלים הראשונים וכי האי גוונא אין המיתה מפקעת האיסור אי נמי מדרבנן בעלמא הצריכום גט שחרור דקי"ל המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון וכולי עלמא לא בקיאין בהאי דינא דמיתת האדון מפקעת האיסור ומפקיע עליהן לעז של עבדות. אבל רב אלפס סובר דאיסורא לבניה קא מורית וצריך גט שחרור וההוא דאמרינן עבדו כאשתו מפרש דווקא בגר שאין לו יורשין מפקעת המיתה איסור עבדות אבל מי שיש לו יורשין מוריש ליורשיו האיסור אבל הא דפריך לעיל מאמימר אינו משמע כדבריו וגם אין הסברא נותנת כן דהשתא עבדי הגר שהיה עליהן בשעת מיתת הגר איסור וממון ובמיתת הגר זכו בעצמן ופקע הממון ילפינן מאשה שמשתלחין בלא גט כ"ש המפקיר עבדו ומת דבשעת מיתת האדון לא היה עליו רק איסור ודמי לגמרי לאשה שישתלח בלא גט ומשום הך עובדא דדיסקרתא דעבדי נדחק לפרש כן ולשנוייא בתרא דר"י גם המפקיר עבדו ומת יצטרך גט שיחרור מדרבנן: ההוא עבדא דהוה לבי תרי קם חד מינייהו שחרריה לפלגיה אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדי ליה מינאי דתנן מי שחציו עבד כו' אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו אנן קים לן בינוקא דמיקרבא דעתיה לגבי זוזי ומקרקיש ליה בזוזי ואוקמינן ליה אפטרופא וכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה פרש"י על שמיה דקטן משום דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין [ומוקמינן ליה אפוטרופוס לשום העבד בדמים יפים] והקשה רשב"ם דהא מקחן מקח וממכרן ממכר היינו דווקא משום כדי חייו ומדרבנן ובממון דהפקר בית דין הפקר אבל להתירו בבת חורין אין כח ביד ב"ד לעשות בשמו של קטן דאין מעשה קטן כלום דומיא דגט אשה דקטן שבא על יבמתו (יבמות דף קיא:) אינו נותן גט עד שיגדיל ופי' רשב"ם וכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופא אע"ג דבעלמא אין

האפוטרופוסין רשאין להוציא לחירות הכא כיון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן להפקיע תקנת חכמים הפקירו בית דין ממון דקטן ונתנוהו לאפוטרופוס כדי לשחררו וכי האי גוונא תניא בהנזקין (דף נב.) דאפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ואע"ג דדרשינן אתם ולא אפוטרופסין הפקירו ב"ד התבואה של יתום ונתנוה לאפוטרופוס כדי שיוכל לתרום וכהן האוכל את התרומה אין בה משום טבל וקרקוש זוזי כדי שלא יצוח התינוק וכן פירש ר"ת ז"ל דכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה דאפוטרופא ומדינא ולא מקנסא (דמוקמינן ליה אפוטרופא לשום העבד בדמים יפים) ומקרקיש ליה זוזי כדי שיתרצה הקטן במכירה ויכתוב העבד שטר לקטן על מותר דמים וימכור האפוטרופוס את העבד לעצמו באותן הדמים כי אפוטרופוס רשאי למכור עבדים כדאמרינן לקמן בהנזקין (שם) מוכרין עבדים ולוקחין שדות ותו אמרינן (שם) ומוכרין אוחו לאחרים ואחרים מוציאין אותו לחירות ובשטר שכתב על עצמו במצות האפוטרופוס יצא לחירות כדאמרי' לעיל (דף לח:) אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא וכסף גומר בו וכותב ליה גיטא בשמו של האפוטרופוס לרווחא דמילתא לפי שהעמידו ב"ד אפוטרופוס בעל כרחו של האב הצריכו גט שחרור כדי שלא ילמד האב את הקטן לערער ולומר עבדי אתה ואחרי שכתב לו האפוטרופא גט שחרור לא יכול להוציא עליו לעז דהא דאין האפוטרופוסין רשאין להוציא לחירות היינו מדרבנן בעלמא משום דאמרינן דמזלזלי בנכסי יתומים והכא ליכא למיחש להכי כי ידעי שכל המעשה נעשה במאמר ב"ד:

הלכה ל

ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי הוא בן חורין הרי הוא בן חורין אעשנו בן חורין רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבי יוחנן ור? לן בשטר פירוש שכתב אחד מן הלשונות הללו בשטר ונתנו לעבד:

הלכה לא

ת"ר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתונה היא לפלוני [הרי היא לו] הרי היא שלו אתננה לו רבי מאיר אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבי יוחנן וכולן בשטר. תנו רבנן האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר פירוש ודאי זיכה לו על ידי אחר דכיון דהעבד אפשר שלא ידע והאדון טוען ודאי הרי הוא בן חורין ואף על גב דאמרי' חיישינן הוא ודאי ומותר בבת חורין כדאשכחן בחגיגה (דף טו.) חיישינן שמא באמבטי עיברה ובשבת פרק השואל (דף קנא.) חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. כתבתי וחתמתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי:

הלכה לב

האומר נתתי לפלוני שדה והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו על ידי אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אבל הודאת הנותן אינה ברורה כהודאת המקבל כי שמא צוה לאחר ליתן לו והוא לא נתן מי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות רב אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא באבא והא בברא כלומר מאן דאמר נותן אוכל פירות כשמקבל מתנה אמר לא נתן לי ומ"ד משלשין כגון שמת המקבל ואמר בנו לא נתן לאבא אז משלשין את הפירות ולא יאכל לא זה ולא זה עד שיתברר הדבר:

הלכה לג

עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו' מי שחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני תקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על דמיו שמא ימצאנו בשוק ויאמר עבדי אתה רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב אלא המשחרר כותב וקא מיפלגי במזיק שעבודו של חבירו רבן שמעון בן גמליאל סבר חייב ורבנן סברי פטור וקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל כדאיפסיקא הלכתא בהדיא דדיינינן דינא דגרמי:

הלכה לד

ת"ר העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשה גובה משאר נכסים פי' מוכר שדה זו אם ירצה והם גובין משאר נכסים רבן שמעון בן גמליאל אומר בעל חוב גובה משאר נכסים כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים כלומר אינו מוכר שדה זו ותגבה היא משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינים ואין לפרש אינה גובה משאר נכסים אם שטף נהר שדה האפותיקי דהא תנן (כתובות דף נא.) לא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך חייב משום שהוא תנאי ב"ד ומשום שייחד לה שדה אחת לא הורע כוחה ובפ' אלמנה ניזונית (סי' א) כתבתי שהמכר בטל לאלתר לרבי שמעון בן גמליאל ירושלמי (פ' אלמנה ה"א) העושה שדה אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל חוב בחובו ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלה על דעתו שהיא מחזרת בבתי דינין הוי כשמכרן לשעתא אנו קיימים אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין:

הלכה לה

א מתני' מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה אמרו להם בית שמאי תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול. ליבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו חזרו ב"ה להורות כבית שמאי:

ב גמ' תנו רבנן המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכמים אומרי' לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר אבל בכסף דברי הכל קנה והלכתא כוותיה: ועבד של שני שותפין בין בכסף בין בשטר דברי הכל קנה דכל חד מינייהו לא שייר בקניינו וכן שחרר חציו ומכר חציו או נתן חציו במתנה כיון דנפיק כוליה מיניה דברי הכל קנה בין בבת אחת בין מכרו ונתנו ואח"כ שחרר:

הלכה לו

הכותב כל נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה כגון שכתב שני שטרות ובכל שטר כתב כל נכסי נתונין לפלוני ולפלוני או שכתב בשטר אחד חצי נכסי נתונין לפלוני ובשטר האחר כתב חצי נכסי האחר נתונין לפלוני וזיכה להם השטרות על יד אחר אז קנו בין שניהם כל הנכסים וכל אחד קנה חציו של חבירו ומשחררין זה את זה אבל אם כתב לשניהם בשטר אחד לא קנו דאין ב' עבדים משתחררין בשטר אחד דילפינן לה לה מאשה וכתב לה ודרשינן לה ולא לה ולחברתה וכן אם כתב שני שערות וכתב בכל אחד מהן חצי נכסי נתונין לפלוני ולא כתב באחד מהן חצי האחר לא קנו דיד בעל השטר על התחתונה ואני אומר שנתן חצי אחד לשניהם:

הלכה לז

נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו והיינו למשנה ראשונה דאי למשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו דמדמי ליה בסמוך למעוכב גט שחרור ונפקא מינה למשנה אחרונה כגון של יתומים קטנים דלאו בני כפייה נינהו או בחציה שפחה וחציה בת חורין ולא נהגו בה מנהג הפקר: ודווקא היכא דלא מיכליא קרנא כגון שהכהו אדם על ידו וצמתה וסופו לחזור אבל אי מיכליא קרנא חולקין: איבעיא להו מעוכב גט שחרור יש לו קנס או אין לו קנס כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו אמר רחמנא והאי לאו אדון הוא או דלמא כיון דמעוכב גט שחרור אדון קרינא ביה ולא איפשיטא הלכך קנס אין לו וגם כופר אין לו שהריאין לו יורשין. איבעיא להו עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור ולא איפשטא: איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין

מהו ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו ואי אמרת לית ליה קידושין יורשין מנא ליה אע"ג דירושה אינה תלוייה בקידושין דהא בנו מן הפנויה יורשו כדאמר (כתובות דף יג:) גבי עשרה שפירש אחד מהם ובעל הוולד שתוקי שמשתקין אותו מנכסי אביו משום דלא ידעינן אבוה מנו ואפי' בנו ממזר מן הערוה דלא תפסי בה קידושין תנן בפ"ב דיבמות (דף כב.) דבנו הוא לכל דבר הכא גרע טפי דאי לאו בר קידושין הוא אין בנו מתייחס אחריו אפילו אחר צד חירות שבו כיון דהאי צד חירות לאו בר קידושין הוא בשום מקום והוה ליה כעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל דלא תפסי בה קידושין ואין הבן מתייחס אחריו ולא דמי לעריות דאי לא תפסי בה קידושין תפיס ליה קידושין באחרנייתא ודחי לה רבא ראוי ליעול ואין לו ולא איפשטא בעיא ואם קידש אשה אזלינן לחומרא. דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין אמר ליה רב חסדא מי דמי התם שייר בקניינו הכא לא שייר בקניינו הדר אוקי רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קידושיה קידושין מ"ע התם שייר בקניינו הכא לא שייר בקניינו: אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה קידושין והלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסוגיא דשמעתין כוותייהו והא דקידושיה קידושין לאו לחיובי מיתה הבא עליה אלא אשם וכן מוכח מדקאמר ואם נפשך לומר איזו היא שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסה לעבד עברי כלומר אלמא תפסי בה קידושין והיינו דווקא להתחייב באשם וכן פירש רש"י בסמוך גמרי קידושי ראשון ומעיקרא היה חייב עליה אשם והשתא הוי במיתה כדקאמר בתר הכי לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו. תמיה לי למ"ד אין קידושיה קידושין היכי מצי למימר דאין חייבין עליה אשם ואפי' אי מוקי קרא בשפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי וכי בשביל שחציה בת חורין גריעא טפי וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דאיכא בינייהו דלמאן דאמר אין קידושיה קידושין מצי מגרש לה בלא גט ומותרת לאחר: א"ר חסדא חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואין אני קורא בה אשת שני מתים ממה נפשך אי קידושי דראובן קידושין דגמרי כשנשתחררה קדושי דשמעון לאו קידושין ואי קדושין דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קדושין שהרי פקעו כשנשתחררה. איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר

פקעי קידושי ראשון רב נחמן אמר גמרי קדושי ראשון ולא איפסיק הלכתא כמאן וכן רב חסדא מספקא ליה הלכך צריכה גט משניהם ואם רצו אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו אח של הא' חולץ ואח של השני או חולץ או מייבם א"ר חנא בר רב קטינא אמר רב יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשה אותה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר רב יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה.

הלכה לח

א מתני' המוכר עבדו לעובדי כוכבים או לחוצה לארץ יצא לחירות:

ב גמ' ת"ר המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון ת"ר לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נימוסו יצא לחירות מאי נימוסו זמן שאם לא יפדנו לזמן פלוני שיהא חלוט לו ומסרו לאלתר לרשות העובד כוכבים ואע"ג שיכול לפדותו עד זמן פלוני כיון שזלזל בתקנה והכניסו לרשות העובד כוכבים וגם קבע לו זמן להחליטו יצא לחירות מיד וכן נמי אם לא הכניסו לרשות העובד כוכבים ולוה ע"מ למשכנו והגיע הזמן יצא לחירות אע"פ שלא משכנו עדיין ת"ר גבאו בחובו או שלקח וסיקריקון לא יצא לחירות אמר רב המוכר עבדו לאפרנהג עובד כוכבים יצא לחירות פירש רש"י עובד כוכבים אנס שהעליל עליו ונתנו לו בדמי אנפרותו ולישנא דמוכר לא משמע הכי ונראה דאפרנהג היינו כשעבדי המלך היו צריכין בהמות לעבודת המלך לוקחין בהמות באשר ימצאו ונותנין הדמים לבעלים ופעמים אחר שהשלימו עבודת המלך מחזירין הבהמות ונוטלין הדמים לכך בעי לדמוייה למכרו לשלשים יום. מאי הוה ליה למיעבד איבעי ליה לפייסם ולא פייס ובקל היה יכול לפייסם כיון שנותנין דמים וגם ימצאו במקום אחר בעי רבי ירמיה מכרו לשלשים יום מהו חוץ ממלאכתו מהו חוץ מן המצות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לכותי לישראל מומר מהו פשוט מיהא חדא גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל וכיון דלא אפשטא לא יצא לחירות:

הלכה לט

בעו מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להצילו לא בדיני ישראל ולאו בדיני עובדי כוכבים מהו שיטול דמיו תא שמע דשלח רבי אמי מיני אמי בר נתן תצא הוראה לכל ישראל העבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול דמיו וכותב ומעלה בערכאות מפני שהוא כמציל מידם יראה דנשאלה שאלה זו בבהמ"ד על מעשה שאירע והוא הדין אם לא

הפיל עצמו לגייסות אלא ששבוהו דכיון דאינו יכול להציל מידם בשום ענין למה לא יטול דמים

הלכה מ

א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבי' קונסין אותו עד עשרה בדמים לפדותו מן העובד כוכבים:

הלכה מא

אמר ר"ל המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיו משום דמכירת בהמה שכיחא טפי ממכירת עבד אחמור בה רבנן עפי. כתב רב אלפס וחזינן ליה לגאון דקאמר דלא מגבינן האי קנסא אלא בא"י אבל בח"ל לא דלא מגבינן קנסא בבבל ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות דאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תירה ואין גובין אותם בבבל משום דבעינן מומחין ואין סמיכה בבבל אבל אם חכמים תקנו קנסות לעשות סייג לתורה למה לא יגבו אותם בבבל. בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו ופשיט ליה לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: או לחוצה לארץ יצא לחירות ת"ר המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני דקנייה רבו שני ולא הדרי זביני ואבד את דמיו דקנסינן ללוקח משום דאיכא איסורא גביה ואף אם אמר איני רוצה להוציאו לחוצה לארץ אלא אני רוצה להשתעבד בו בארץ לא שבקינן ליה דחיישינן שמא ישדלנו בדברים וילך אחריו לחוצה לארץ:

הלכה מב

אמר רבי אבהו שנה לי רבי יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם יצא לחירות והני מילי בשדעת רבו לחזור אבל אין דעת רבו לחזור איבד את זכותו:

הלכה מג

ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ ישראל אזל מריה אבתריה אשכחיה אתא לקמיה דר' אמי אמר ליה לכתוב לך שטרא אדמיה וכתיב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקענא ליה מינך מדרבי אחאי בר יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מח"ל לארץ הכתוב מדבר ומיירי בשלא מצא בארץ ישראל מי שרוצה לקנותו דאילו מצא מי שרוצה לקנותו למה נזקיקנו לשחררו נהי שדרשו חכמים שאין להסגירו לאדוניו להוציאו לח"ל מיהו לא יצא לחירות במה שברח לארץ ישראל הלכך אם יוכל למוכרו ימכרנו ואם לא יכתוב העבד שטר לאדון בכדי דמיו וישחררנו אבל אם ירצה להשתעבד בו בארץ ישראל לא שבקינן ליה שמא ישדלנו בדברים וילך אחריו והכי אמרי' בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) שיכול למוכרו לישראל אחר:

הלכה מד

א מתני' אין פודין את השבויי' יתר על דמיהן מפני תיקון העולם ואין מבריחין את השבוים מפני תקון העולם רבן גמליאל אומר מפני תקנת שבויים אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות יתר על דמיהן מפני תיקון העול':

ב גמ' איבעיא להו מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא או משום דלא ליתו וליגרו בהו תא שמע דלוי בר דרגא פרק לברתיה בתריסר אלפי דינרי אמר אביי מאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמי' עבד ולא איפשיטא והא דתניא בכתובות בפ' נערה (ד' ?נב.) נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה משום דאשתו חשיבא כגופו יותר מבתו ועל עצמו לא תקון רבנן שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו וכן תלמיד חכם שנשבה בהא לא תקון כדאמרי' בפ' הניזקין (דף נח.) דרבי יהושע פדה תינוק שבוי בדמים מרובים לפי שראהו חריף ומפולפל ואפשר שיהא אדם גדול וכל שכן מי שהוא כבר אדם גדול:

הלכה מה

אין לוקחין ספרים כו' א"ר נחמן נקטינן ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עובד כוכבים יגנז נמצא ביד מין יגנז ביד עובד כוכבים אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז חיישינן שמא עובד כוכבים כתבו ותני רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור לאנסין עובד כוכבים ועבד אשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה והא דתניא לוקחין ספרים מן העובדי כוכבים בכל מקום ובלבד שכתובין כהלכתן ומעשה בעובד כוכבים אחד שהיה כותב ספרים בציידן והתיר רשב"ג ליקח ממנו מוקמינן לה בגר שחזר לסורו מפני יראה:

הלכה מו

מהך ברייתא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה היה אומר ר"ת דאין אשה עושה ציצית ואוגדת לולב דמיפסלי בעשייתה כיון דלא מיפקדא ונראה מדפסלינן בריש התכלת (מנחות דף מב.) ציצית בעובד כוכבים משום דדרשינן בני ישראל ועשו להם ציצית ולא עובדי כוכבים ש"מ דאשה כשרה ואמרי' נמי בפ"ק דסוכה (דף ח.) סוכת גנב"ך כשירה ואמרי' בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף עד:) דנפקא בת קלא ואמר להו מאי עבידתייהו בהדי קרטליתא דדביתהו דרבי חנינא בן דוסא היא דעתידהלמשדי בה תכילתא לצדיקי לעלמא דאתי דדוקא ס"ת הוא דילפינן מתפילין ומזוזה דכתיבה מכתיבה ילפינן אבל בשאר מצות לא. תנא מעלין בדמיהן עד כדי ד' טרפעיקין מאי

טרפעיקין אמר רב ששת אסתירא ואתפילין קאי דאסתירא דבר מועט הוא לעילוי ספר וכן בספר לפי עילוי זה יכול לעלות בהן וס"ת שנמצא ביד עובד כוכבים חייבין הצבור לקנותו בכדי דמיו אף ליגנז מדדייקינן יתר על דמיהן הוא דאין לוקחין הא בכדי דמיהן לוקחין ש"מ ס"ת שכתבו עובד כוכבים קורין בו ומשני דלמא ליגנז אלמא דצריך ליקח אותו בכדי דמיו ליגנז:

הלכה מז

א מתני' המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר רבי מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאין צריך חקירת חכם יחזיר א"ר אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה א"ר יוסי מעשה בציידן בא' שאמר קונם שאני מגרשה וגרשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תקון העולם:

ב גמ' אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קא סבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר הכי מצי מקלקל לה ואי לאו לא מצי מקלקל לה כדתניא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר וכן הלכתא כלישנא קמא כטעם דסיפא דאיילונית דהוי מטעם קלקולא וכן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה.) גבי נשאת לרביעי והיו לה בנים חייש הגמרא לקלקולא והא דאמרו רבנן לא יחזיר אם החזיר אין מוציא דגרסינן בפ"ב דיבמות (דף כה.) שלח רבה בריה דרב הונא לרבא בריה דרב נחמן ילמדנו רבינו כנס מהו שיוציא אמר ליה תניתוה הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ואסיקנא ולא היא התם אלומיה אלמיה לקליה הכא אמרי קים ליה בקלא דליתיה: נדר שידעו בה רבים וכמה רבים רב נחמן אמר שלשה ימים שנים רבים שלשה יש רוצים לומר דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים כדאמרינן בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) שאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ופירש רש"י התם דהיינו על דעת רבים ולפי טעם זה אין היתר לחרמות שעושין על דעת המקום ועל דעת הקהל ונראה דלא אמר משה כן אלא כדי שלא יערימו כדאמר נדרים (דף נה.) גבי שבועות בית דין משום קניא דרבא (שבועות כט. לט:) ונראה דפחות מג' לא מיקרי רבים כי הכא:

הלכה מח

במעשה בציידן וכו' מאי תנא דקתני מעשה חסורי מחסרא והכי קתני בד"א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בציידן וכו': מאי קונם אמר רב הונא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך. מפני תיקון העולם. מאי מפני תיקון העולם איכא אמר רב ששת אריסא ורבינא אמר לעולם אסיפא והכי קאמר אין בזו מפני תיקון העולם:

הלכה מט

מתני' המוציא את אשתו משום איילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נשאת לאחר והיו לו בנים הימנה והיא תובעת את כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה לך מדיבוריך הא דאמרי רבנן. יחזיר מוקי ליה רבא בדלא כפליה לתנאיה הלכך אפילו לעז ליכא ורישא בדכפליה לתנאיה:

הלכה נ

א המוכר את עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם. המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם:

ב גמ' אמר רב אסי והוא שמכר ושנה ושילש ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר תנן המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם משום קלקולא כ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו ליה רבנן לרבי אמי האי ישראל מומר הוא דהא חזו ליה דקא אכיל נבלות אמר להו אימר לתיאבון הוא דאכיל והא זימנין דאיכא איסורא והיתירא קמיה ושביק היתירא ואכיל אסורא א"ל זיל לא שבקו לי דאיפרוקינך:

פרק ה

הלכה א

א הניזקין שמין להם בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית רבי מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית:

ב גמ' ד' מט ע"ב תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר מפני מה אמרה תורה הניזקין שמין להם בעידית מפני הגזלנין והחמסנין כדי שיאמר אדם מפני מה אני גוזל וחומס ולמחר בית דין יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לפיכך אמרה תורה הניזקין שמין להם בעידית ומפני מה אמרה תורה

ב"ח בבינונית שלא יראה אדם דירה נאה לחבירו ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי לפיכך אמרו ב"ח בבינונית אלא מעתה יהא בזיבורית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין כתובת אשה בזיבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא:

הלכה ב

א אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומין אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית ואע"ג דקי"ל [פ' גט פשוט סי' מ"ט] שעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים וא"כ למה הפקיעו חכמים זכות המלוה וי"ל דלא פלוג רבנן ביתמי והשוו דיניהם בכל מקום לגבות מהן מן הזיבורית ורבא פליג עליה וכיון דרב נחמן ומר זוטרא בריה ואביי קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ועוד דפריך לרבא ואף ע"ג דשני כולהו לא סמכינן אשינויי דחיקי ועוד שינוייא דשני הא דאברם חוזאה כר' ישמעאל לאו אליבא דהלכתא הוא דקיימא לן כרבינא דמוקי מתני' כר"ע וכתב הרמב"ן דנראין הדברים כשכתב לו סתם גובה מן העידית ומן הדין שיגבה בין ממנו בין מיורשיו אבל מכיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין חקנח חכמים בסתם אלא א"כ פירש גבה מן העידית בין ממני בין מיורשי וגמרינן להא מדקיימא לן כאבא שאול בן אימא מרים דאמר (כתובות דף פז.) בין מנכסי בין מנכסיא אלין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכשפירש תנן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה כך פסק רב אלפס זכרונו לברכה בכתובות (פרק הכותב) אבל רבינו חננאל ור"י ז"ל פסקו הלכה כאבא שאול ואפילו פירש ומיהו הכי מסתבר דהיכא דפירש לא הפקיעו חכמים זכות המלוה והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית כתב ה"ר יונה ז"ל הני מילי לענין בעל חוב דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלי נכסי קמי יתמי אבל לענין נזקין דדינן מן התורה בעידית לקטנים עבדינן תקנה ולא לגדולים ודברים של טעם הם:

ב מתני' ואין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית. הא דתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים לא שנא מכר ול"ש מתנה דתניא שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ושלש מאות לפלוני וארבעה מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשער זכה אלא יחלקו הנכסים הן רב הן מעט לט' חלקים ויטול בעל מאתים שני חלקים ובעל שלש מאות שלשה חלקים ובעל ארבע מאות ארבע לפיכך יצא עליו שער חוב גובה מכולן כפי החלוקה יהא גם הפירעון כדתנן גבי בכור יצא עליהם שט"ח בכור נותן פי שנים אבל אם אמר תנו מאתים

זוז לפלוני ואחריו לפלוני אומרים כל הקודם בשער זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו ואף ע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית מזיבורית גבי ולא גבי מבינונית שמע מינה דבמתנה נמי עבוד רבנן תקנתא וכן הלכתא ואע"ג דדחינן אוקימנא בבעל חוב אי נמי אין נפסד אלא אחרון אי נמי בדשוו כולהו להדדי ההיא דחיתא בעלמא היא ולא סמכינן עלה. גרסינן בפ' מי שהיה נשוי (כתובות דף צה.) איבעיא להו אשתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי. ואיפסקא הלכתא דאי אישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי:

הלכה ג

א אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם:

ב גמ' מ"ט אמר ר"ל לפי שאינן כתובין ואע"ג דמזון האשה והבנות כמאן דכתיבי דמו הכא מעיקרא הכי אתקון כתובין הן אצל בני חורין ואינם כתובין אצל משועבדים:

הלכה ד

א המוצא מציאה לא ישבע וכו' אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד ישבע ור"י לית ליה המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם הוא דאמר כרבי אליעזר בן יעקב פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה דלא קאי האי שינויא דאפילו ר' אליעזר אית ליה משיב אבידה פטור ולא חלקו ר' אליעזר בן יעקב ורבנן אלא בהא דר"א סבר בבנו אינו מעיז ולפי דבריו נדחו דברי רבי יצחק וכן רב אלפס לא הביא דברי ר' יצחק וכתב בשבועות (פ' שבועת הדיינים סי' כג) דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב ונראה דמפרשי אלא בדרבה קמיפלגי כמו שפירש ר"י דאיירי בטוענו גדול הלכך לא דמי למוצא אבידה:

ב מתני' יתומים שסמכו אצל בעל הבית או שמינה להם אביהם אפוטרופוס חייבין לעשר פירותיהם אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע מינוהו בית דין לא ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים מינוהו בית דין ישבע מינוהו אבי יתומים לא ישבע המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין:

הלכה ה

גמ ת"ר האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל אבל לא להניח ומוכרין בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח ועושים להם סיכה ולולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי שופר ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות וכל דבר שיש לו קצבה לאיתויי מגילה ואין פוסקין עליהן צדקה ואין מפדין עליהם את השבוים

וכל דבר שאין לו קצבה לאיתויי תנחומי אבלים ואין אפוטרופסין רשאין לדון ולחוב על מנת לזכות בנכסי יתומים ואין אפוטרופסין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה מאי טעמא דלמא משתדפי ואין אפוטרופסין רשאין למכור שדות וליקח עבדים אבל מוכרין עבדים ולוקחין שדות רבן שמעון בן גמליאל אומר אף לא למכור עבדים וליקח שדות מאי טעמא דילמא לא משפיין ואין אפוטרופסין רשאין להוציא עבדים לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו וצריך לחשב עמהן באחרונה דברי רבי פירש רש"י יעשה חשבון עמו וגם ישבע ולא נהירא לי לאוקמי פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל בפלוגתא דאבא שאול ורבנן אלא בחשבון לחודיה הוא דפליגי. דרבי סבר כיון שצריך לעשות חשבון באחרונה ישים לבו לדקדק בעניינם אפי' אין לו לישבע רשב"ג סבר אינו צריך. ואין עושין אפוטרופסים נשים ועבדים וקטנים ואם מינוהו אבי יתומים הרשות בידו חזינן לגאון דקא פסיק הלכתא כרשב"ג ולא אמרינן הלכתא כרבי אלא לגבי חבירו אבל לא לגבי אביו: ההוא אפוטרופוס דהוה בשיבבותיה דריב"ל דהוה מזבין ארעתא וזבין תורי ולא אמר ליה ולא מידי ס"ל כרבי יוסי דתניא אמר ר' יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי:

הלכה ו

הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הויא להו תורתא שקלה וזבנתה אתו קרובין לגביה דרב נחמן אמרי ליה מאי עיבידתה דמיזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן והא אייקור ברשותיה דלוקח אייקר והא לא נקיטי יתמי דמי אמר להו א"כ היינו דרב חנילאי דאמר רב חנילאי בריה דרב אידי משמיה דשמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספא. משוך פירי מיתמי ואייקור היינו דרב חנילאי בר אידי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אמשיכו להו פירי ליתמי ואייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה ליתמי זימנין דמצטרכי לפורי וליכא מאן דיהיב להו עד דיהבי זוזי יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אייקור סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה ליתמי דאתו למימר להן נשרפו חטיך בעלייה יהיב זוזי ליתמי אפירי ואייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מינה היינו דרב חנילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא ליתמי דזימנין דמיצטרכי לזוזי וליכא מאן דיהיב להו כתב הרמב"ן ז"ל כיון דקתני במתני' דבסמכו אצל בעל הבית חייב לעשר ואמרינן נמי

הכא דמזבין באפוטרופא נקטינן ביה כדברי הראב"ד ז"ל שאמר שאין משביעין וק"ו הדבר השתא באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע משום דילמא מימנע כ"ש כשסמכו מאליהן דאתי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה ולא נהירא לי האי פיסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע בשלמא מינוהו אבי יתומים או מינוהו ב"ד איכא למימר דילמא מימנע ולא יעשה בשבילם להשתדל באפוטרופסות אם יש לו לישבע אבל יתומים קטנים שסמכו מי בקש מידו דשייך למימר דילמא מימנע בשביל השבועה אם אינו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון הוא ועושה לשם שמים בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה ועוד במינוהו אבי יתומים או ב"ד אמרי' מהאי טעמא דדילמא מימנע דהוי כאילו פירשו שפטרוהו הממנים אותו מן השבועה משום דידעי שאם יש לו לישבע לא ימצאו מי שישמע להם להיות אפוטרופא אבל יתומים קטנים מאן מחיל מאן שביק הלכך אין להקל להפקיע ממון היתומים בלא ראיה גמורה ואע"ג דלענין תרומה נתנו לו רשות היינו משום שלא יאכלו טבלים וכן למכור מנכסיהם כיון שסמכו אצלו אי אפשר בע"א כיון שמשתדל בנכסיהם צריך ליקח ולמכור לצורכיהם ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במינוהו אבי היתומים ובמינוהו ב"ד ולא הזכירו יתומים שסמכו אצל בעל הבית השנויה ברישא משמע דכולהו מודו דצריך שבועה כדין כל אפוטרופא דנשבעין שלא בטענה. כתב הרמ"ה ז"ל דיתומין שסמכו אצל בעל הבית מיירי כשהן בן ט' אבל פחות מבן ט' לא מהני סמיכתן וגם כתב שאין לבעה"ב כח למכור אלא מטלטלי כי היכי דקטן גופיה (לא) מצי לזבוני אבל מקרקעי לא ולא מסתבר לחלק מאחר שיש לו כח לתרום הוי כאפוטרופא גמור להתעסק בכל תועלת היתומים:

הלכה ז

אמר רב אשי אנא ורב כהנא חתימנא אשטרא דזעירי יתמא דזבין לכרגא בלא אכרזתא דאמרי נהרדעי לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא עמרם צבעא אפוטרופוס דיתמי הוה אתו קרובים לקמיה דר"נ אמרו ליה קא לביש מדיתמי אמר להו כי היכי דנישתמען מיליה הא קא אכיל ושתי ולא אמיד אימור מציאה אשכח והא קא מפסיד אמר להו זילו אייתו סהדי דאפסיד ומסלקינא ליה דאמר הונא חברין משמיה דרב אפוטרופא דאפסיד מסלקינן ליה דאיתמר אפוטרופא דמפסיד רב הונא אמר מסלקינן ליה דבי רבי שילא אמרי לא מסלקינן ליה והלכתא מסלקינן ליה אמרי רבוותא מגו דמסלקינן ליה משביעין ליה והא דאיפסיקא הלכתא דלא משביעין ליה ה"מ דלא

אשכחנא עליה פסידא אבל היכא דאשכח עליה פסידא מסלקינן ליה ומשבעינן ליה. אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וכו' אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול. כתבתי בפ' שור שנגח ד' וה' (סי' ה) דמיחייב אפוטרופוס אם פשע בשמירת נכסי היתומים ולא חיישינן דילמא מימנע ולא עביד בין מינהו אבי יתומים בין מינוהו ב"ד אע"פ שהוא נמנע בשביל השבועה היינו לפי שאין אדם רוצה שישביעוהו בחנם אבל נראה לי דין שישלם אם פשע בשלהם והכי נמי אמרינן בירושלמי (בפרקין ה"ד) אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין ומיסתבר דאע"ג דמיחייב אפוטרופא אפשיעה אין לחייבו שבועה שלא פשע כל כמה דלא ידעינן אם נאבד ליתומים דבר דנהי נמי דמשבעינן ליה דלא עיכב משלהם לגניבה ואבידה לא חיישינן ואין להשביעו על דבר זה שלא בטענה ובמינהו אבי יתומים דלא משבעינן ליה ה"מ בטענת שמא אבל בעענת ברי משבעינן ליה כגון דגדלי יתמי וטעני עליה בטענת ברי וכפר בהו כגון הא ודאי משתבע והרמב"ן ז"ל כתב דמינוהו ב"ד חייב בגניבה ואבידה ומינהו אבי יתומים פטור אף מן הפשיעה וכמו שכתבתי כן עיקר וכן כתב רב האיי גאון בשערי מקח וממכר:

הלכה ח

א ת"ר היה עושה בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו היה עושה עמו בזבחים ואמר לו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו זבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו שורת הדין אינו נאמן מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי ובתר הכי אשכחיה וא"ל הקשה ר"ת ז"ל דבפרק האומר בקידושין (ד' סו.) פליגי אביי ורבא באשתו זינתה בע"א והלה שותק ומוכח התם דתרווייהו מודו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן א"ל עד אחד אכלת חלב אע"ג דאינו בידו נאמן ומדרבא נמי קשה דאע"ג דמהימן ליה הכא כשאינו בידו היינו משום שהיה תחילה בידו אבל היכא שלא היה בידו מעולם לא ואומר ר"ת דהכא מיירי במכחישו או אומר איני יודע אבל התם מיירי בשותק דכהודאה דמיא וכן מוכח בפרק האשה רבה (יבמות דף פז:) דבעי למפשט מיניה דעד אחד נאמן באיסורין וקאמרינן דלמא שאני הכא משום דאישתיק ושתיקה כהודאה דמיא ומתוך כך היה אומר ר"ת דאדם המטהר יין חבירו בין העובדי כוכבים אי אשכחיה בזימנא קמייתא וא"ל נתנסך יינך מהימן כרבא ואפי' אי מכחישו כיון שהיה בידו אבל אי לא א"ל בזימנא קמייתא או אחר שלא היה בידו לא מהימן אם מכחישו או אמר איני יודע אבל אי שתיק מהימן וכגון שאומר לו העד נעמאו

טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שאמר לו שהוא יודע בדבר ושתק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא אבל בענין אחר הא דשתיק משום דלא ידע וריצב"א היה אומר דאפי' היכא דהיה לו לידע אם שתק מעיקרא ולבסוף צווח ומכחישו אם נותן אמתלא לדבריו דמה ששתק מעיקרא לא בשביל שהודה אלא מתיישב ומחשב בדבר לדעת אם הוא אומר אמת אם לאו הך שתיקה לאו כהודאה דמיא כיון שיש לתלות השתיקה דלא להודות שתק כי ההיא דאמרינן בפרק המפקיד (בבא מציעא דף לז.) גבי גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזה הוא כל אחד אומר אותי גזל ומוקי לה כגון ששתק בשעה שכולן תובעין אותו לא הויא שתיקה כהודאה משום דמימר אמר אכל חד וחד אמינא דלמא האי הוא וי"ד חילוקים יש בענין נאמנות באיסורין:

ב א כל דבר שהוא ספק ולא איתחזק לא איסור ולא היתר עד אחד נאמן לומר שהוא מותר כדמוכח בפרק האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי חתיכה ספק חלב ספק שומן דנאמן לומר שהוא שומן וכ"ש אם הוא אומר חלב הוא שנאמן כיון דלא איתחזק לא איסור ולא היתר:

ג ב היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד אחד איסור הוא אינו נאמן כדמוכח בפרק הניזקין (דף נד:) טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אינו נאמן משום דאיתחזק היתרא:

ד ג היכא דאיתחזק איסורא ועד אחד אמר היתר הוא אינו נאמן כדאיתא בפרק האשה רבה (יבמות דף פח.) גבי הקדש טבל וקונמות דנאמנין הבעלים משום דבידו לתקן הא אחר דלאו בידו לא:

ה ד כל אדם נאמן על שלו אפי' איתחזק איסורא כדאמר גבי טבל הקדש וקונמות הואיל ובידו לתקנו ולפדותו:

ו ה עמי הארץ וחשודין אינן נאמנין על שלהן כדתנן במס' דמאי (פ"ד מ"ז) ומייתי לה בכתובות (דף כד.) החמרין שנכנסו לעיר ואמר א' שלי אינו מתוקן ושל חברי הוא מתוקן אין נאמנין משום דחיישינן לגומלין אלמא דאיהו גופיה לא מהימן אטבל דידיה משום דחיישינן לגומלין דידיה ואע"פ שחבירו מסייעו ועוד אמרינן (במסכת דמאי פ"ד מ"א) גבי מדומע אף בחול שואלו ואוכלו על פיו משמע דווקא מדומע אבל שאינו מדומע לא:

הלכה ט

ו האומר טבל הלה מתוקן אמרו לו היאך ואמר אמרתי לו לפלוני לתקנו והלכו ושאלוהו ואמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל ואע"ג דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים מכל מקום כיון שהוא מודה שלא אמר אלא לאחר לתקנו והלה אמר לא תקנתיו הרי הוא בחזקת טבל גמור (כתובות דף עב.):

הלכה י

א ז אשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (כתובות כב.):

ב ח אשה שאמרה מת בעלי נאמנת (יבמות קיד:) דאשה דייקא ומינסבא דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה קטלת עליה בתחלה (שם דף פח.):

הלכה יא

ט חבר שמת כל פירותיו בחזקת מתוקנין ואפילו הן בני יומן (פסחים דף ט.) בירושלמי מפרש והוא שמת בישוב הדעת דאמר חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן:

הלכה יב

י אינו נאמן לומר כהן אני להאכילו בתרומה כדאמרי' בכתובות (דף כג:) דאפילו ע"א אינו נאמן להאכילו בתרומה היכא דאיכא למיחש לגומלין כ"ש דהוא עצמו אינו נאמן ואע"ג דעביד לאגלויי והיינו טעמא משום דהוי שבח כהונה וריוח מתנות כהונה לו ולזרעו לדורותיו:

הלכה יג

א יא כל דבר שהוא בידו של אדם אפי' איתחזק היתירא נאמן עד אחד לטמא ולאסור ואפי' מכחישו או אמר איני יודע כדתניא הכא היה עושה עמו בטהרות ואמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו נאמן ומפרש אביי טעמא הואיל וברשותו הן הרי הן כשלו ונאמן עליהן ולאו מטעמא דאי בעי מטמא להו דאי טמאינהו בעי שלומי ועוד דמשמע גבי ס"ת דאי ס"ת ביד לבלר נאמן לומר לא כתבתי אזכרות לשמן אע"פ שכבר נכתבו ועוד אמרינן בפרק האשה רבה (יבמות דף פח.) דאי סבר תורם משלו על של חבירו א"צ דעת משום דבידו לתקנו ואטו בשופטני עסקינן שיתרום מטבלו על של חבירו אלא כיון שבידו לתקנו הוי כבעליו ואפילו תרם משל חבירו:

ב יב דבר שאין עתה בידו או לא היה בידו מעולם ואיתחזק היתירא אינו נאמן כהא דתניא טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו וכו' אינו נאמן והוא שמכחישו או שאמר איני יודע:

ג יג אבל אם שתק שתיקה כהודאה דמיא כדמוכח בקידושין בפרק האומר (דף סו.) גבי הא דפליגי אביי ורבא באשתו זינתה בעד אחד דמודו תרוייהו באומר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק דנאמן וכן אמר לו עד אחד אכלת חלב ואף ע"ג דאינו בידו ומפרש טעמא בפרק האשה רבה (יבמות דף פז:) משום דשתיקה כהודאה דמיא ודווקא

כשאמר לו העד נטמאו טהרותיך בפניך או ידעת רגלים לדבר דומיא דאכלת חלב דכיון שאמר לו שהוא יודע בדבר ושתק ודאי הך שתיקה כהודאה דמיא אבל בענין אחר הא דשתק משום דלא ידע ולא הויא כהודאה ועד אחד אינו נאמן לאסור כיון שאינו בידו:

ד יד אפי' דבר שאינו ברשותו עתה אי בזימנא קמייתא דאשכחיה א"ל עדיין נקרא בעליו ומהימן כדאמר רבא כיון דלא מצי א"ל אלא השתא: ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני לא כתבתי אזכרות שבו לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואי אתה נאמן להפסיד ס"ת א"ל רבי ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר ס"ת אמאי יפסיד א"ל שאני אומר כל ס"ת שאין כל אזכרות שלו כתובים לשמה אינו שוה כלום ואע"ג דהך עובדא דרבי אמי לכאורה אתיא כאביי מדבעא מיניה ס"ת ביד מי אפילו הכי הלכתא כרבא דהך עובדא דלעיל ההוא דא"ל לחבירו טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אתא לקמיה דר' אמי א"ל שורת הדין אינו נאמן היינו נמי כאביי וכשאמר לו ר' יוסי משמיה דר' יוחנן שהוא נאמן חזר בו והך עובדא נמי הוה מקמיה דשמעה להא דר' יוחנן אי נמי מתחלה שאל לו אם הספר תורה בידו וכשאמר לו שאינו בידו עדיין היה לו לישאל אם אמר לו בפעם ראשונה כשמצאו אלא שהבין מתוך דבריו כשאמר לו ס"ת ביד לוקח שהוא בעצמו החזירו לו ולא אמר לו כלום הלכך אמר לו דשוב אינו נאמן: ההוא דאתא לקמיה דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילים שלו לא עיבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפסיד ס"ת ומ"ש מדר' אמי התם איכא למימר טעה בדר' ירמיה הכא כיון דקא פסיד כוליה אגריה ודאי קושטא קאמר ומה ששאל לו ס"ת ביד מי כדי לברר הדבר שאל לו שאם לא שאלו ס"ת ביד מי והוה אמר לו נאמן אתה לפסול ס"ת היינו טועין לומר דס"ת ביד הלבלר היתה ולכך האמינו ולברר הדבר שאלו והשיב לו ביד לוקח היא והחזרתי לידו ואמר לו אפי' הכי אתה נאמן במיגו לפסול ספר תורה:

הלכה יד

א מתני' העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה קידושי דאורייתא שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שהיא אוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים ועל החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא גזולה שהיא מכפרת מפני תקנת המזבח:

ב גמ' אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא נשמע אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת מי לא אמר רבי יוחנן דלא בעינן דעתה הכא נמי לא בעינן דעתה ולא אמרי' בטולי בטליה אלא משום כיסופא הוא דאמר

לה הכי: ועל המריש הגזול וכו' ת"ר גזל מריש ובנאו בבירה ב"ש אומרים מקעקע כל הבירה ויחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מרישו מפני תקנת השבים:

הלכה טו

א מתני' לא היה סיקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה מהרוגי מלחמה ואילך היה בו סיקריקון כיצד לקח מסיקריקון חזר ולקח מבעל הבית מקחו בעל מבעה"ב וחזר ולקח מסיקריקון מקחו קיים לקח מאיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בעל מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים זו משנה ראשונה ובית דין של אחריהם אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח יקח אבל נותן לבעלים רביע:

ב גמ' לקח מסיקריקון וכו' אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות ואותביה עליה דרב מהא דתניא

הלכה טז

ר"ש בן אלעזר אומר לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בעל עד שתכתוב אחריות ופריק מאי אחריות שטר והלכתא כשמואל דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל ולא איתמר הלכתא כחדא מינייהו הלכתא כשמואל בדיני ועוד דתניא כותיה ופירוקא דרב שינויא הוא ולא סמכינן אשינויא ואי קשיא לך ההיא דגרסינן בחזקת הבתים (דף מז:) אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ואותיב רב המנונא עליה דרב הונא מהא מתני' לקח מן הסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בעל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני ופריק הא איתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה ופריך ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מא"ל ופריק ומודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואסיקנא והלכתא בכולהו תליוה וזבין זביניה זביני ואפי' בשדה זו בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי ליה זוזי אלא בשטר בלבד קנה וכי אמר ליה בתר הכי תא ושקול זוזך לא מצי למיהדר ביה למימרא דהלכתא כרב דאמר לא צריכין למכתב אחריות ההיא לא קשיא מידי דהא אמרינן מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואע"ג דפסק הלכתא בין ארצי ליה בין לא ארצי ליה התם גבי תליוה וזבין דעתיה למיתב ליה זוזי ודעתיה דמוכר למשקל מיניה זוזי אבל הכא גבי אשה וסיקריקין ליכא דיהיב להו זוזי הלכך לא מהני כתיבת השטר עלייהו עד דכתבי להו אחריות ומהאי טעמא נמי לא אמרינן הכא אחריות טעות סופר הוא דדוקא היכא דיהיב לוקח זוזי למוכר אמרי' לא שדי איניש זוזי בכדי והתנה הלוקח שיקבל המוכר

עליו אחריות וטעה הסופר ולא כתבו תנו רבנן לקח מן הסיקריקון ואכלה שלש שנים וחזר ומכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום היכי דמי אי דקטעין מינך זבנה אפי' ראשון נמי ואי לא טעין ואמר מינך זבנה אפילו שני נמי לא אמר רב ששת לעולם דלא קא טעין וכגון זה טוענים ליורש וטוענין ללוקח [ואידך אי טעין אין ואי לא טעין לא]:

הלכה יז

ת"ר עובד כוכבים הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון פירש רש"י ומחזיר לו בחנם ובפרק הכונס (סימן ז) כתבתי מה שפסק רבינו גרשון ז"ל. אמר רב יוסף אין דין אנפרות בבבל מאי טעמא כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל וקביל אימר אחולי אחיל: זו משנה ראשונה וכו' אמר רב רביע בקרקע או רביע במעות ושמואל אמר רביע בקרקע שהוא שליש במעות במאי קמיפלגי שמואל סבר נכי ריבעא זבין ורב סבר נכי חומשא זבין מיתיבי זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מן הסיקריקון נותן לבעלים רביע ויד בעלים על העליונה רצו קרקע נוטלין רצו מעות נוטלים אימתי בזמן שאין בידם ליקח אבל יש בידם ליקח הן קודמין לכל אדם רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון שנים עשר חודש כל הקודם ליקח זכה ונותן לבעלים רביע בקרקע או רביע במעות אמר רב אשי כי תניא ההיא לאחר שבאו המעות לידו וקיימא לן כשמואל בדיני:

הלכה יח

א מתני' חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין:

ב גמ' אמר רב נחמן מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה ואיכא דאמרי אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והא אנן במטלטלין תנן אימא אף במטלטלין מדהביא רב אלפס ז"ל הך מימרא דרב נחמן בהלכותיו משמע שפוסק כבן בתירא וכלישנא בתרא דרב נחמן לקולא וסברתו מדאמר רב נחמן דבריו אליביה דבן בתירא אלמא דקסבר דהלכתא כוותיה ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשין האמוראין דברי התנאים לידע פירוש המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כוותייהו והבא להקל צריך ראיה:

הלכה יט

א מתני' הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין:

ב גמ' עד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי אמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן משום כדי חייו ואמרינן עלה בפרק

מציאת האשה (כתובות ד' ע.) אמר רפרס לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וכתב רב האי בשער שלישי של ספר המקח שלא ימכור אלא כדי חייו דגרסינן עלה א"ר אבא בר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו ולפי דעתינו אנו רואין שאם יש שם ממון הרבה שינתן לו ממנו מקצת בסחורה כדי שיתלמד מקח וממכר אע"פ שאין צריך לכדי חייו ולפי מראות עיני הדיינין עכ"ל והרמב"ן ז"ל כתב כיון דתקינו רבנן שיהא ממכרן ממכר לא פלוג בין לכדי חייו ובין יתר מכדי חייו שהרי במתנתי אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת ואף על פי שאין בה משום כדי חייו כי היכי דליעבדו ליה מיליה משום הכי לא פלוג רבנן והכי נמי משמע בשילהי מציאת האשה (דף סט:) גבי המשליש מעות לבתו וכך מסתברא וטעותן עד כמה אמר רבי יונה אמר רבי זירא עד שתות כגדול ומתנתו מתנה אחת מתנת בריא ואחת מתנת שכיב מרע ואחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה לענין מתנה אפילו יש לו אפוטרופוס מתנתו מתנה וכבר כתבתי דבריו בשילהי מציאת האשה (סי' כג): אחת מתנה מרובה וכו' מדלא קאמר נמי אחת מתנת מטלטלין ואחת מתנת קרקעות נראה דדוקא במטלטלי דאיירי בהו קאמר והא דאמרינן בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנה:) גבי פחות מבן עשרים דאין מוכר בנכסי אביו ומתנתו מתנה במקרקעי התם בגדול בן שלש עשרה ויום אחד אלא שאינו מוכר עד שיהא בן עשרים:

הלכה כ

א מתני' אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון מפני דרכי שלום מצודות חיה ועוף ודגים יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור מדבריהם נפקא מינה להוציא בדיינין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור מפני דרכי שלום אבל לא תבור ולא תטחון עמה אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת ועוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל המים לא תגע אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית אבל לא על ידי ישראל ושואלין בשלומם מפני דרכי שלום:

ב גמ' תנו רבנן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון כגון מעשר עני או בצדקה המתחלקת לעניים או חברים המסובים בסעודה אבל במילי דשותפות לא דהא אמרינן בפרק מקום שנהגו (פסחים דף נ:) הנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם ולא מיסתבר לדרוש הפסוק הזה להרגיל הכהן שיתן עינו בחלק יפה ואף אם בא הכהן לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו בחכמה שיקרא ראשון בבית הכנסת בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים בבית הכנסת אין הרשות בידו דלא ליתו לאינצויי. דהא דרב הונא קרי בכהני בשבתות ובימים טובים משום דמופלג בחכמה היה דאפילו רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף הוו כייפו ליה לרב הונא: אמר אביי נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה חבילה פירש רש"י שלא יקרא הלוי כלל פירוש אחר שלא יקרא לוי במקומו ויכול ישראל לקרות לפניו וריצב"א היה תופס זה הפי' עיקר ודווקא אם הישראל חשוב ממנו אבל אם שוין לוי קודם ואפי' לקרות במקום כהן כדאמר ר' יהושע בן לוי במגילה (דף כח.) מימי לא ברכתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני ור' יהושע בן לוי היה לוי כדאמרי' בחולין פרק כל הבשר (חולין דף קו:) דרבי מיאשא בר בריה לוי היה וקאמר שלא היה מניח לישראל לברך לפניו ובשוין מיירי דומיא דלא ברכתי לפני כהן דמוקי התם בשוין. אמר אביי נקטינן אם אין שם לוי קורא אותו כהן ראשון פעם אחרת במקום לוי אבל לא כהן אחר כהן דאמר רבי יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא מפני פגמו של ראשון לוי אחר לוי לא יקרא מפני פגם שניהם שלחו ליה בני גלילא לרבי חלבו אחריהן מי קורא לא הוה בידיה אתא שייליה לרבי יצחק נפחא אמר ליה אחריהם קורין תלמידי חכמי' הממונים על הצבור ואחריה' בני תלמידי חכמים שאבותם ממונים על הציבור ואחריהם ראשי כנסיות וכל העם רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין קורין בחומשין בבית הכנסת מפני כבוד צבור רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי ספרא דאפטרתא אסור למיקרי ביה בשבתא מאי טעמא דלא ניתן ליכתב מר בר רב אשי אמר אפי' לטלטולי נמי אסור מאי טעמא משום דלא חזי למיקרי ביה בשבתא ולא היא שרי למיקרי ביה בשבתא ושרי לטלטולי דרבי יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתן ליכתב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך הכא נמי עת לעשות וכו'. בעא מיניה אביי מרבה מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה תיבעי למאן דאמר תורה מגילה ניתנה תיבעי למאן דאמר תורה חתומה ניתנה תיבעי למאן דאמר מגילה ניתנה כיון דמגילה ניתנה כותבין או דלמא כיון דאידביק אידביק תיבעי למ"ד חתומה ניתנה כיון דחתומה ניתנה אין כותבין או דילמא כיון דלא אפשר כותבין אמר ליה אין כותבין ומה טעם לפי

שאין כותבין. כתנאי אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם דעתו להשלים מותר רבי יהודה אומר כותב מבראשית עד דור המבול בתורת כהנים עד ויהי ביום השמיני ורב אלפס ז"ל לא הביא כל זה אלא כתב כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה וכן הלכתא ותימה הוא כיון דרבא השיב לאביי אין כותבין וליכא מאן דפליג עליה ועוד ראוי לפסוק הלכה כתנא קמא דרבי יהודה דלא שרי אלא בדעתו להשלים ואפשר דסבר הלכה כר' יוחנן דאמר תורה מגילה ניתנה ולא חייש להא דקאמר כיון דאידביק דאם כן אפילו חומש לא נכתוב אלא תורה שלמה כיון דאידביק ועוד ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני בישראל לכתוב תורה שלמה לבנו:

הלכה כא

בור הקרוב לאמה וכו' איתמר בני נהרא רב אמר תתאי שתו ברישא ושמואל אמר עילאי שתו ברישא בדמיזל כולי עלמא לא פליגי כי פליגי למיסכר ואשקויי והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר ואע"ג דקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני פירש רבינו חננאל ז"ל משום דשמואל תרגמא להא דרב להכי נפק מהך כללא: מצודות חיה וכו' באוזלי ואוהרי כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בלחי וקוקרי דרבי יוסי סבר גזל גמור ואף ע"ג דמדבריהם הוא מוציאין אותו בדיינין ורבנן סברי לא והלכתא כרבנן:

הלכה כב

עני המנקף בראש הזית וכו' תנא אם ליקט ונתן ביד הרי זה גזל גמור:

הלכה כג

אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט ת"ר מפרנסים עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל ומבקרין חולי עובדי כוכבים עם חולי ישראל וקוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום ומנחמים אבילי עובדי כוכבים מפני דרכי שלום תוספתא (סוף פ"ג) מספידין מתי עובדי כוכבים מפני דרכי שלום:

הלכה כד

ומחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית איני והאמר רב דימי בר שישנא משמיה דרב אין עודרין עם העובד כוכבים בשביעית ואין כופלין שלום לעובד כוכבים לא צריכא למימר להו חזקו בעלמא כי הא דרב יהודה אמר להו חזקו ורב ששת אמר להו אשרתא ואין כופלין שלום לעובד כוכבים רב ספרא הוה מקדים ויהיב להו שלמא ורב נחמן אמר להו שלמא למר. תניא לא יכנס אדם לביתו של עובד כוכבים ביום חגו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש:

פרק ו

הלכה א

א מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום כתבו גט לאשתי ואחזו קורדיקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום:

ב גמ' אמר ריש לקיש כותבין ונותנין לאלתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשישתפה מאי טעמא דריש לקיש דקתני אין דבריו האחרונים כלום ורבי יוחנן אמר אין דבריו האחרונים כלום דלכי מתציל לא צריך למיהדר ואימלוכי ביה ולעולם אין כותבין אלא לכשישתפה במאי קא מיפלגי דריש לקיש מדמי ליה לישן ורבי יוחנן מדמי ליה לשוטה והלכתא כרבי יוחנן ואומר ר"י דצריך ליזהר בשכיב מרע שצוה ליתן גט שתהא דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה משום דחולה פעמים שדעתו מטורפת עליו ועתים חלים עתים שוטה ואפי' ריש לקיש דמדמי קורדיקוס לישן היינו משום דסמייה בידן או שמא אפי' לרבי יוחנן כישן דמי משום דלא מחוסר מעשה דרגיל שתתיישב דעתו ממילא וטוב ליזהר:

הלכה ב

א מתני' נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו והם אמרו לסופר וכתב לעדים וחתמו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי זה גט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו:

ב גמ' וליחוש דלמא שיחיא דלאו לאו נקטיה שיחיא דהן הן נקטיה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאמרי' ליה בסירוגין חד הן ותרי לאו חד לאו ותרי הן דבי רבי ישמעאל תנא אומרים לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה ומאי ניהו פירי: תנו רבנן כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות לעדיות אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב ששת בעדות אשה דאקילו רבנן ביה משום עיגונא אבל בעדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם ואם היה חתום על השטר חתימתו מתקיימת על ידי אחרים ולא על ידי עצמו. ירושות לאו ירושות דעלמא אלא ירושת בנו הבכור דנכסי דידיה נינהו לכל דבעי מזכי בהו. משאות ומתנות נמי דידיה כגון ליקח ולמכור אבל לאסהודי בבדיקה לא וכי קא אמרי' דבדקינן לגיטין דווקא למי שנשתתק אבל לחרש לא.

הלכה ג

א דתנו רבנן חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין והאי חרש דלא בדקינן ליה לענין גיטין דווקא שנשא כשהוא פקח ונתחרש אבל חרש מעיקרו בדקינן ליה כדתנן (יבמות דף קיב:) חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת רצה יוציא רצה יקיים כשם שכנס ברמיזה כך יוציא ברמיזה פקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשתטית לא יוציא נתחרש או נשתטה לא יוציא עולמית ותנן נמי חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ואמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין: אמרו לו נכתוב גט לאשתך וכו' לקמן בפ' התקבל (סימן יט ע"ש) אכתוב גמר דהא מתניתא בס"ד ובע"ה: מתני' זה גיטיך אם מתי [זה גיטיך מחולי זה] זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום [מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט] מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת כתב ר"ת ז"ל שיש לכתוב בגט שכיב מרע מעכשיו ואם כתבו ביה מהיום ומת בההוא יומא לא ידענא מה אידון ביה:

ב גמ' אמר אביי אם מתי משמע שתי לשונות משמע מעכשיו ומשמע לאחר מיתה אמר מהיום כמעכשיו דמי לא אמר מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה מהיום ולאחר מיתה ספוקי מספקא לן אי תנאה הוי ואי חזרה הוי הלכך חולצת ולא מתייבמת:

ג מתני' זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט:

ד גמ' אמר רב הונא גט שכיב מרע שמצוה מחמת מיתה כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר דאמדינן דעתיה שמחמת דאגת מיתה הוא נותנו אע"פ שלא התנה כמו במתנה ויש לדקדק מכאן דהא דאמר בשכיב מרע אם עמד חוזר לאו דווקא חוזר שיצטרך לומר אני חוזר בי ואם לא אמר כן ומת אח"כ הויא מתנה אלא מיד כשעומד מחוליו נתבטלה המתנה ממילא מדדייק הכא ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט ועוד על כרחך צריך למימר הכי דאי עד דאמר אני חוזר בי למה לי עמד הא אמרינן כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו והכי הוה ליה למימר שכיב מרע שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור והיינו טעמא דחזרת שכיב מרע הוי משום אומדן דעתא ואנן סהדי דאין רוצה שתתקיים כשיעמוד ולית הלכתא כרב הונא דהא אסיקנא רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה הלכך אם עמד אינו חוזר אם לא שהתנה כדאתקין שמואל כדמפרש לקמן (סימן ט). א"ר אלעזר משמיה דרב שכיב מרע שניתק מחולי אל חולי אחר מתנתו מתנה:

הלכה ד

א ת"ר זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה ולהכי הוי בסיפא גט אפי' רישא נמי דסתמא דמלתא שכיב מרע המתנה אם מתי מחולי זה מתוך החולי קאמר ואפילו מת מחמת ד"א רק שמת קודם שעמד מאותו חולי כי אינו רוצה שתהא אשתו זקוקה ליבם הלכך אם מתי מחולי זה נמי אם לא אעמוד קאמר. שלחו מתם אכלו ארי אין לנו שיהא גט וסיפא משבשתא היא דאונסא דלא שכיחא לא אסיק אדעתא והכי מסיק בשמעתין דכיון דקשיא רישא לסיפא משבשתא היא זיל בתר סברא ולפום סוגיא דשמעתין בתרוייהו לא הוי גט אבל בתוספתא (פ"ה) קתני זה גיטיך אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט שאינו מת מאותו חולי אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו חולי והכי איתא נמי בירושלמי (ה"ד) וכן פירש רבינו חננאל זכרונו לברכה ושלחו מתם אכלו ארי אין לנו אתנאה דרישא קאי כיון שאמר אם מת מחולי זה אף על גב שבא ארי ואכלו לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי והוא הדין שנפל עליו בית או נשכו נחש אבל אם התנה אם לא יעמוד מחוליו ונשכו נחש הרי זה נתקיים התנאי כי לא עמד לפיכך זה גט וזה אינו גט ותמהני על רבינו חננאל דשבק גמרא דידן ופירש על פי התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי והרמב"ם (פ"ט מהל' גירושין) כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק מגורשת משום דפליגי אהדדי צריך גט מספק: ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמיתיליד ביה לבסוף אפיקו בה נהרא אתא לקמיה דרבינא אמר ליה זיל שפי ליה דהא קבילית עלך כל אונסא אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבינא האי אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא ואמר אונסא דלא שכיח הוא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמא אגודא דנהר מלכא וקבילו למיעברינהו וכל אונסא דאיתיליד להו אגרו ארבי איסתכר נהרא דמלכא אמרו להו אגורו חמרי ואפקינהו ניהלן דהא קבליתו כל אונסא דמיתיליד אתו לקמיה דרבא אמר להו קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי אונסא דלא שכיח הוא והלכתא כרבא:

ב מתני' לא תתייחד עמו אלא ע"פ עדים אפי' בפני עבד אפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גם בה מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת:

ג גמ' תנא ובלבד שימות ולכי מיית הוי גיטא והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה אמר רבא נעשה כאומר מעת שאני בעולם ואע"פ שאמר מהיום לא היה בדעתו שאם ימות שיחול הגט מהיום כי רצון האדם לאחר הגירושין בכל מה שיוכל הלכך נעשה כאומר מעת שאני בעולם והכי קאמר מהיום יחול תנאי זה אם ימות שיחול הגט שעה אחת קודם למיתה ור' יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר או מעת שאני בעולם קאמר הלכך הויא מגורשת ואינה מגורשת: תנו רבנן ימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני דברי רבי יהודה ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות ולא תתייחד עמו ואפילו בנה קטן עמה לפי שאינה בושה לשמש כנגדו ראוה שנים שנתייחדה עמו באפילה צריכה הימנו גט שני אחד בין הערבים ואחד בשחרית זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין רב אלפס ז"ל כתב וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ואני כתבתי כגירסת גמרא דידן דפריך חכמים היינו רבי יוסי וקאמר דאיכא בינייהו דרבי זירא דלרבנן אית לה מזוני ולרבי יוסי לית לה מזוני ואי גרסינן מגורשת לכל דבר מאי פריך חכמים היינו רבי יוסי. והלכה כחכמים והיינו רבי יוסי דמתניתין:

הלכה ה

א מתני' הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת ותתן על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לאחר שלשים יום אינה מגורשת אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בציידן באחד שאמר הרי זה גיטך על מנת שתתן לי אצטליתי ואבדה איצטליתו ואמרו חכמים תתן לו דמיה:

ב גמ' מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן ורב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הגט או שנאבד לרב הונא דאמר והיא תתן אינה צריכה ממנו גט שני לרב יהודה דאמר לכשתתן צריכה ממנו גט שני והלכתא כרב הונא דקיימא לן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ותניא נמי כוותיה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז הרי זו מגורשת אע"פ שנקרע הגט או נאבד ולאחר לא תנשא עד שתתן והכי נמי אמר רבי יוחנן בשמעתין הכל מודים באומר על מנת כאומר מעכשיו וכן בפרק קמא דקידושין (דף ח.) קאמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים ומפרש התם דסבר כרבי דאמר כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופסק התם והלכתא כרבי אלעזר: רבן שמעון בן גמליאל אומר מעשה בציידן כו'. מאי תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני אם אמר לה על מנת שתתן לי איצטליתי ואבדה

איצטליתו איצטליתו דווקא קאמר לה רבן שמעון בן גמליאל אומר תתן לו דמיה ואמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בציידן וכו'. בעא מיניה רבי אמי מרבי יוחנן הרי זה גיטיך על מנת שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין לך מהו א"ל אינה מגורשת דהא לצעורה קא מכוין ולא צערה:

הלכה ו

ההוא גברא דא"ל לאריסיה כולי עלמא דלו תלתא ואכלי ריבעא ואת דלי ארבע ואכול תלתא לסוף אתא מיטרא רב יוסף אמר הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריך והא דאמרי' בפ' השוכר את האומנין (בבא מציעא דף עז.) אתא מיטרא בפלגא דיומא פסידא דפועלים שאני התם דשכירי יום היו והרי לא עשו מלאכה אבל הכא נחת ליה לארעא מידי דהוה אשאר אריסין דלו תלתא ואכלי ריבעא אפי' אתא מיטרא ולא איצטריך כלל והלכתא כרבה:

הלכה ז

תנן התם בראשונה היה נטמן ביום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ושובר את הדלת ונכנס ואימתי שירצה יבא הלה ויטול מעותיו אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז נתנה לו מדעתו מגורשת בעל כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך ליה להלל לתקוני דנתינה בעל כרחיה הויא נתינה מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחיה לא הויא נתינה ודתקון תקון ודלא תקון לא תקון מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי איצטריכא ליה להלל שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה. הא דשקיל וטרי רבא בנתינה בעל כרחו לאו לענין מתנת חנם איירי דמילתא דפשיטא היא דאינו זוכה בעל כרחו ולענין פריעת חוב פשיטא דהוי פרעון ומיפטר אם זרק לו חובו בפניו בעל כרחו וכן נמי לענין פקדון דתנן בפרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קיח.) הלוה מחבירו או הפקיד אצלו ביישוב לא יחזיר לו במדבר הא ביישוב מחזיר לו אפי' בעל כרחו אלא הכא מיירי בדבר שהוא זקוק לקבל מחבירו וחבירו יש לו לזכות בדבר אחר כנגדו כגון גט על תנאי דמאתים זוז ובתי ערי חומה. והא דלא חייש רבא בקושיות דרב פפא משום דסבירא ליה דאם איתא דבעל כרחו הויא נתינה בפניו הוא הדין נמי שלא בפניו ולא היה צריך הלל לתקן ואי משום ליחודי מקום שיתן שם המעות אפשר שיזכה לו על ידי אחר. איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה [וכי איצטריך הלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה] מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי

בר אשי ודלמא אפי' בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא והלל מאי דאיצטריכא ליה תקין בעל העיטור ז"ל כתב (במאמר ג) בשם רב האי גאון ז"ל דהלכתא כלישנא בתרא דרבא וסבר רב האי דחשיב דברי רבא עיקר אע"ג דרב פפא בתראה הוא משום דרב פפא לא בא לחלוק על רבא אלא נשא ונתן בדבריו כתלמיד בפני רבו והקשה לו בלשון ודלמא ואף לעצמו לא היה הדבר ברור ורבא לא חשש להשיבו כדפרישית לעיל והרמב"ם ז"ל (פ"ח מה' גירושין) כתב דספק מגורשת הויא וטוב להחמיר: אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בציידן וכו' אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וציידן וראיה אחרונה הלכך איצעלית דווקא בעי למיתב ליה ואי אבדה אע"ג דיהבה ליה דמי גיטא לא הוי גיטא ויראה דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולין לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ציערה אבל הכא דיהבה דמי וציערה על גוף האיצטלית יכול למחול:

הלכה ח

ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי הא מני ר' מאיר היא דאמר בעינן תנאי כפול. והכא בדלא כפליה לתנאיה ורבא אמר משום דהוה מעשה קודם לתנאי ורב אדא בר אהבה אמר משום דהוה תנאי ומעשה בדבר אחד בכולהו תנאי דמתניתין לא דק לפרש אם נעשו כהלכתן וסמיך על זה מאחר שהוצרך לדקדק על תנאי דהכא מכח קושיא דפריך מרישא לסיפא ופירש לך כל דין תנאי. מהכא איכא למילף בכל דוכתי דמדכר תנאי בגמ' שצריך שיעשה כמו שפירש כאן תדע דהא רבא קאמר בפ"ק דקידושין (דף ו:) אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי ואם לא החזירו לא יצא ורבא בעי תנאי כפול בשמעתין וא"כ אמאי לא יצא אם לא החזירו הא לא כפליה לתנאיה. אלא ודאי מיירי כשהתנה כדין תנאים אלא דלא נחת הגמרא לפרושי דדבר פשוט הוא בכל מקום שיזכיר תנאי בגמרא מיירי שנעשו כדין תנאים:

הלכה ט

אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע וכו' אלא אמר רבא אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט [אם לא מתי לא יהא גט] אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט משום דבעינן הן קודם ללאו מכאן משמע דהלכה כרבי מאיר דבעינן תנאי כפול ואין לומר דשמואל ורבא לשופרא דשטרי הוא דתקון דאם כן נפיק מיניה חורבא היכא דאתני ולא כפיל וכן פסק בהלכות גדולות ובעל מנת נמי בעי כפילות לר' מאיר דהא בעל מנת איירי בשמעתין ולקמן נמי פליגי

בעל מנת שתשמשי את אבא ושתניקי את בני ומילתא דרבי מאיר מיתניא [בתוספתא] בפרק האומר גבי על מנת לפיכך צריך ליזהר בכל התנאים שיהא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד והא דקאמר בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף סו.) ההיא דאמרה אי קיימת דידך אנא ואמרינן פטומי מילי נינהו. לר"מ לא איצטריך דבעי תנאי כפול אלא אשמועינן אפי' לרבנן לא מהני ומיהו יש דברים דלא בעינן אלא גילוי דעת כי ההוא דזבין נכסי' אדעתא למיסק לארעא דישראל (קדושין דף מט:) ויש דברים דאפילו גילוי דעת לא בעינן כגון שטר מברחת (כתובות דף עט.) ובידוע שאם בנו קיים (ב"ב קלב. קמו:) וזבין ולא איטריכו ליה זוזי (כתובות דף צז.) דאזלינן בתר אומדן דעתיה אבל היכא דבעי תנאי בעי כפילות ואם לא כפל התנאי בטל והמעשה קיים אפילו בגט כדקאמר רבי מאיר אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט והרב אלפסי ז"ל כתב בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא וכן כתב בשמעתין אע"ג דבעינן בגיטין תנאי כפול הנ"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם לא יעברו בני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בעל מנת לא דקיימא לן האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואף משמו של רב האי גאון כתבו שכן כתב בתשובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' אישות) כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אע"פ שהקדים המעשה תנאו קיים. וכן כתב הגאון בתשובה שעל מנת כמו שאמר מעכשיו כל שכן במעכשיו והראב"ד ז"ל נתן טעם לדבריהם דתנאי בעל מנת או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל המעשה בתנאי הוא דחייל דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא לבטל המעשה לא הוי תנאי אם לא שכפל אותו ולדבריהם הא דאמר רב אשי הא מני רבי היא וכו' הכי קאמר לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבא דתנאי ודאי קיים דכל האומר על מנת אינו צריך לכל דיני תנאים אלא אע"פ שהתנאי קיים מתגרשת משעת נתינה משום דכמעכשיו דמי ואע"ג דרבי מאיר בעי תנאי כפול בעל מנת שתשמשי את אבא רצונם לומר דאין הלכה כרבי מאיר בהא והרמב"ן ז"ל הקשה על דבריהם דהא רבי מאיר בעי תנא כפול בעל מנת שתשמשי כדאמר בסמוך ותניא בתוספתא דקידושין פרק [ג'] האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל נתן לה שוה פרוטה מקודשת מיד עד שיאמר אם לא דברתי אם לא עשיתי דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ובודאי אית ליה לר' מאיר הא דאמר רבי דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי כדמשמע בתוספתא דתניא התם על מנת שתשמשי את אבא ועל מנת שתניקי את בני הרי היא מגורשת מיד עד שיאמר

אם לא תשמשי ואם לא תניקי דברי ר"מ וכו' ה"ז גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים ונתקרע הגט או נאבד אפילו בתוך שתי שנים הרי זה גט שהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלמא מדפליג ר' מאיר ברישא ולא פליג בסיפא שמע מינה דאפילו לרבי מאיר על מנת כאומר מעכשיו ואפי' הכי בעי תנאי כפול ואשכחן נמי דבעל מנת בעינן תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח דקיימא לן (יבמות דף קו.) חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמרינן ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז אלמא דבעל מנת בעינן כתנאי בני גד ובני ראובן ועוד מי עדיף על מנת ממעכשיו ממש ואף במהיום אם מתי אתקין שמואל אם מתי ואם לא מתי ועוד דגרסינן בירושלמי דקידושין פרק האומר (ה"ג) מתנה אדם על עירובו אמר ר"א מאן תנא אם בא ואם לא בא רבי מאיר היא [הידין ר"מ] חברין אמרין מדין ר"מ דקידושין דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו הגשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ורבי מאיר אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' עד רבי חגי בעי קומי רב אסי והא אם לאו כלאחר הוא א"ל שנייא היא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם ולהכי צריך תנאי חזק וכפול הרי דבגירסא זו משמע שהם סבורים דבע"מ ובמעכשיו בעי תנאי כפול ובלאחר ובאם (לא מעכשיו) לא בעי תנאי כפול: וה"ר משה בר מיימון ז"ל (פ"ט מה' גירושין) כתב ג"כ דבלאחר לא בעי תנאי כפול ור"ח ז"ל כתב על ההיא דאתקין שמואל בגיטא וכו' סוגיא דשמעתתא בעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ותנאי שאפשר לקיימו על ידי שליח וסוגיא דשמעתתא איירי בעל מנת ובמהיום אם מתי וגם הביא ראיה לדבריו מחליצה מוטעת דאיירי בעל מנת אלמא דס"ל דבכל התנאים בעינן עד שיהא בהם כל דין תנאים וכן הסכימו חכמי ארצנו וכן עמא דבר:

הלכה י

א מתני' הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו ב' שנים רבי יהודה אומר י"ח חדש מת הבן או מת האב הרי זה גט פרש"י אחר הנקה ושימוש וגבי בן השמיענו אע"ג דלא הניקתו ב' שנים אבל באב אין בו שום חידוש שהרי שמשתו כל ימי חייו אלא אגב מת הבן תנא נמי מת האב אי נמי אגב דבעי למיתנייה בסיפא תניה נמי ברישא וכן מפרש בירושלמי (ה"ו) ה"ז גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים מת הבן או מת האב או שאמר האב אי

אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עיכובא שאינה ממנה הרי זה גט:

ב גמ' ומי בעינן כולי האי ורמינהו שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט אמר רב חסדא לא קשיא מתני' רבנן ובריית רשב"ג דמיקל בתנאי ולית הלכתא כרשב"ג ורבינו תם ור"י זכרונם לברכה פוסקין בכל מקום כההיא פיסקא דרבי יוחנן דפסיק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתינו. רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש יום אחד רב אשי אמר סתם נמי כמפרש יום אחד דמי ושתי שנים דקתני במתני' היינו יום א' בתוך שתי שנים לאפוקי לאחר שתי שנים והלכתא כרב אשי דבתראה הוא ואע"ג דמקשינן עליה ואסיקנא בקושיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מ"ד כיון דדייקינן מתניתין כוותיה דרבא הלכתא כוותיה ויראה לי עיקר הפוסקים כרבא דאף ע"ג דלא מסיק בתיובתא קושיא חזקה היא וכיון דדייקינן מתניתין דלא כוותיה היאך נפסק כמותו לכן ראוי לפסוק כרבא לחומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"ח מה' גירושין): ת"ר הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים אע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גע לפי שלא אמר אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי רבי מאיר וחכ"א אם נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט והלכתא כרבנן ואע"ג דקיימא לך דבעינן תנאי כפול הני. מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אבל בעל מנת לא דקיימא לן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכאשר כתבתי לעיל (סי' ט') כן עיקר:

הלכה יא

ת"ר אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים וחזר ואמר לה בפני שנים ע"מ שתתן לי מאתים זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז אבל אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך על מנת שתתן לי מאתים זוז וחזר ואמר על מנת שתתני לי שלש מאות זוז בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין אהייא אילימא אסיפא הרי בעל אלא ארישא מהו דתימא כל לקיימא תנאי מצטרפין קמשמע לן דלא.

הלכה יב

א מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי וחזר בעל התנאי ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן

ועד ל' יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל התנאי הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט:

ב גמ' והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ואמאי קרי ליה פניך לישנא מעליא נקט רבי יוחנן אמר לעולם פניך ממש מי קתני הרי זו מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין הוה גיטא תניא כוותיה דר' יוחנן הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט ולאחר לא תנשא עד שיעברו ל' יום ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתיה ואיכא דמתני לה אמתני' מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וליחוש שמא בא אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב באומר נאמנת עלי שלא באתי מאן דמתני לה אמתניתין כל שכן אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא אם לא באתי קאמר והא לא אתא כתב ר"ח כיון דאיכא דמתני לה אמתניתין אזלינן לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ט מה' גירושין) הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר שאין דרך בני אדם לבא בצינעא ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת ותימה הוא שפסק לקולא באיסורא דאורייתא ועוד דלישנא בתרא מתני לה אמתניתין וכן דעת רב אלפס ז"ל דבכל מקום הוא תופס איכא דאמרי עיקר וכן לעיל בפרק כל הגט (דף כח.) מקשי הש"ס מלישנא בתרא:

הלכה יג

א מתני' הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט:

ב גמ' איבעיא להו כי שרינן לה לאלתר שרינן לה דהא ודאי לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מקיים תנאה ולא איפשיטא הלכך עבדינן לחומרא גזירה אטו לא מת ולא שרינן לה לעלמא בתוך י"ב חדש אם לא על ידי חליצה ואם נשאת לא. מפקינן לה מיניה. אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתיקה לכי נפקא אמר לה וכי מיית בלילה הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה על מנת שתצא חמה מעכשיו קאמר לה והוי גט מחיים כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ומר סבר לא

אמרינן כרבי יוסי והוה ליה כאם מתי והלכתא כרבנן ולקמן בפ' בתרא (ס"ס ד) נדקדק בו בסייעתא דשמיא:

ג מתני' אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט רבי יוסי אומר כזה גט כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם גט קודם למיתה הרי זה גט ואם מיתה קדמה לגט אינו גט ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת והלכה כחכמים:

הלכה יד

גמ' תנו רבנן לאחר שבוע שנה. לאחר שנה חדש. לאחר חדש שבת. לאחר שבת מאי יתיב ר' זירא קמיה דרבי אסי ואמרי לה רבי אסי קמיה דר' יוחנן ויתיב וקאמר חד בשבא ותרי בשבא ותלתא בשבא בתר שבתא ארבע וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא פרש"י דמיירי בנתן לה גט ואמר אם לא באתי מכאן לאחר שבוע זו אינו גט עד שתעבור כל השנה שמינית וכן אחר שנה חדש ואחר חדש שבת ואחר השבת יום ראשון שני ושלישי ורבינו חננאל ז"ל פירש שאמר לה הרי זה גיטיך לאחר שבוע אינה מתגרשת עד שתעבור שבוע ושנה שמינית ויותר נראה פירוש רש"י דכשתלה הגע בביאתו אחר השבוע לא מצינו למימר שיהא גט אם לא בא בתוך השבוע דאם כן הוה ליה למימר אם לא באתי בתוך שבוע זו. אלא ודאי מדתלה זמן ביאתו בלאחר השבוע על כרחיך רצונו לומר אם לא יבא בזמן הנקרא אחר השבוע והיינו שנה אחת משנות שבוע הבאה ובשנה חדש מחדשי השנה הבאה ובחדש שבת אחד משבתות חדש הבאה ובשבת לישנא דעלמא לחלוק ימי השבת חציו נקראים אחר שבת שעברה וחציו קודם שבת הבאה וכן לענין הבדלה אבל הנותן גט לאשה שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד אחר השמיטה כי קביעות הזמן היה כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית היה לו לומר לאחר השבוע והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ט מהלכות גירושין) אמר להן כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה לאחר השבוע אמר להן לאחר שנה אין כותבין עד לאחר חדש משנה שניה אמר להן לאחר חדש אין כותבין אלא עד אחר השבת מהחדש השני אמר להם לאחר השבת כותבין מאחר השבת עד סוף יום השלישי גם פירוש זה לא יתכן דאם צוה לכותבו אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע אלא הפירוש הנכון הוא באומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא יכתבו עד שתעבור השבוע ושנה שמינית וכן כולם ופירוש זה ניחא דקאי אמתני' כתבו ותנו אם לא באתי עד י"ב חדש אבל לאחר זמן אין קפידא אם מאחרין הכתיבה: תניא רבי

אומר לאחר הרגל ל' יום נפיק רבי חייא ודרשה משמיה דרבי וקלסוה משמיה דרבים ולא קלסוה אלמא לית הלכתא כוותיה דרבי וכתב רבינו חננאל ז"ל אפילו לא עברו עליו אלא חמשה עשר יום דיו ואפשר שהוא מחלק השלשים יום כמו שלשה ימי השבוע שהן נמנין אחר השבת ואף על פי שאינו דומה:

פרק ז

הלכה א

האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר הבעל אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור רשב"ג אומר אף האומרת טול לי [גיטי] אם רצה לחזור לא יחזור:

הלכה ב

גמ' פשיטא איש הוי שליח להולכה שכן בעל מוליך גט לאשתו אשה הויא שליח לקבלה שכן אשה מקבלת גיטה מיד בעלה איש לקבלה ואשה להולכה מאי ופשטא דאיש נמי הוי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו הקענה ואשה נמי הויא שליח להולכה שכן אשה עצמה מביאה גיטה כדתנן לעיל (דף כג:) האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואוקימנא בהולכה:

הלכה ג

איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת דהא עקר שליח לשליחותיה דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה כיון שהגיע גט לידה מגורשת דהא לא עקר שליחותיה דאפי' שליח להולכה בעי למיהוי הלכך אמרינן לחומרא דאדיבוריה דידיה קא סמיך ואינו גט עד שהגיע לידה. ואע"ג דמסיק לקמן הכי השתא התם אמר לה הילך כמה שאמרה פירוש הלכך אמרינן אדיבוריה דידה סמוך ולאלתר הוי גיטא דיחויא בעלמא הוא דקא דחי למימר מהכא לא תיפשוט דאדיבורה דידה קא סמיך:

הלכה ד

ת"ר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור רבי נתן אומר הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכי לה התקבל לה אם רצה לחזור לא יחזור רבי אומר בכולן אם רצה לחזור לא יחזור אבל אם

אמר אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה ואם מת ולא הגיע גט לידה חולצת ולא מתייבמת אלמא מספקא ליה אי הלכה כרבי או הלכה כר' נתן אבל אם אמר ליה הילך בין לרבי בין לר' נתן כזכי דמי וכן הלכה והלכה כר' נתן דאמר הולך [לאו] כזכי דמי דגרסינן בפ' השולח (דף לב:) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט דמי למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי:

הלכה ה

אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ורבי חנינא אומר עושה אשה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה מאי טעמא דרב אי בעית אימא משום בזיון דבעל ואבע"א משום חצרה הבאה לאחר מכאן מאי בינייהו א"ב דקדמה איהי ושויה שליח מעיקרא. הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק הלכתא כרב ואיכא מאן דפסק הלכתא כר"ח ומסייע להאי פיסקא מעובדא דההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אתא שליח אשכחה דקא ליישא אמר לה הא גיטך אמרה ליה ליהוי בידך כלומר הוי את שליח דידי לקבלה אמר רב נחמן אי איתא לדר' חנינא עבדינן בה עובדא אמר ליה רבא והא לא חזרה שליחות אצל בעל שלחוה קמיה דרבי אמי שלח להו לא חזרה שליחות אצל הבעל רבי חייא בר אבא אמר נתיישב בדבר הדר שלחוה לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר כולי האי שלחו ואזלו כי היכי דמספקא לדידהו הכי נמי מספקא לדידן הוי דבר שבערוה וכל דבר שבערוה חולצת ולא מתייבמת. הוה עובדא ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר מרתא גע וחליצה תרתי גט מחיים וחליצה לאחר מיתה ותרי עובדי הוו אלמא מדלא מספקא ליה למאן דאיסתפקא ליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל ומאן דבטליה לגיטא נמי לא בטליה אלא משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל מכלל דאיפשיטא להו לכולהו דהלכתא כרבי חנינא דאי סבירא להו דהלכתא כרב אפי' חזרה שליחות אצל הבעל לא מספקא להו דגט פסול הוא הלכך הלכה כר' חנינא והדין סברא הוא דרב האי גאון ומסתברא כוותיה:

הלכה ו

ההיא דהוו קרו לה נפואתה אזול סהדי וכתוב תפואתה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן בר יצחק מי קאמר כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבא אי ודאי כתבו סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר כתובו ואנחו בכיסייכו אלא אמר רב נחמן בר

יצחק כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים וכן הלכתא דאם נאבד הגט כותבין כמה פעמים ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עשו עדים שליחותן אם הוא כשר לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם בלי שום ספק ופקפוק. בעא מיניה רבא מרב נחמן אמר לשנים כתבו (וחתמו) ותנו לשליח מהו כיון דאמר תנו לשליח איסתלקו להו או דלמא לטרחייהו חייש אמר ליה רבינא לרב אשי כתבו ותנו לשליח ויוליך לה מהו תיקו ואזלי' לחומרא ואם נתנוהו לשליח ונאבד מיד השליח עשו עדים שליחותן ואין כותבין גט אחר עד שיצום הבעל ורב אלפס ז"ל פירש בעיא זו לענין אם יכולין העדים להיות שלוחים להולכה: רשב"ג אומר אף האומרת טול לי וכו' ת"ר טול לי יהא לי בידך כולן לשון קבלה הן וכן הלכתא:

הלכה ז

מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואפי' הן הראשונים הן האחרונים או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם:

הלכה ח

גמ' איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין ועדים מעידין שעשאתו שליח לקבלה רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה ומיירי ששלשתן בעיר אחת ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ואפילו אומר הבעל שנתנו לו בפני עדים מכל מקום סמך עליו דזימנין דמייתי סהדי ואזלי למדינת הים ואותיב ר' אחא לרב הונא מהא דתניא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם ופריק שאני ממון דאתיהיב למחילה ואקשינן וכן לגיטין ופריק גיטי ממון. פסקו רבוותא הלכתא כרב הונא בשביל שהיה רבו של רב חסדא ואנן סבירא לן דהלכתא כרב חסדא מדפריך סתמא דגמרא לקמן ונהימניה לשליש ואינו נראה לי ראייה דהתם אין הבעל מכחישו ולא פליג רב הונא בהא ושוב מצאתי כתוב קושיא זו בשם רבינו אפרים תלמידו של רב אלפס ז"ל והרמב"ן ז"ל העיד שראה בנוסחא ראשונה של רב אלפס ז"ל מכתיבת ידו חזינא מאן דפסיק כרב חסדא ואנן לא סבירא לן הכי דרב הונא רבו של רב חסדא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד היה כתוב בה וניהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהמניה ואי קשיא לך הא קמייתא דאמרינן שליש לא מהימן ואע"ג דנפיק גיטא מתותי ידיה והכא אי נפיק גיטא מתותי ידיה מהימן התם בעל קא מכחיש ליה הלכך איתרע ליה שלישותו והכא קמודי ליה עד כאן וכיון שלא

נתגלה לנו טעמו של רב אלפס ז"ל ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק רבינו תם ז"ל. ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מיגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה ומיירי שהגט יוצא מתחת ידי האשה והיא אומרת שקבלתו דהשתא איכ' מיגו כיון שהגט בידה דאם אינו בידה אין כאן מיגו ואי משום שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כיון דאיכא שליש דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה וקשה לי דהאי מודה לא הוי מעין פלוגתייהו דאינהו איירו כשהגט ביד השליש ואפשר דאפי' הגט ביד שליש מהימנא וכיון דלא מסייע לה אלא שליש לחודיה אינה מעיזה והאי דקאמר הש"ס מיגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה הכי קאמר נתנו לי והפקדתיו ביד השליש וקשה לי הא לעיל איכא מיגו דאי בעי שליש הוה יהיב ניהליה לאשה ואפ"ה סבירא ליה לרב הונא דלא מהימן שליש משום הך דאם איתא לגירושין וכו' מגרע כח המיגו והוי כמיגו במקום עדים וא"כ הכא נמי אמאי מהימן במיגו וכל שכן הכא שהיא אומרת בפני נתנו לשליש לגירושין ואמאי לא יהביה לדידה כיון שהיתה במעמד. וי"ל דמיגו דלעיל גרע דשמא האשה לא היתה רוצה לקבל הגט כיון שאין השליש נאמן אלא על ידי מיגו דאי בעי יהביה לידה והיא אינה רוצה להתגרש מספק אבל הכא דקאמרה קמאי דידי יהביה נהליה לגירושין עדיף האי מיגו ולא מגרעינן ליה מטעמא דאם איתא דלגירושין וכו': תנן האומרת התקבל לי גיטי וכו' עד בפנינו קבל וקרע להימניה לשליח דאפי' לרב הונא דאמר בעל נאמן מכל מקום מתניתין איירי בגט שהוא ביד השליח ואין הבעל מכחישו אמר רבא הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ומיירי כשאין עדים חתומין עליו הלכך לא סגי ליה בלא עדי קבלה אבל אם היו העדים חתומין עליו לא בעינן עדי קבלה רק שיאמר השליח נתן לי בפני עדי מסירה מתירין האשה לינשא על פי הגט שחתומין עליו עדים אפי' לא הביאה לפנינו עדי מסירה דתלינן שבא לידה בהכשר כדתנן לעיל בפרק השולח (דף לו.) אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואמרינן עלה בגמרא אמר רבה לא נצרכה אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים. קרע למה לי אמר רב בשעת גזירת המלכות שנו: בעל אמר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד ממני אמר ר' יוחנן הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואמאי להימניה לשליש מי נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה ולהימניה לבעל דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי ולימא חזקה שליח עושה שליחותו דאמר ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו הני מילי לחומרא אבל לקולא

לא ולהימנה לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה הני מילי היכא דליכא דמסייע לה אבל הכא דאיכא בעל ושליש דמסייעי לה מעיזה פניה ומעיזה והשתא דאמרת דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אי בעלה כהן לא שריא ליה ולעלמא לא מישתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואי מיית ואכתי לא יהיב לה גיטא אחרינא אסירא לכהן ואי אית לה יבם חולצת ולא מתייבמת:

הלכה ט

א מתני' נערה המאורסה היא ואביה מקבלים גיטה ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה ולא היא וכל שאינה יכולה לשמור גיטה אינה יכולה להתגרש מוכח מתוך פירוש רש"י שפי' בגמ' דווקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא כשיש לה אב וגם בפ' האיש מקדש (קידושין דף מג:) פירש כן והכי פירושא בגמרא רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא כלו' כשהיתה קטנה לא היה לה כי אם יד האב וכשנעשית נערה ניתוסף לה יד עצמה עם יד אביה ור' יהודה סבר במקום יד אביה יד דידה לאו כלום הוא אפי' בנערה וכן כתב רב אלפס ז"ל בשמעתין על ההיא וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה אבל רש"י הגיה שוב בפירושו בפ' האיש מקדש (שם) דהוא הדין לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה וכן עיקר והר"י בר מאיר הביא ראיה לדבריו מסוגיא דפרק האיש מקדש (קידושין דף מד:) גבי הא דאמר רב נחמן דאין נערה המאורסה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ופריך ליה מהא דתנן קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה הוי גט ומשני כשאין לה אב אבל מעיקרא סלקא דעתך כשיש לה אב ואפ"ה קתני עד שיגיע גט לידה שמע מינה אם בא גט לידה מגורשת והכי פירושא בגמרא יד יתירה זכי לה רחמנא שהוסיף לה יד האב על ידי עצמה דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרותה וגם בנערותה לא היה ראוי שתהיה ברשות האב כיון שהיא גדולה לכל דבר אלא שזיכה לו הכתוב ולא זיכתה לו להסיר כח ידה ור' יהודה סבר דלהסיר כח ידה ניתן לה יד האב וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר:

ב גמ' במאי קמיפלגי רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא ור' יהודה סבר במקום אביה יד דידה לאו כלום הוא וקיימא לן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכי פליגי רבנן עליה דר' יהודה בגירושין אבל בקידושין דברי הכל אביה ולא היא כדגרסינן בפרק האיש מקדש (קידושין דף מג:) אמר ר' יוחנן מחלוקת בגירושין אבל בקידושין דברי הכל אביה ולא היא פירוש שהתורה זיכתה לו שבח נעורים לאב ולהכי שאני קידושין מגירושין וגרסינן נמי התם בעא מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה

כלומר בחיי אביה מי אלים ידה כיד אביה לשוויי שליח או לא אמר ליה אין עושה שליח והני מילי בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה כיון שהביאה ב' שערות עושה שליח לקבל גיטה: וכל שאינה יכולה לשמור גיטה כו' ת"ר קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ואיזו היא קטנה שהיא יודעת לשמור גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ר"ת ז"ל פסק דקטנה דאינה יודעת לשמור גיטה מתגרשת על ידי אביה ועשה כן מעשה וכתבתיה ביבמות פ' חרש (סי' ג):

הלכה י

אמר רבה שלשה מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון:

הלכה יא

הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה והיינו שיעורא דלעיל דיודעת לשמור גיטה והא דקרינן לה יודעת לשמור קידושיה בפחות מיכן היינו משום דקידושי קטנה דרבנן אבל להפקיע קידושי דאורייתא על ידי גט בעינן דעתא רבתא ורב אלפס ז"ל גורס אפכא וטפי מסתבר כגירסת הספרים מטעמא דפרישית: הגיעו לעונת נדרים נדריהם נדר והקדישן הקדש וכנגדו בקטנה חולצת ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים אמר רב יהודה אמר רב אסי צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה לעצמו וזוכה לאחרים ושמואל אמר אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים שאין זוכין לאחרים עד שיביאו שתי שערות ולית הלכתא כפיסקא דרבה דהגיע לעונת נדרים דהיינו בת אחת עשרה שנה ויום אחד דחולצת דהא פסקינן פרק יוצא דופן (נדה דף מו.) דתוך זמן כלפני זמן ובפרק מצות חליצה (יבמות דף קה:) נמי פסקינן דאינה חולצת עד שתביא שתי שערות לאחר שהיא בת שתים עשרה ורב אלפס ז"ל שהביאה שמא דעתו לפרש כפירוש רשב"ם וכנגדו בקטנה כלומר כנגד עונת נדרים דקטן בקטנה חולצת:

הלכה יב

מתני' קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם הבעל רצה לחזור יחזור שאין הקטן עושה שליח ואם אמר לו אביה התקבל גט לבתי אם רצה לחזור לא יחזור:

הלכה יג

א האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקיבל לה

במקום אחר פסול ור"א מכשיר הבא לי גיטי ממקום פלוני והביא לה ממקום אחר כשר הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לאכול תרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד כדי שיגיע גט לאותו מקום ור' אליעזר אוסר מיד: ורבי אלעזר מכשיר קסבר מראה מקום היא לו ולית הלכתא כוותיה חדא דהא קיימא לן הלכה כסתם מתניתין ועוד דהא אוקימנא בפ' גט פשוט (בבא בתרא דף קסה.) כשיטה דגרסינן התם אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' אלעזר כולהו סבירא להו מראה מקום היא לו ר' אלעזר דתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי וכו' ולית הלכתא כחד מנהון:

ב גמ' אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום גיטא מיהא הוי והא אמרת רישא דלא הוי גיטא לא צריכא דאמרה ליה קבל לי במתא מחסיא וזימנין משכחת ליה בבבל הכי קאמרה ליה מישקל כל היכא דמשכחת ליה (מישקל) שקליה מיניה וגיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא:

הלכה יד

א מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי גירשוה כתבו אגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו ויתנו פטרוה פרנסוה עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום:

ב גמ' ת"ר שלחוה תרכוה שבקוה הרי אלו יכתבו ויתנו איבעיא להו הוציאוה מהו עזבוה מהו הניחוה מהו התירוה מהו הועילו לה מהו עשו לה כדת מהו פשוט מיהא חדא עשו לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר כלום:

הלכה טו

א מתני' בראשונה הוו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף המפרש והיוצא בשייר ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן והלכתא כר' שמעון שזורי דגרסינן בחולין (דף עה:) אמר רבי יוחנן הלכה כר' שמעון במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי:

ב גמ' גניבא יוצא בקולר הוה כי קא נפיק אמר הבו ד' מאה זוזי לרבינא מחמרא דנהר פניא אמר ר' זירא לידרי רבינא לסילתיה וליזיל לגבי רב הונא רביה דאמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ומה גיטו אע"ג דלא פירש כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה למימרא דהני ארבעה דתנן במתניתין כולהו בשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו וכן הלכתא ובפרק מי שמת (סי' יח.) כתבתי דמפרש ויוצא בשייר לענין גט דווקא יש להן דין שכיב מרע דאינהו טרידי ובהילי ומועיל כתבו בלא תנו אבל לא לענין מתנה ירושלמי

(ה"ז) אמר רבי מנא לא סוף דבר בקולר של סכנה אלא בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסינן התם תני אף החולה תני ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן מה בין חולי למסוכן חולי בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסין לו מיד והרחוקים אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין מיד:

הלכה טז

קשיא ליה לר' אבא חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר מחמרא קאמר ואידך מחמרא כדי ליפות כחו שלחו מתם מחמרא כדי ליפות כחו פירש רש"י שיהא כל היין באחריותו עד שיתנו לו ארבע מאות זוז שאם היה אומר תנו לו יין אם החמיץ מהיין מאה חביות היורשין אומרים לו שלך החמיץ ונראה דלא פירש כן בשביל שהיה כל ההפסד עליו דמן הדין אינו מפסיד אלא לפי חשבון אבל השתא הכל באחריותו היין והמעות ואינו מפסיד כלל וריצב"א היה אומר דפירוש רש"י עיקר דאדם המקנה לחבירו עשר חביות בחביותיו והחמיצו מקצתן מצי למימר שלך החמיצו כדאמרינן בפרק שני דבכורות (דף יח:) הכל מודים באחד שהפקיד אצל חברו טלה ומת אחד דמצי למימר ליה שלך מת דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואמרינן נמי בפרק בית כור (בבא בתרא דף קז:) חצי שדה אני מוכר לך לוקח נוטל כחוש ונראה לי דלא דמי דודאי כשהפקיד דבר מבורר אצל חבירו מצי למימר ליה שלך מת אבל אם הקנה לו בחביותיו עשר חביות לא נתברר חלקו מעולם הלכך הוי שותף בכל היין וההיא דחצי שדה לא דמיא להכא דמעיקרא מכר לו הכחוש וחלקו מבורר:

הלכה יז

מתני' מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו:

הלכה יח

[א] הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה ומעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם הרוח דוחפתו הרי זה אינו גט:

[ב] גמ' מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחילתו הרי זה גט ומעשה בבריא וכו'. תוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת כותבין גט ונותנין כל זמן שיש בו נשמה רשב"ג אומר אם נפל מעצמו הרי זה גט ואם הרוח דחפתו אינו גט ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבין

ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דחפתו. ירושלמי (ה"ח) ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהו נישמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל הרי זה גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט וההוא על אתר לא ספק הוא. הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה גט ספק והרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' גירושין הי"ג) כתב ספק הפיל עצמו ספק הרוח דחפתו הרי זה ספק גט עד שיודע בודאי שהרוח דחפתו והגיה עליו הראב"ד ז"ל ואומר אני זה הספק להקל על פי הירושלמי שהבאתי:

הלכה יט

א ההוא גברא דעל לבי כנישתא אשכחיה למיקרי דרדקי הוא ובריה דיתבי ויתיב איניש אחרינא גבייהו אמר להו בי תרי מינייכו ליכתבו גיטא לדביתהו לסוף שכיב מיקרי דרדקי מי משוי איניש לברא שליח במקום אבא רב נחמן אמר לא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא ורב פפא אמר משוי איניש ברא שליחא במקום אבא :

ב מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דברי ר"מ וזו הלכה העלה חנניא איש אונו מבית האסורין מקובל אני אמר לשלשה תנו גט לאשתי יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאן ב"ד אמר רבי יוסי נומינו לשליח אף אנו מקובלין שאפי' אמר לבית דין הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה והלכתא כרבי יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ואמרינן נמי אמר רב יהודה שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הם מהו שלח ליה תצא וכן הלכתא ואפי' אם אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו הרי זה גט בטל דתנן בפירקין דלעיל (ד' עא:) אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתבו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע"פ שחתמוהו וכתבוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ושקלינן וטרינן בה בגמרא ואסקא רב אשי כולה ר' יוסי היא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלא אמר תנו אלא אפילו אמר תנו ולא מיבעיא [לא] אמר לתלתא אלא אפילו אמר לבי תלתא ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפילו אם אמר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא ותניא כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמוהו ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבים ונותנין גט לאשתו

אלמא לית הלכתא כוותייהו ומדלא קא ממעט אלא חרש משמע דפיקח שכתב בכתב ידו מהני דלא גרע מהרכנה דאלם ומיהו אומר רבינו תם דבתוספתא קתני בהך ברייתא דמייתי הכא ולא עוד אלא אפילו כתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ונתנו לה פסול עד שיאמר לסופר וכו' אף על גב דהרכנה מהני אפשר דהרכנה עדיפא טפי משוס דמראה בגופו אי נמי נשתתק דאי אפשר בענין אחר אקילו ביה משום תקנת עגונות:

הלכה כ

ונראה דדוקא לענין צווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפיו ושישמעו קולו אבל לענין שליחות האשה כל היכא דקים לן שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה דגבי תן גט זה לאשתי בפרק קמא (דף יא:) אם היה זכות לאשה כמו לעבד לא היה יכול לחזור בו וביבמות בשילהי פרק האשה (דף קיח:) גבי מזכה גט לאשה במקום יבם אי לאו משום דזימנין דרחמא ליה הוה מצי לזכות לה בלא דעתה הלכך יכולה אשה למנות שליח לקבלה למקום אחר ועדים כותבין וחותמין על פיה שהאשה מינתו להיות שליח לקבלה ונראה לי דאיש ואשה שוין בדבר זה דגם האיש יכול למנות שליח לגרש במקום אחר ואין צריך השליח שישמע קולו ודווקא לענין כתיבת הגט וחתימה הוא דבעינן שמיעת קולו וכן כתבתי למעלה: גרסי' בפרק כל הגט (ד' כט.) אמר רב מתנה אינו כגט כלומר בגט הוא דאמרינן אם אמר כתבו גט לאשתי לא מצי לשוויי שליח למכתב גט משום בזיון דבעל אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתוב שטר מתנה לפלוני בשדה שלי מצי לשוויי שליח למיכתב ושמואל אמר מתנה נמי הרי הוא כגט וטעמא דשמואל בגט משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרו לשליח והכי נמי במתנה מילי נינהו ומילי לא מימסרו לשליח והלכתא בהא כשמואל:

הלכה כא

א אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים תותמין כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין לפיכך אם מת אחד מהן הרי זה גט בטל:

ב גמ' ת"ר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב על ידי כולם כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך על ידי כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם איבעיא להו מנה אותם מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם רב יהודה משום רבי אלעזר דמן רומה אמר מנה הרי הוא ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו והא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא הלכך

בכל ענין הוי מנה ככולכם והשתא תקון רבנן בגיטא דכולכם כתובו או כולכם או כל חד מינכון חתומו או כולכם או כל תרין מינכון אובילו או כולכון או חד מנכון :

פרק ח

הלכה א

א הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצירה הרי זו מגורשת זרקו לתוך ביתו או לתוך חצירו. אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת:

ב גמ' חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה אמר רבא אטו עבד למאן דאמר בשטר על ידי עצמו לא ידו כיד רבו דמיא אלא גיטו וידו באין כאחת הכא נמי גיטה וחצירה באין כאחת:

הלכה ב

ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה ניהלה למחר תקיף ליה עלמא אתא לקמיה דרבא אמר להו לקנייה להההוא דוכתיה דמנח ביה ותיזיל איהי ותיחוד ותיפתח דתנן נעל וגדר ופרץ כל שהו הרי זו חזקה והוי ליה גיטה וחצירה באין כאחד וכן הלכתא. תקיף ליה עלמא פירש רש"י ואסור לטלטל הגט ולמוסרו לה ואע"פ שרגילין לטלטל איגרת בשבת היינו משום דחזי לצור על פי צלוחיתו אבל גט מקצה ליה ודמי לספרא דאגדתא דאסור לטלטולי לעיל בפ' הניזקין (דף ס.) ושטרי הדיוטות דאמרו אין קורין בהן אף לטלטלן אסור אם מקפיד עליהן לצור ע"פ צלוחיתו ורשב"ם פי' שהגט מותר לטלטל אלא שלא היו יכולין להביאו אצל החולה דרך רשות הרבים ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואף על פי שאסור לקנות בשבת כדאמרינן בעירובין (דף עא.) גבי בטול רשות דמקני רשותא בשבתא אסור גבי ש"מ התירו כדאמרינן בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנו:) קונין מש"מ ואפי' בשבת וכן התירו לגרש אע"פ דתניא בתוספתא (בפ"ב די"ט) אין מקדשין ואין מגרשין בשבת אבל טלטול לא רצה להתיר בשבת דניחא טפי להתיר קנין מה שמצינו שהתירו חכמים בשכיב מרע ואפשר אם היה הגט מונח ברשות אחרים היו מתירין גם טלטול:

הלכה ג

מכאן מוכח דנעל הוי נעילת דלת בעלמא ולא כמו שפירש רשב"ם בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף מב.) דנעל הוי תיקון מנעול דאי נעילה לחודיה מבריח ארי בעלמא הוא כמו נתן צרור וסכר מיניה מיא (שם דף נג.) דהכא אי אפשר לתקן מנעול בשבת

דאיסור דאורייתא הוא ונעילת דלת לא דמי למבריח ארי דכיון שנועל דלת בפני כל אדם מוכחא מילתא שהבית שלו ומהאי טעמא אמרינן בפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נז.) דהעמדת תרנגולין בבית הוי חזקה לפי שנועל הדלת עליהן לשמרן ראיתי מפרשים שפירשו דפתיחת דלת קונה כמו נעילת דלת מדקאמרינן הכא ותיחוד ותפתח דמשמע תיחוד או תפתח ולא נהירא לי דאפי' למאי דפרישית דנעילת דלת קונה היינו נעילה במפתח שמונע כל אדם מליכנס בו אבל פתיחת דלת לא מוכחא שתהיה קנייה ולא דמי לפרץ דהתם מיירי שפרץ גדר ותיקן הפתח ליכנס בשדה ותפתח דהכא לאו דווקא א"נ בנעילה לחודה לא מוכחא שיהא לשום קנין אלא כמו שהיתה רגילה בכל פעם לסגור בתים של בעלה כדי שיהא שמור מה שבתוכו אבל כיון שהיא פותחת מיד אחר הנעילה ניכר שהנעילה היתה לצורך קנין: בתוך ביתה או בתוך חצרה אמר עולא והוא שעומדת בתוך ביתה או בתוך חצרה ור' הושעיא אמר אפי' היא בטבריא וחצירה בציפורי והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפ"ק דמציעא (דף יב.) דאמר רב אשי חצר איתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו הלכך בעינן והיא שעומדת בצד ביתה או בצד חצירה גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו: ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הות קיימא בחצר אזל גיטא נפל אפיסלא א"ר יוסף אי הוה ד' אמות על ד' אמות פליג ליה רשותא לנפשיה ומוקי לה בחצר דידיה ואושלה מקום וחדא מקום מושלי אינשי ב' מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אף ע"ג דלא הוי ד' אמות ולא אמרן אלא דלית ליה שם לווי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ד' אמות: אפי' הוא עמה במטה אמר רבא לא שנו אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת תניא נמי הכי רבי אלעזר אמר במטה שלו אינה מגורשת במטה שלה מגורשת שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא במטה דגבוה י' והאיכא מקום כרעי המטה מקום כרעי המטה לא קפדי אינשי פירוש באשתו: לתוך חיקה או לתוך קלתה מאי טעמא לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ולא על דבר שהוא כקלתה ומאי נינהו מקום טסקא דאכלה ביה תמרי:

הלכה ד

מתני' אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתהו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך נתן לה והיא ישנה ניעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך דגרעה מחרשת דישנה לית בה דעת כלל. וכתב הרמ"ה ז"ל ואם אין הגט בידה בשעת שניעורה אינו גט עד שיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה

הא גיטך. וכן מסתבר דמה שנתן לידה בשעה שהיא ישנה אינה נתינה כיון שנפל מידה בשעת שניעורה:

הלכה ה

גמ' מצאתהו מאחוריו כי אמר לה הא גיטך מאי הוי הוה ליה טלי גיטך מעל גבי קרקע ואמר רבא טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום אימא שלפתו מאחוריו והא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא דעזק לה חרציה ושקליה פירוש עקם מתניו לקרב אליה הגט והוי כאילו קירב לה את ידו והיא לקחה הגט מתוכה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונחת עליה ולקחתו משם והוא לא קירב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת. אבל אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט דהוה כשלפתו דהכא ורבינו חננאל ז"ל פירש כגון שהיה הגט דבוק במתניו בדוחק וצמצם מתניו ונתחלחל ונטלתו והוי כאילו נתנו לה הוא ונראה דגם הוא צריך לומר לפירושו שקירב עצמו אליה דאם לא כן אם היה הגט סגור בידו ופתח ידו ונטלתו הוי גיטא ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא דבעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה. אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט דהויא ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות. משמע הכא דכפות וישן בעינן וקשה דבפ"ק דב"ק (דף יב.) ובפ' קמא דבבא מציעא (דף ט:) ולעיל בפרק שני (דף כא.) משמע דבכפות לחודיה סגי דלא מדכר ישן בכל הנך והוה מצי לפרושי דהכי קאמר והלכתא בכפות כלומר בכפות מודים דלא חשיב חצר מהלכת דלא דמי לעומד ויושב הוא הדין נמי ישן לחודיה לא דמי לעומד ויושב אבל רש"י פי' והלכתא בכפות בהא קאמר רבא דהוה גט פירוש כשהוא ישן אלמא תרווייהו בעינן וכן פסקו הלכות גדולות דכפות וישן בעינן וכן מוכחת הסוגיא דאי באינו כפות איירי רבא אמאי קאמר רבא ניעור אינו גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה הוה ליה למימר משום דהוי חצר המהלכת ואפי' היה משתמר לדעתה שהיו ידיו כפותות שאינו יכול לזורקו (וגט) [וגם] קשור בחבל אוחזת בידה כי ההיא דקלתה דמפרש טעמא בפ' קמא דמציעא (דף ט:) דקלתה מינח נייחא ואיהי דמסגיא תותה וכן קפצו דגים לתוך הספינה דאי לאו (הכי) משום דספינה מינח נייחא ומיא קא ממטי לה לא קונה דהוה חצר מהלכת אע"ג דמשתמרת לדעתו וכן בהמה שהוא תופס באפסר אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים שעליה לא קנה כלים במשיכת בהמה משום דהוי חצר מהלכת ולפי זה אם היו ידיו ורגליו כפותות וקשור

בחבל והיא אוחזתו לא בעינן ישן דעתה משתמר לדעתה וגם אינו מהלך והכי איכא לאוקומה בההיא דלעיל פרק שני וכן ראיתי כתוב בשם ריצב"א ולי נראה דאע"ג דידיו ורגליו כפותות וקשור בחבל והיא אוחזתו בידה כיון דניעור ויש לו דעת לעצמו חשיב חצר המשתמרת שלא לדעתה ולא דמי לקלתה וספינה ובהמה מהאי טעמא נמי ניחא דלא תיקשי לך דכי היכי דחשבת ישן חצר מהלכת משום דאמרינן אילו הוה ניעור הוה מהלך הכי נמי הוה לן למחשב ישן אינו משתמר לדעתו משום דאילו הוה ניעור לא הוה משתמר לדעתו אלא בהכי תליא מילתא דבעינן דלא ליהוי חצר מהלכת משום דדומיא דידו בעינן דמינח ניחא וגברא קא ממטי לה הלכך בעינן דבר דנייח תמיד ולא ישתנה לעתים בין כשהוא ישן בין כשהוא ער בין כשהוא מהלך בין כשהוא עומד ויושב משום דגזירת הכתוב הוא אבל הא דבעינן חצר המשתמרת לדעתה לאו גזירת הכתוב הוא משום דבעינן דומיא דידה דכשהיא ישנה אין ידה משתמרת לדעתה אלא מילתא דתליא בסברא היא דאין אדם רוצה שיהו חפציו מונחים אלא במקום המשתמר לדעתו אבל על הילוך החצר לא קפיד איניש רק שיהא משתמר לדעתו הלכך ישן חשוב משתמר לדעתו אע"ג דחשיב חצר מהלכת ואי תקשי לך אמאי לא קני חצר מהלכת לגבי ממון הא מסקינן בפ"ק דמציעא (ד' י:) דלגבי ממון ילפינן חצר משליחות ושליח מהלך הוא ויש לומר כיון דאפקיה רחמנא בלשון יד דכתיב אם המצא תמצא בידו אע"ג דהאי בידו מפרשינן ברשותו כמו ויקח את כל ארצו מידו מכל מקום מדאפקיה בלשון יד בעינן דומיא דיד:

הלכה ו

א מתני' היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין הקידושין וכן לענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וזרק לו קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחלוקו:

ב גמ' ה"ד קרוב לה ה"ד קרוב לו אמר רב ארבע אמות שלה זהו קרוב לה ארבע אמות שלו זהו קרוב לו אפי' נכנסה האשה בארבע אמות שלו כיון שהוא קדם לתוכן זכה בהן והן שלו ומחצה על מחצה מסיק רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפי' מאה אמה ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אינן יכולים לשומרו זהו מחצה על

מחצה רבי יוחנן לא אתא לאיפלוגי אדרב דשפיר אית ליה דאם זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה שהיא מגורשת דהא רבי יוחנן גופיה קאמר בפרק קמא דבבא מציעא (דף י:) קטנה יש לה חצר ויש לה ארבע אמות דיליף מציאה מגט אלא דלשון קרוב לה וקרוב לו לא משמע ליה לפרושי בארבע אמות דמשמע אפי' רחוק ממנה הרבה וגם מחצה על מחצה אינו מתפרש יפה אליבא דרב לכך נראה לו לפרש קרוב לו אפי' מאה אמה ומשום עיגונא תקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ולכך אמר ר' יוחנן לגיטין אמרו ולא לדבר אחר. אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי לה גיטא לידה אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואצרכוה חליצה שמואל לאו לפרושי מתני' אתא דאי לפרושי מתני' אתא א"כ לא הל"ל א"ל שמואל לרב יהודה אלא הכי הוה ליה למימר ושמואל אמר כדי שתשוח ותטלנו זהו קרוב לה כדי שישוח ויטלנו זהו קרוב לו שניהם יכולין לשוח וליטלו זהו מחצה על מחצה אלא שמואל מודה אם זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוץ לארבע אמותיה שהיא מגורשת דליכא מאן דפליג אהא דד' אמות של אדם קונות לו וכל שכן בגט משום עיגונא וכן מוכח לקמן דרב יהודה אית ליה ד' אמות לענין גיטא דאמר רב יהודה לקמן היתה ידה עשוייה כקטפרס וזרקו לה אינה מגורשת ופריך הש"ס אמאי והא קא נפיל לד' אמות דידה וצריך לאוקמה בעומדת על גב הנהר אלמא דקים ליה להש"ס דרב יהודה אית ליה ד' אמות לענין גיטין וגם אדר' יוחנן לא פליג אלא שמואל אמר לתלמידו שראוי להחמיר אם שניהם עומדין בתוך ד' אמות אע"פ שקדמה האשה לתוכן וזכתה בהן שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות וגם אם הם חוץ לד' אמות אלא שהיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך על זה שלפעמים הוא יכול לשומרו ולא היא או שניהם יכולין לשומרו ובקל יבא לידי קלקול הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו ואתה תחמיר יותר עד שיבא הגט לידה והלכה כשמואל דמחמיר היכא דשתיהם עומדים בתוך ד' אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרק לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוץ לארבע אמותיה בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו אבל רב אלפס ז"ל כתב היכי דמי קרוב לה אמר ליה שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ורבי יוחנן משמע דסבירא ליה דשמואל לפרושי מתניתין קא אתי ותימה היכי פסיק כוותיה דשמואל והא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דהלכה כרבי יוחנן בכל מקום כנגד רב ושמואל ועוד דרבי יונתן סבר לה כרבי יוחנן וגם תניא כוותיה לכך אני אומר שרב אלפס כתב ה"ד קרוב לה וכו' ודילג דברי רב ורבי יוחנן משום דסבירא ליה הלכה כשמואל שמחמיר ולא בא לפרש המשנה

ולא חשש להאריך בדברי האמוראים המפרשים המשנה ואם אמר זרוק לי חובי בתורת גיטין הלכה כדברי רבי יוחנן בזה ורבינו חננאל ז"ל כתב קבלנו מרבותינו דאפי' זרק לה גט בחצירה לא מישתריא לעלמא עד דמטי גיטה לידה וגרסי' נמי בירושלמי (ה"ב) המחוור שבכולן עד שיתן לה גיטה לידה ודבריו תמוהין דהיאך נלמוד מתוך חומרא זו שנחמיר גם בחצירה דהא רבא דהוא בתראה עבד עובדא בחצירה גבי תיזיל איהי ותיחוד ותפתח וגם סתמא דהש"ס פשיטא ליה דד' אמות זוכות לה בגט גבי היתה ידה עשויה כקטפרס והירושלמי שהביא קאי אקרוב לה ואקרוב לו דהכי איתא בירושלמי (שם) תניא רבי אלעזר אפילו הוא קרוב לה מלו ובא כלב ונטלו אינה מגורשת שמואל כהדא דרבי אלעזר המחוור שבכולן עד שיתנו לידה: וכן לעען קידושין. א"ר אסי אמר ר' יוחנן לגיטין ולקידושין אמרו ולא לדבר אחר איתיביה רבי אבא וכן לענין החוב אמר לו זרוק לי חובי וכו' ופריק הכא במאי עסקינן דאמר זרוק לי חובי בתורת גיטין אי הכי מאי למימרא מהו דתימא מצי א"ל משטה אני בך קמ"ל:

הלכה ז

א אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת פי' ר"ת כגון שהגט כבד והמשיחה דקה דאי משיך ליה לגביה מיפסיק וכענין זה פירש ה"ר יוסף ז"ל בשם רשב"ם כגון דמיהדק הקשר יפה ולא מיפסק כשיביאנו אצלו אבל אם קפצה ידה ומחמת זה יפסיק החוט כשהוא מושך לא מיקרי נתינה ור"י אומר דמיקרי שפיר נתינה כיון שהוא התחיל הנתינה קרינן ביה שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתינה וכן לעיל בפ"ב (דף כד.) אל תתגרשי אלא בבית דין פלוני ואמר מכי מטא התם איגרשא לה ומסתברא אפילו הוציאה הגט מרשותה בינתיים ושוב נטלתו ובאה לאותו ב"ד אע"פ שבנטילה האחרונה לא בא הגט לידה מיד הבעל כיון דתחילת נתינתו להתגרש נתנו בידה ונתן קרינא ביה ולא טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא וכן האומר לאשה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' יום דמיבעיא ליה בפרק הכותב (כתובות דף פו:) אם הניחו בצידי ר"ה אי הוי גט אבל אם שוב נטלתו וישנו בידה בסוף ל' יום משמע דמגורשת אע"פ שמעצמה גומרת הנתינה ונראה לי דלא דמי דהתם מעיקרא נתינה מעלייתא היא אע"פ שיש הפסק בינתיים מכל מקום כשיגיע הזמן והגט בידה מגורשת על ידי נתינה הראשונה אבל הכא מעיקרא לא הויא נתינה דכל זמן שידה פתוחה יכול לנתקו ולהביאו אצלו וכשקפצה ידה הרי היא עושה כל הנתינה:

ב מתני' היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף ה"ז מגורשת:

ג גמ' כיון שהגיע לאויר הגג וכו' והא לא מינטר אמר רב יהודה אמר שמואל בגג שיש לו מעקה עסקינן עולא בר מנשיא משמיה דאבימי אמר הכא בפחות משלשה סמיך לגג עסקינן דכל פחות משלשה סמוך לגג כגג דמי: הוא מלמעלה והיא מלמטה וכו' והא לא מינטר אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות ואפי' רבנן דרבי עקיבא דלית להו קלוטה כמי שהונחה דמיא הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר: נמחק. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עליה לא מאי טעמא לאו למינח קאי: נשרף. אמר רב נחמן בר יצחק לא שנו אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מאי טעמא מעיקרא לשרפה קאזיל אמר רבא ג' מדות בגיטין הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה דמיא ופליגי רבנן עליה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא מינטר והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב שרשות היחיד עולה עד לרקיע הני מילי לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא לא מינטר והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם על גג זה ויקלוט מגגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך דיורין חלוקין מלמעלה הני מילי לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי אמר אביי שתי חצירות זו לפנים מזו פנימית שלה חיצונה שלו ומחיצה החיצונה עודפת על הפנימית זרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצה הפנימית הרי זו מגורשת מאי טעמא פנימית גופה במחיצה החיצונה קא מינטרא מה שאין כן בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפי' הגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מאי טעמא דהא לא נח וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שוליים:

הלכה ח

א מתני' בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן ובית הלל אוסרין איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה לאחר שכתבו לה:

ב גמ' במאי קמיפלגי בית שמאי סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובית הלל סברי גזרינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אמר ר' אבא אמר שמואל אם נישאת לא תצא ואיכא דאמרי א"ר אבא אמר שמואל אם נתגרשה תינשא לכתחלה והלכתא כלישנא בתרא וכן מוכח לקמן בפרק בתרא (סי' ז) וכן מוכח לישנא ובית הלל אוסרין משמע אוסרין לכתחלה לפוטרה בגט ישן אבל אם גרשה מגורשת כתב הרמ"ה ז"ל ואי תקשי לך הא דאמר לעיל בפרק שני (דף יח.) המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו

אלא לאחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע הא אם נתיחדה עמו חוששין לגט ישן ואסורה לינשא ואמרינן נמי בפרק מי שאחזו (דף עו.) גבי הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה הרי זה גט והא לא עבר אמר רב הונא מאי פניך תשמיש ורבי [יוחנן] אמר פניך ממש מי קתני הרי זו מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו תלתין יומין הוי גיטא משמע טעמא דלא נתייחד עמה הא נתייחד עמה הוה ליה גט ישן ואי שריא לאינסובי ביה מאי נפקא מיניה דהוי גט ישן ותירץ הא דאמרי' הכא אם נתגרשה בגט ישן תינשא לכתחלה היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש ביה גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תינשא לכתחלה דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגמא דבריה וכתיב לה גיטא אחרינא אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם יחוד ונתנו לה השליח לאחר יחוד לא תינשא לכתחילה דאי הוה מימליך ביה שליח היה מצוה לכתוב גט אחר ותדע דהא רבי יוחנן גופיה דאית ליה האי סברא דכל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום איהו לא סבירא ליה לקמן בפ' בתרא (דף פו.) שלשה גיטין פסולין דאם נישאת לא תצא ומאן דאית ליה לא תצא סבירא ליה גבי גט ישן תינשא לכתחלה:

הלכה ט

א מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות פרס ומדי לשם מלכות יון לבנין הבית לחורבן הבית היה במזרח וכתב במערב תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה ולא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה בת לוי מן המעשר בת כהן מן התרומה ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין כתובתה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה:

ב גמ' אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר אין ר' מאיר לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר: היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תימה אמאי לא מוקי לה בבעל ושם עירו היינו מקום דירתו והיה במזרח וכתב במערב היינו מקום עמידתו ביום הכתיבה דומיא דהא דמוקי לה בסופר ומדלא מוקי לה הכי משמע שאין

צריך לכתוב מקום עמידת הבעל והאשה ביום הכתיבה דכל גיטין הבאין ממדינת הים מי יודע באיזה מקום האשה עומדת והוא הדין באיש נמי וגם מקום הלידה אין צריך לכתוב דעירו ועירה אמקום עיקר הדירה קאי כיהודה וגליל דלעיל בפרק השולח (דף לד:) וגם עירו ועירה אין עיכוב בכתיבתו דמתניתין לא קאמר אלא שינה אבל אם לא כתב כלל לא מיפסיל גיטא בהכי ונהגו באשכנז ובצרפת לכתוב מקום הלידה ועמידה ודירה היכא דיודעין משום חששת דשני יוסף בן שמעון ואם טעו ושינו מקום הלידה מעשה היה והכשירו ר"ת ז"ל דדווקא שינה מקום הדירה הוא דאיכא חששא משום שהוא ידוע לכל שכל אדם נקרא על שם מקום דירתו פלוני ממקום פלוני וכשרואין שינוי מקום אומרים לא גירש זה אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האדם אינו ידוע וגם אינו נקרא על מקום לידתו וליכא חששא ומשום העדים אין לפוסלו דחתימי אשיקרא דכיון דאין צריך לכותבו לא קיימי סהדי עליה כדאמרינן בכתובות (דף כד:) דאין מעלין משטרות ליוחסין אם היה כתוב בן איש פלוני כהן דעדים אמנה שבשטר קא מסהדי ולא אפלוני כהן דאין צריך לכותבו. אלא אסופר כדאמר להו רב לספריה כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמסירי לכו מילי בהיני והאי דקאמר אלא אסופר לאו דווקא אלא משום חששת העדים דצריך לכתוב בשטר שם העיר שהעדים חותמין בו אפי' נכתב בעיר אחרת שלא יאמרו לעדים עמנו הייתם באותו היום במקום אחר ואין חוששין אם שינה בשטר הכתיבה. תדע דאמרינן לעיל (דף ג:) מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר לר' מאיר ואמאי לא חיישינן שמא לא נכתב בו מקום הכתיבה ונפסל וזרקו לאשפה אלא ודאי אין חשש בזה. אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר' מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר א"ר אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה מאן קתני לה אילימא ר' מאיר ליערבינהו וליתנינהו אלא לאו שמע מינה רבנן היא שמע מינה פירש רש"י דהך מילתא דרב אשלום מלכות קאי כההיא דשמואל וכן משמע מתוך דברי רב אלפס ז"ל כי לא הביא דברי שמואל והביא דברי רב אמתני' דשלום מלכות והאי דלא קאמר וכן אמר רבי אבא וכו' משום דפליג אדרב יהודה אמר שמואל דאיהו קאמר לרבנן אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר מגורשת דמשמע שמותר לכתחלה לינשא בו אע"ג דהוי כאילו לא כתב בו מלכות כלל דזילא בהו מילתא אבל רב קאמר אבל חכמים אומרים הולד כשר משמע אבל לינשא לכתחלה אסורה והלכתא כרב באיסורי

ור"ת פירש דמילתא דרב (יהודה) אכתב במזרח והיה במערב קאי ולא פליגי בשלום מלכות וכן מוכח מדקאמר ומודים חכמים לר' מאיר שאם שינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה משום דדמיא להיה במזרח וכתב במערב ורבינו (תם) [חננאל] כתב דהלכה כר' מאיר בהיה במזרח וכתב במערב מדחזינן לרב ורב הונא דחיישי להכי משמע דאיהו מפרש מילתיה דרב אשלום מלכות ומה שפסק כרבי מאיר משום דרב הונא ורב חיישי להכי אין נראה לי ראיה דגם רבנן מודו לכתחלה איכא למיחש אבל אין ראיה משם דהוולד ממזר וכל הדרכים האלו בה ולענין שלום מלכות אין נפקותא האידנא בפסק זה דדווקא בימיהם שהיו עובדי כוכבים מונין בשטרות לשנות המלכים כדאמרינן בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קסד:) כך מנהגה של אומה זו מלך שנה מונין לו שתים תקנו שגם הישראל יעשה כן משום שלום מלכות אבל האידנא לא קפדי וליכא שלום מלכות ונהגו למנות לבריאת עולם אבל היה במזרח וכתב במערב לדברי ר"ת ז"ל הוולד כשר אבל לא תינשא ולרבינו חננאל ז"ל הולד ממזר ולשאר המפרשים רבנן לא מודו לרבי מאיר אלא בשינה שמו אבל היה במזרח וכתב במערב מכשרי רבנן לגמרי:

הלכה י

מתני' כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות ונישאו ונמצאו איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת ונמצאת איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. ירושלמי (ה"ז) זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה וקיימא לן כחכמים וביבמות (פ"י סי' ג) הארכתי בו:

הלכה יא

א כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת יד האיש ושובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה רבי אלעזר אומר אם לאלתר יצא אינו גט ואם לאחר זמן יצא הרי זה גט לא כל הימנו של ראשון לאבד זכותו של שני:

ב גמ' ה"ד לאלתר וה"ד לאחר זמן אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר כל זמן שלא נשאת זהו לאלתר נשאת זהו לאחר זמן מדקא מפרשי אמוראי דברי ר"א שמעינן דהלכתא כוותיה ומסתברא כדקא פריש רב אדא בר אהבה דדייקא מתניתין כוותיה ואע"ג דפריק שמואל שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן אשינויא ועוד דלא מסתבר טעמא דשמואל כלל לאחר שעמדו אמאי חייש ר' אלעזר מה קנוניא שייך הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקדשה פעם שנית:

הלכה יב

א מתני' כתב לגרש את אשתו ונמלך בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה ובית הלל אומרים אפי' נתן לה גט על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה והיכא דכתב גיטא לדביתהו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אע"ג דלא משתריא לעלמא פסלה מן הכהונה דתניא לקמן (דף פב:) ואשה גרושה מאישה אע"פ שלא נתגרשה אלא מאישה פסלה לכהונה והיינו ריח הגט דפסיל לכהונה:

ב גמ' שלח ליה רב יוסף בר מנשיא מדויל לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא דאי מגליא מילתא דקרו לנתינה כתיבה דלמא נתן קאמרי ותצא. תצא והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה מאי תצא דקאמר שמואל משני א"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון כיון דמשני מפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתי למימר סמוך למיתה גרשה:

הלכה יג

א מתני' המגרש את האשה ולנה עמו בפונדק ב"ש אומרים אין צריכה ממנו גט וב"ה אומרים צריכה הימנו גט ומודים שאם נתגרשה מן האירוסין שאין צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר' עקיבא אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראוין להעיד במקום אחר איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו:

ב גמ' מתניתין כשלא ראוה כשנבעלה ודאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה פליגי ב"ש וב"ה ב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וב"ה סברי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומודים שאם נתגרשה וכו' לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה דאין לבו גס בה אבל אם ראוה שנבעלה בין ארוסה בין נשואה צריכה הימנו גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין ומסתבר דווקא בגרושתו מן האירוסין כיון שכבר היתה ארוסתו אימר נתחרטו על הגירושין וחזר ובעל לשם קידושין אבל אם ראו עדים שבעל אשה דעלמא אין חוששין לקידושין דהא אמר ר' אלעזר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולא אמרינן שבעל לשם קידושין ולא מפליג בין בעל בפני עדים ובין בעל שלא בפני עדים וכן נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ולא חיישינן שמא בעל לשם קידושין והויא אשת אביו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י דקידושין. כי אתו לקמיה דר' ינאי אמר ליה צא והשלים עליו עבד מן השוק האי לישנא כי אתו לקמיה דרבי ינאי משמע שכבר נחתמו כל העדים שהזמין וגם לשון צא והשלים משמע כן

ומכאן דקדק רבינו תם ז"ל דגט פשוט שנחתם בשני עדים וחזר הבעל והוסיף בו עד שלישי כשר מכל שכן דהכא שהרי כאן היה צריך השלמה והכשירוהו אע"פ שלא חתם בפני הראשונים וגם הם לא חתמו בפניו כל שכן בגט פשוט שא"צ לעד השלישי כלום וה"ר משולם ז"ל נתן טעם לדבריו דהא דאמרי' דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזירה משום כולכם היינו דווקא השנים דלא סגי בלא אינהו ודמי לכולכם דלא סגי עד דחתימי כולהו:

פרק ט

הלכה א

א המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני ר"א מתיר וחכמים אוסרין כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הרי את מותרת לכל אדם ואם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול:

ב גמ' איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא. [חוץ הוא] ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר"א דהא שייר ליה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דלמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג ר' אליעזר עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודה דהא שייר ליה בגט ופשיט רבינא דחוץ הוא אבל בעל מנת מודו ליה בין אמר לה על מנת שלא תנשאי ובין אמר לה על מנת שלא תבעלי מדקא מיבעי ליה (על מנת) חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אבל בעל מנת מודו משמע דעל מנת דומיא דחוץ לא הוי שיורא אפי' אמר לה על מנת שלא תנשאי ושלא תבעלי ועוד מדלא מפליג בעל מנת גופיה והא דקתני בברייתא דרבי יוסי בר' יהודה שלא תינשאי לאו דווקא הוא הדין אפי' אמר שלא תבעלי והא דאמר לקמן גבי נענה רבי יוסי הגלילי ובמאי אילימא בעל מנת הרי הותרה אצלו בזנות הא דלא מוקי לה בעל מנת שלא תבעלי משום דמשמע ליה אי בעל מנת פליגי אם כן אפלוגתא דברייתא קאי דקתני שלא תינשא ואם תאמר מכל מקום כי מוקי לה בחוץ אדפריך לרבי אליעזר תיקשי נמי לרבנן בעל מנת שלא תבעלי ויש לומר דהואיל ולשון תנאי הוא דאסרה עליו הו"ל כאילו הותרה (עליו) לכל אלא שהטיל עליה תנאי שלא תבעל לזה כלל ולא שייך לאקשויי היכן מצינו אסורה לזה ומותרת לזה והא דפריך והרי הותרה אצלו בזנות בלאו הכי הוה מצי לאקשויי הואיל ולשון תנאי הוא הוי כאילו הותרה לכל אלא מקשה קושיא פשוטה. כן צריך לפרש גבי נענה דרבי עקיבא וכל זה דוחק וריצב"א פירש דודאי כי אמרי' דבחוץ פליגי אבל בע"מ מודו רבנן לר"א אז ודאי כל ע"מ שוין מדלא פליג בע"מ גופיה אבל כי אמרי' דבע"מ פליגי אז לא

הוי ל ע"מ שוין אלא ע"מ שלא תבעלי חשיב כחוץ ומודה בה ר"א והיינו טעמא דכי פליגי בחוץ בטעמא דקרא פליגי דרבנן דרשי לאיש עד שיתירנה לכל איש ואיש הלכך דוקא בחוץ פליגי אבל בע"מ אפי' לא תבעלי התירה לכל איש ואיש קרינא ביה כיון דלא אמר אלא בלשון תנאי כדפרישית אבל כי פליגי בע"מ בסברא פליגי וטעמא דר"א מידי דהוה אכל תנאים דעלמא והיינו דווקא לא תינשאי משום דהותרה אצלו בזנות ואיסור נשואין לא חשיב שיור מידי דהוה אכל תנאין דעלמא אבל בע"מ שלא תבעלי דאסרה לו לגמרי לא דמי לשאר תנאי שמתירה בגט זה לכל ורבנן סברי דאפי' שיור דאיסור נישואין מיקרי שיור והשתא ניחא דרבי יוסי בר' יהודה דמוקי פלוגתא בע"מ נקט דווקא ע"מ שלא תינשאי וניחא נמי השתא דפריך הרי הותרה אצלו בזנות משום דכי פליגי בע"מ לא פליגי אלא בע"מ שלא תינשאי וניחא נמי הא דקאמר אלא בחוץ דלא מצי לאקשויי לרבנן משום דכי פליגי בחוץ בע"מ שוין להתירה והותרה לכל אלא שהטיל תנאי בגט הלכך לתנא דמתניתין דמוקי פלוגתייהו בחוץ בכל ע"מ שרו רבנן בין ע"מ שלא תינשאי בין ע"מ שלא תבעלי בין ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני כיון שהזכיר ע"מ תנאה הוי ושריא לעלמא מידי דהוה אכל תנאים דעלמא מדלא פליג בע"מ אלמא כל ע"מ שריא: בעי רבי אבא בקידושין היאך תיבעי לר"א תיבעי לרבנן בתר דבעי' הדר פשטא בין לר"א בין לרבנן ויצאה והיתה בעי אביי אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא או דילמא מאי דשרא אסר את"ל מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן והוא הדין לשמעון והאי דקאמר ראובן דפתח ביה או דלמא לראובן דווקא את"ל לראובן דווקא לשמעון מהו מי אמרינן לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דלמא לשמעון דווקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו כתב ר"ח ז"ל דהך בעיא דרב אשי סלקא בתיקו ועבידנא ביה לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב (פ"ח מה' גירושין) דלראובן ושמעון מגורשת באם תמצא לומר אבל לראובן אינה מגורשת וכן לשמעון דהאי לא איפשיטא:

הלכה ב

אמר רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות דלכי מיית איקיים ליה תנאה ומשמע דמותרת לינשא מיד אפילו בחיי פלוני ולא חיישינן שמא תשתה יין ונמצאת אשת איש למפרע וכן משמע בברייתא דרבי יוסי ברבי יהודה (דף פב.) דקתני רבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דמשמע דלכל שאר בני אדם שריא אפי' בחיי אותו האיש ולא חיישינן שמא

לא יתקיים התנאי וכן לקמן דפריך הש"ס על דברי ר"ע אי הכי בכולהו תנאי בעלמא נמי לא תינסוב דלמא לא מיקיימא ליה לתנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אלמא פשיטא ליה להש"ס דלא חיישינן להכי וקשה מ"ש מהא דאמרינן בפ' מי שאחזו (דף עד.) ולאחר לא תינשא עד שתתן דחיישינן שמא לא יתקיים התנאי וכי תימא שאני התם דההוא תנאי מחוסר מעשה אכתי קשה מהא דתניא לקמן (דף פד.) ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם כלומר שמא תבעל להם משמע הא לפלוני חוששין וכן תניא בהדיא בתוספתא על מנת שלא תבעלי לפלוני חוששין שמא תיבעל לו ובה"ג פירש דהיכא דקאי בדידה לקיומי תנאי שריא לינשא לאלתר ולא חיישינן שמא תעבור על תנאה והביא ראיה מהא דתניא (שם) ע"מ (שלא) שתנשאי לפלוני דדייק רבא הכא בדידה קיימא לאיגרושי משמע דאי בדידה קאי ה"א תינשא לאחר ומיגרשא ואח"כ תינשא לאותו פלוני לקיים תנאה הלכך הכא ע"מ שלא תינשאי לפלוני בדידה קיימא דאין נישואין אלא מדעתה וכן ע"מ שלא תשתה יין ולא תלך לבית אביך בדידה קיימא ליזהר והא דחיישינן בע"מ שלא תבעלי לפלוני שמא תבעל לו היינו שמא תבעל לו באונס וכן בנתינת מאתים זוז חיישינן שמא תיאנס ולא תוכל לתתם והא דאמרינן לעיל בפרק מי שאחזו (דף עו:) או דלמא לאחר י"ב חדש שרי דהא אקיים ליה תנאה לאו משום דבעי קיום תנאי ברישא אלא גזירה מת אטו לא מת ואז לא קאי בדידה אלא בדידיה שמא יבא ויבטל הגירושין: בעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו תיבעי לר"א תיבעי לרבנן מסתברא בין לר"א בין לרבנן כיון דפסקא פסקא. ת"ר הרי זה גיטיך ע"מ שתינשאי לפלוני הרי זו לא תינשא ואם נשאת לא תצא מאי קאמר אמר רבא הכי קאמר הרי זו לא תנשא לא לו ולא לאחר לו שמא יאמרו נשותיהן נותנין זה לזה במתנה לאחר לא תנשא דבעי לקיומי תנאה ואם נשאת לו לא תצא לאחר תצא. ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתעלה לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של ד' אמות ע"מ שתביאי לי קנה בת מאה אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דייקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר תנאו בעל ש"מ הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר אביי אמר היא היא רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא מיתיבי הרי זה גיטך ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ואילו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לאביי ניחא לרבא קשיא

אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא ומתנה על מה שכתוב בתורה לא הוי דמי קאמר לה לא סגי דלאו אכלת לא תיכול ולא תיגרש ע"מ שתבעלי לפלוני נמי אפשר דמשחדא ליה בממונא אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אינהו מי עבדי איסורא לרבא כלל לאיתויי אבא ואביך כזה למעוטי בשר חזיר לאביי כלל לאיתויי בשר חזיר כזה למעוטי פלוני והלכתא כרבא:

הלכה ג

א אם כתבו בתוכו וכו' אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול קמ"ל ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' על פה נמי פסול ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטא שתיקו לבעל עד דכתביתו לתורפא דגיטא וכן הלכתא ת"ר כל התנאים פוסלין בגט דברי רבי וחכ"א כל הפוסל על פה פוסל בכתב וכל שאין פוסל על פה אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל על פה פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב אמר רבא מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף דברי הכל פסולין ומתניתין דקתני כתבו בתוכו ואוקימנא בחוץ אבל בע"מ לא פסול לאחר התורף ורבנן היא וכן הלכתא:

ב מתני' הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך לאחי ולאחיך לעבד ולעובד כוכבים ולכל מי שאין לה עליו קידושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ולכל מי שיש עליו קידושין אפי' בעבירה פסול:

ג גמ' כל דרישא לאתויי כל שאר חייבי כריתות כל דסיפא לאתויי שאר חייבי לאוין בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקידושי קטן מהו השתא מיהא לא בר הויה הוא או דלמא אתי לכלל הויה א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי הא בעינן ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכי נמי אתיא לכלל הויה חוץ מן הנולדים מהו חוץ מבעל אחותך מהו משום דלמא מייתא אחותה וחזיא ליה חוץ מזנותיך מהו חוץ מהפרת נדרים מהו חוץ משלא כדרכה מהו חוץ מתרומותיך מהו חוץ מירושתך מהו חוץ מקידושיך בשער מהו וכולהו לא איפשיטא ועבדינן לחומרא:

הלכה ד

א מתני' גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין. גופו של גט שיחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך:

ב גמ' פשיטא אמר לאשה הרי את בת חורין לא אמר כלום אמר לשפחה הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום אמר לאשה הרי את לעצמך מהו א"ל רבינא לרב אשי תא שמע גופו של גט שיחרור הרי את לעצמך השתא ומה עבדא דקני לי' גופיה כי א"ל הרי את לעצמך קני גופיה אשה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבד אין לי עסק בך מהו למלאכה קאמר ליה או לכל מילי קאמר ליה א"ל רב חגי מחוזנאה לרב אשי ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שיחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב (ליה) עליו אונו אבל כתב אונו עליו זהו שיחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממני אין לי עסק בך: אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין דמשמע דין אלא ודן ולא לכתוב איגרת דמשמע איגרת אלא אגרת ורב אלפס ז"ל גריס ולא לכתוב ואיגרת אלא ואגרת דואיגרת לשון זנות כמו גר גירא דפרק קמא דמס' עבודת כוכבים (דף י:) כלומר אם זנית תחתי תהא מגורשת נמצא שאם לא זינתה אינה מגורשת דתהוויין דתצביין תלתא יודי"ן מאי טעמא דמשמע דתיהויין דתיצביין ובתיקון הגט שכתב ה"ר יוסף טוב עלם היו כותבין בחמשה יודי"ן יו"ד אחר הדלת ויו"ד אחר התי"ו והוי די תיבה בפני עצמו כמו אשר דמתגרמי' די ומיהו דיתבא על נהר פלוני אין רגילין לכתוב תרי יודי"ן למהוי די תיבה בפני עצמה כמו אשר ישבת אלא דיתבא חדא תיבה היא כמו היושבת דמתרגמינן דיתבא והוי דל"ת במקום ה"א אבל דיתיצביין אין הדל"ת במקום ה"א אלא במקום אשר ונראה לי דבמקום שנהגו לכתוב דתיצביין אין קפידא דאם אין הדל"ת במקום אשר תהיה במקום שי"ן כמו שתהיה שתרצי וגם על היו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד. ולורכה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין דמשמע תריכין ושביקין וקאי על נשים דעלמא ואין צריך להאריכה יותר משאר וי"ו אלא יזהר שלא יקצרנה שמא תהא נקרית כמין יו"ד והא דלא קאמר לוי"ו דפטורין דאטו כי רוכלא ליחשוב וליזול משמע שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לרי"ש דתרוכין ובין שי"ן לבי"ת דשבוקין דאי כתב בהן יו"ד ליכא למיטעי כלל דתירוכין ושיבוקין לאו כלום הוא אבל בפטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לטי"ת מדאמרינן בפרק התקבל (דף סה:) פיטרוה דבריו קיימים פטרוה לא אמר כלום דפטרוה מחוב משמע והשתא ניחא דלא חשיב הכא וי"ו דפיעורין. ולורכה לוי"ו דוכדו דמשמע וכדי כלו' יזהר שלא יקצר הוי"ו עד שתהא נקראת כמו יו"ד ולא לכתוב למחך דמשמע חוכא אלא למהך כלומר ליתלייה לכרעיה דה"א שפיר דלא ליתחזי למחך בחי"ת ולא לכתוב לימהך דמשמע לי מהך אלא למהך חסר יו"ד ולא לכתוב לאיתנסבא דמשמע לא יתנסבא אלא להיתנסבא כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' גירושין) שאם כתב ודין או שלא כתב דיתיצביין בג' יודי"ן הגט פסול ובעל העיטור

משמיה דרבוותא כתב דכל הני דקדוקי דהכא היינו היכא דכתב ליה בעל גופיה אי נמי דכתב ליה סופר מפומיה ובתר הכי אתא בעל וקמערער ואמר אנא הוא דפסלית ליה בהני דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר הבעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט סתם וטעו הסופר והעדים באחד מאלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם העדים מצויין יעידו בפני ב"ד שטעות סופר הוא וכן כתב רב האי גאון ז"ל אי יהיב בעל רשותא למיכתב גט שלם וטעו בהני כולהו או במקצתן אי איתיה לספרא מתקן ליה ואי לא איתקן ומנסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ואי אתיא לאנסובי ואתא בעל ומערער ואמר האי דכתב ודין דינא הוא דאמרי אי נמי למחך חוכא ולכך איכווני לא מנסבינן לה אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא דקאמר ר"מ משום שלום מלכות יוציא והוולד ממזר ליתא וכ"ש לענין טעות סופר. איבעיא להו מי בעינן ודן או לא בעינן ודן ת"ש דאתקין רב בגיטי איך פלניא בר פלוני פטרותיך ית פלונית דהות אינתתי מן קדמת דנא מיומא דנן ולעלם ואילו ודן לא קאמר וליטעמיך כולהו מי קאמר אלא בעינן הכי נמי בעינן. מיומא דנן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואע"ג דהלכתא כרבי יוסי תיקן לכתבו בו משום שופרא דשערי משום ב"ד טועין ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי הכי נמי משום שופרא דשטרא:

הלכה ה

גופו של גט שיחרור וכו' אתקין רב [יהודה] בשטרא זביני דעבדי. עבדא דנן מוצדק לעבדו פטיר ועטיר מן חרורי ומן עלולי ומן ערורי מלכא ומלכתא ורשום דאיניש לא איתיה עליה ומנוקה מכל מום ושחין דנפיק ביה מן טצהר חדת ועתיק:

הלכה ו

א מתני' שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם:

ב גמ' ותו ליכא והא איכא גט ישן התם לא תצא הכא תצא הניחא למ"ד הכא תצא אלא למאן דאמר הכא לא תצא מאי איכא למימר התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד: כתב בכתב ידו אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא פשיטא כתב ידו קתני אלא אמציעתא הרי יש עליו עדים אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד וקתני אלו שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ואמר רב דוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד אחד אין הולד כשר והא דקתני כתב סופר ועד כשר חתם סופר ועד הוא אבל כתב

סופר ועד אחד אין הולד כשר וכן אמר רבי יוחנן כתב ידו שנינו וכן הלכתא ור"י הוכיח למעלה בפ' התקבל דכל הני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה סברי דחתם סופר ועד פסול ומתוך זה פסק דחתם סופר ועד פסול אע"ג דרב מכשיר והלכתא כרב באיסורי הני מילי לגבי שמואל לחודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב ואומר אמרו כשר כשמואל ורב חסדא דלעיל בפרק התקבל (דף ס:) וכיון דחתם סופר ועד פסול ליכא למיחש לחורבא ורבינו חננאל ז"ל פסק דלית הלכתא ככל הנהו אמוראי דמכשרי באומר אמרו אלא כדתניא בפ' מי שאחזו (דף עב.) כוותיה דרב אשי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייק התלמוד ישמעו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו ותימה הוא מה שפסק הגאון הלכה כר' יוסי ממה שתירץ רב אשי מתני' דמי שאחזו כר' יוסי וכברייתא דאם העמיד המשנה כר' יוסי בשביל זה לא פסק הלכה כמותו ושמא טעמו כדאמרינן בפ' אלו קשרים (שבת דף קיב.) מדמתרץ ר' יוחנן מילתיה דרבי יהודה אלמא סבירא ליה כוותיה ואפשר שלא פסק הגאון לגמרי כוותיה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו ולהכשיר חתם סופר ועד אלא לחוש לדברי שניהם ככל הני אמוראי לפסול חתם סופר כיון דמכשרי באומר אמרו ולפסול אומר אמרו כההיא דמי שאחזו ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהם כל זה מיסוד ר"י ז"ל בעל התוספות: שלשה גיטין אלו הפסולין אם נשאת באחד מהן זימרן אמר רב תצא וזימנין אמר לא תצא ולוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר רבי יוחנן וכן הלכתא הלכך לגבי גט ישן תינשא לכתחלה כתב רב האי גאון ז"ל בתשובה על היה במזרח וכתב במערב דלא תינשא ואם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים כדאמר ר"י הכא גבי מתניתין דשלשה גיטין פסולין משום דקתני בה הולד כשר אם נשאת לא תצא אף ע"פ שאין לה בנים. והא דאמרינן לעיל גבי גט קרח ושלום מלכות תצא. היינו מקמי דתיקום מתניתין כרבי מאיר ומהדר לתרוצי אמאי לא חשיב להו במתניתין בהדי שלשה גיטין פסולין אבל בתר דאוקי מתניתין כרבי מאיר לרבנן כולהו גיטין דפסולין משום תקנתא דרבנן וגזרה דידהו כך דינו ואע"ג דלא מוקי מתניתין כרבי מאיר אלא אליבא דמאן דאמר הכא תצא ולית הלכתא כוותיה מכל מקום כיון דסלקא סוגיא דשמעתין דמתני' כר' מאיר אית לן למימר הכי אפי' למאן דאמר לא תצא כי היכי דלא ניפלוג בפסולי גיטין דרבנן ואשכחן נמי בריש מכולתין (דף ה.) דלרבה לאחר שלמדו פסול משום שמא יחזור דבר לקלקולו ואם נשאת לא תצא וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"י מה' גירושין) ורב אלפס ז"ל כתב והנך פסולין דקחני בהו פסול כגון ההיא דריש פרק קמא אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל וליכא

גט פסול דהולד כשר בר מהלין דמנינן גבי שלשה גיטין פסולין ומקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תינשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ תו דכל היכא דתני פסול אם נשאת תצא בר מהני ולאו למימר דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין נינהו אלא דלא הוו כשרין ואיכא מינייהו ממזרים ואיכא מינייהו ספק ממזרים עד כאן דבריו ומה שכתב דאיכא מינייהו ממזרים זה אי אפשר להיות אלא בפסול דאורייתא וטפי נראה כדברי רב האי גאון להשוות כל פסולי דרבנן דלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ואפשר דבהני דפרק קמא אם לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאיכא למיחש לזיופא בזה רצה להחמיר:

הלכה ז

רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים וכו' אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות ושמואל אמר אף בשטרות וכן אמר רבי יעקב בר אידי [אמר ריב"ל] הלכה כרבי אלעזר בגיטין וכן אמר ריש לקיש הלכה כר' אלעזר בגיטין והלכתא כוותיה דרבי אלעזר בגיטין משמע שרב אלפס ז"ל פוסק דוקא בגיטין הלכה כרבי אלעזר אבל לא בשטרות אבל ר"י פוסק דהלכה כרבי אלעזר אף בשטרות מההוא דפרק זה בורר (סנהדרין דף כח:) ההיא מתנתא דהוו חתימי עליה תרי גיסי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל לקנייה בעדי מסירה א"ל אביי והא א"ר אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול אלמא דרב יוסף ואביי סברי דהלכה כרבי אלעזר אף בשטרות ועוד ראיה מדרבא לעיל (דף יא:) דמגבי בשטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מבני חרי ומשמע התם דאי לאו דלית ליה קלא משום דשטרא פרסאה הוא הוי מגבי ביה אפי' ממשעבדי והא דאמרינן ברישׁ מכילתין (דף ד.) מהדרינן אדרבי אלעזר משום דהלכתא כוותיה בגיטין לאו למעוטי שטרות אלא משום דבגיטין קאי וכן בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צד:) עבד עובדא רב נחמן כרבי אלעזר בשטרות וכן הלכתא בין בשטרי מכר ומתנה ובין בשטרי הלואות בעינן עדי מסירה. כתב רב אלפס ז"ל דשמעינן מהא דלא בעינן עדי מסירה אלא היכא דאין עדי חתימה דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהוולד ממזר והוא דאמר הלכה כרבי אלעזר בגיטין ואי סלקא דעתך בעינן עדי מסירה היכא דאיכא עדי חתימה השתא היכא דליכא עדי חתימה כלל מכשיר רב היכא דאיכא עד אחד ועדי מסירה פסול ומשוי ליה לולד ממזר אעו עד אחד מגרע גרע מהיכא דליכא עד כללי אלא ודאי מדפסיל רב בעד אחד ומכשיר היכא דאיכא עדי מסירה אפי' ליכא עד אחד שמעינן דהאי דפסל בע"א היכא דליכא עדי מסירה

הוא ואי איכא בחתימה שני עדים מכשיר ואע"ג דליכא עדי מסירה והיינו דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר אי ליכא בגט עדי חתימה אלא נידון בעדי מסירה בלבד זימנין דמייתו עדי מסירה ואתי בעל ומערער ומקלקל לה הלכך תקינו שיהא העדים חותמין בגט ואי אתי בעל ומערער מפקא ליה לגיטא ומקיימא ליה בעדי חתימה ודחיא ליה ואי לא סגי ליה בעדי חתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא אע"ג דמקיימא ליה גיטא בעדי חתימה ליחוש דלמא לא איתיהיב לה בעדי מסירה אלא ודאי כל היכא דאיכא עדי חתימה לא בעינן עדי מסירה וכל היכא דאיכא עדי מסירה לא בעינן עדי חתימה דבחד מינייהו סגי מיהו ה"מ בדיעבד אי נמי היכא דאשתכחו עדי מסירה פסולין דלא אמרי' עדיין אשת איש היא אלא הואיל ואיכא עדי חתימה והן כשרין והגט יוצא מתחת ידה גירושין מעליא הוו אבל לכתחלה בעינן עדי מסירה והן עיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כדאמרינן ואי אבד גיטא קיימי עדי מסירה ואי מייתו עדי מסירה קיימי עדי חתימה. וחזינן לגאון דכתב הוו יודעין דהא דאמר רבי אלעזר כתב סופר ועד הוולד ממזר משום דהויא ליה הא מילתא לרבי אלעזר כמוויף מתוכו והולד ממזר ואע"ג דהני מילי דגאון סתרי למילי דילן חזינן למיכתבינהו משום דמלאכת שמים היא ונראה לי מה שמדקדק מילתיה דרב אמילתיה דרב לאו דקדוק הוא דהא דאמר רב כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא אמתני' קאי דאתיא כר"מ ושמואל דייק מסתם מתניתין דלקמן דרבי מאיר סבר כתב סופר ועד כשר ואין מכאן ראיה אליבא דהלכתא דקיימא לן כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ואיהו לא דריש וכתב דקרא וחתם הלכך מצריך עדי מסירה ומדקאמר בכל דוכתי עדי מסירה כרתי משמע שהכריתות תלוי רק בעדי מסירה וזולתם אינו גט כלל והא דקאמרינן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם לא קאמר שלא יהיו צריכין לעדי מסירה בשעת נתינה אלא הכי קאמר תיקון העולם הוא שיהיו גם עדי חתימה עם עדי מסירה כדי שלא תצטרך לחזר אחר עדי מסירה היום ולמחר כשתביא הגט לראיה דכיון שהגט בידה ועדים חתומים בו תלינן דמסתמא בהכשר נעשה גם בעדי מסירה דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים ואי אפשר להתיר אשת איש אם לא נמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק ואף לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי לעולם אינה ניתרת לשוק אם לא שנמסר בפני עדים דעדי חתימה אינן מעידין שבא הגט לידה וכדפירש ר"ת וכן משמע לישנא דלעיל בפרק השולח (דף לו.) לא צריכא [אלא] לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתו סהדי אי נמי אזלי למדינת הים משמע בהדיא דלרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו

רבנן עדי חתימה עמהן ולדברי רב אלפס ז"ל לא ידענא מאי עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא כיון דסגי בעדי חתימה או בעדי מסירה אמאי בעינן לכתחלה בעדי מסירה ולמה הן עיקר יותר מעדי חתימה ועוד תימה הוא לומר אם הבעל צוה לכתוב ולחתום הגט ונתנו לאשה בינו לבינה שתהיה מותרת לשוק אלא ודאי לכולי עלמא צריך שיבא הגט לידה בפני עדים אלא דרבי מאיר דריש וכתב דקרא וחתם ומצריך חתימה לשמה אבל כתיבה לשמה לא בעי ורבי אלעזר בעי כתיבה לשמה ולא מצריך חתימה כלל אלא הכל תלוי בעדי מסירה ואם נמסר לה בפני עדים פסולין אינה מגורשת אפי' חתומין עליו עדים כשרים וקשה על דברי רב אלפס ז"ל מהא דדייק על מתניתין דשנים ששלחו שני גיטין מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי אלעזר משמע אבל כרבי מאיר אתיא דאמר עדי חתימה כרתי ואי לרבי אלעזר נמי סגי בעדי חתימה אם כן אמאי לא אתיא כרבי אלעזר והא דפליגי רב ולוי ורבי יוחנן אמתני' דשלשה גיטין אם תצא אם לא תצא אף על גב דאתיא כרבי מאיר וקיי"ל כרבי אלעזר איכא למימר משום דהוי משלשה גיטין פסולין היינו שאין בו זמן ובהא לא פליג ועוד אני אומר. כולהו איכא נפקותא גם לרבי אלעזר דהא דאמר לדידיה שהעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והיכא שהגט חתום ביד האשה כהלכתו אינה צריכה להביא לפנינו עדי מסירה שאנו תולין שכדין נמסר לה הלכך נפקא מיניה בכשרות עדי חתימה לרבי אלעזר כמו לר' מאיר:

הלכה ח

א מתני' שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אם אבד אחד מהן השני בטל חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית פלוני פלונית והעדים חותמין מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטה את שהעדים נקראין עמו כשר:

ב גמ' היכי דמי כלל והיכי דמי טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זה הוא כלל זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא זהו טופס וריש לקיש אמר אפילו זמן אחד לכולן זהו טופס אלא ה"ד כלל דכתבי הכי הרי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית אי הכי נמצאו ב' נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני לפלונית תניא כוותיה דרבי יוחנן ותניא כוותיה דריש לקיש וכו' והלכתא כרבי יוחנן:

ג מתני' שני גיטין שכתבו זה בצד זה ושני עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה ושני עדים יוונים באים מתחת זה לתחת זה את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר

עד אחד עברי ועד אחד יווני עד אחד עברי ועד אחד יווני באים מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין:

ד גמ' זעירי תני שניהם כשרין בין ברישא בין בסיפא ותנא דידן ברישא חיישינן דילמא גונדלית חתימו וכולהו אחד הוא דחתימי וסיפא חיישינן דלמא חד גונדלית חתם ותלתא אחד וחד אחד והלכתא כתנא דידן:

ה מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר חתמו עדים בראש הדף מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה או סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראין עמו כשר:

ו גמ' שייר מקצת הגט וכו' אמר רב אשי והוא דידיע במתחתא דמגילתא. פירוש שניכר שלא נחתך מן הקלף לא למעלה ולא למטה:

הלכה ט

א מתני' גט שכתבו עברית ועדיו יוונית יוונית ועדיו עברית עד אחד עברי ועד אחד יווני כשר כתב סופר ועד כשר:

ב גמ' א"ר ירמיה חתם סופר שנינו ההיא כתובת חתנים דאתאי לקמיה דרבי אבהו דהוה ידע ליה לטופסא דשטרא ולחתימת ידיה דחד סהדא סבר לאכשורה אמר ליה ר' ירמיה חתם סופר שנינו:

ג מתני' איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכן היו נקיי הדעת שבירושלים עושין. חניכתו פירש רש"י שם לווי של המשפחה וכן משמע בגמרא חניכת אביו בגיטא עד עשרה דורות ורבינו חננאל ור"ת זכרונם לברכה מפרשים שם לווי של האיש עצמו או של האשה וחניכת אבות דגמרא היא חניכה אחרת ולא איירי בשם לווי:

ד גמ' תנו רבנן חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות ר"ש בן אלעזר אומר עד שלשה דורות כשר מכאן ואילך פסול כמאן אזלא הא דאמר ר' חנינא חניכת אבות בגיטין עד שלשה דורות כמאן כר' שמעון בן אלעזר וכן הלכתא אמר רב הונא מאי קרא כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם:

הלכה י

א מתני' גט המעושה בישראל כשר ובעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פירש ר"ת האי דקאמר ובעובדי כוכבים חובטין אותו קאי אהא דקאמר ובעובדי כוכבים פסול לאשמועינן דאפילו בכי האי גוונא פסול

דלאו בני עשוי נינהו ושוב חזר בו ופירש בעובדי כוכבים כיצד יעשו שיהא כשר חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך דלפניהם ולא לפני עובדי כוכבים היינו כשעשוי ע"פ דייני עובדי כוכבים אבל אם העשוי ע"פ דייני ישראל אפילו אם עובד כוכבים כופהו לא מיקרי לפני עובדי כוכבים וכן פירש בהלכות גדולות ואם חובטין אותו עובדי כוכבים ע"פ ישראל ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך כשר וכן נראה דלפי מאי דלא ידע דשליחותייהו קא עבדינן וכי ס"ד שיהא המומחה עצמו צריך לכפותו ולא ישתדלו בו הדיוטות לכפותו על פיו הלכך אפילו עובדי כוכבים נמי ע"פ המומחה הוי כאילו המומחה בעצמו עושה ובתוספתא נמי קתני עשה מה שישראל פלוני אומר לך משמע שהוא המומחה ועל פיו דוחקין אותו ובירושלמי בסוף פירקין (ה"י) נמי אמרינן תני עובדי כוכבים שעשאו במעשה ישראל כשר מתני' אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך ועוד ראיה מחזקת הבתים (דף מח.) דפריך לרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני אגב אונסא גמיר ומקני מהא דגט מעושה בעובדי כוכבים פסול ואדפריך ליה מסיפא ניסייעיה מרישא דבישראל כשר וכי תימא דהיינו טעמא כדקאמר התם לעיל דמצוה לשמוע דברי חכמים א"כ בעובדי כוכבים נמי מתכשר מהאי טעמא אי אמר עשה מה שישראל אומר לך אבל אי קאי סיפא ועובדי כוכבים חובטין אותו אריש דבישראל כשר ניחא דבתרוייהו הוי טעמא משום דמצוה לשמוע דברי חכמים הלכך פריך ליה מן ובעובדי כוכבים פסול:

ב גמ' אמר רב נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל בדין כשר שלא בדין פסול ופוסל ובעובדי כוכבים בדין פסול ופוסל שלא בדין אפי' ריח הגט אין בו אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטא אמר ליה והא אנן הדיוטות אנן ותניא היה רבי טרפון אומר כל מקום שאתה מוצא אוגריות של עובדי כוכבים אע"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אתה רשאי להזקק להן שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות א"ל אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלוואות אי הכי גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במידי דשכיחא במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו:

הלכה יא

א מתני' יצא שמה בעיר מקודשת הרי היא מקודשת מגורשת הרי היא מגורשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא איזהו אמתלא גירש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה ה"ז היא אמתלא:

ב גמ' מגורשת הרי זו מגורשת ואסרינן לה אגברא פירוש (אפי') אם הוא כהן והאמר רב כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן לה הכי קאמר מקודשת הרי זו מקודשת מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת מאי טעמא שהרי קול ושוברו עמו ת"ר בעולה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה שלא לפלוני אין חוששין לה עד שיאמרו מאורסת לפלוני בעיר אחרת אין חוששין לה שפחה וממזרת אין חוששין לה הקדיש פלוני נכסיו הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין לו אמר עולא לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומעות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרים פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי במתניתיה לא שישמעו וכו' וכן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זהו קול לא אמרו דבר זהו אמתלא לא אמרו הא לא אמרו כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד י' ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלא הא אמרו לא הויא אמתלא פירוש לא אמרו דבר מסויים ונגמר אלא עם הקול אמרו גם השובר כגון שאמרו זרק לה גט על תנאי הוא דהויא אמתלא אמרו דבר מסויים בלא שובר אלא אמרו זרק לה גט בסתם ואח"כ יצא קול שהיה בתנאי לא הויא אמתלא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים. לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות ומטות מוצעות דשני ענינים הם ותרווייהו חשיבי קול זה או זה ועוד קול דלעיל שייך בקידושין דוקא וקלא דהכא שייך אף בגירושין ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא תדע מדפריך עדות מעלייתא הוא ומסיק והלכו להם למדינת הים משמע דאיירי בתרי ועוד מדאמר רב חסדא עד שישמעו מפי כשרים. א"ל אביי לרב יוסף מבטלינן קלא או לא מבטלינן קלא פירש רש"י אם שמענו קול היוצא מפי נשים ותינוקות משתקינן להו לבטולי קלא או לא משתקינן להו הואיל ואומרים פלוני שמע מפלוני וכו' וליתנהו דלישיילי' א"נ חזרו אותן פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן או לא מבטלינן ומסיק אתרוותא נינהו בסורא מבטלינן קלא בנהרדעא לא מבטלינן קלא פסק רבינו מאיר זכרונו לברכה בתשובה דמבטלינן קלא דסירא אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל והלכתא כרב באיסורי ואע"ג דרב ששת דהלכתא נמי כוותיה באיסורי אמר אפי' מפי נשים ומינה דייקינן דס"ל דלא מבטלין קלא ומההיא מסיק דאתרוותא נינהו נראה דרב ששת מנהרדעא הוה ושם נהגו כשמואל תדע דבפרק בני העיר (מגילה דף כט.) קאמר אבוה דשמואל הוה יתיב בבי כנישתא דשף

ויתיב בנהרדעא וכו' עד רב ששת יתיב בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא הלכך אין להביא ראיה מרב ששת דעבד באתריה דשמואל כשמואל וכן מוכח גבי מבוי עקים דהוה בנהרדעא (עירובין דף ו:) והטילו עליו חומרי דרב ושמואל ומוכח מיניה (שם דף ח:) דהלכה כרב מדעשו בנהרדעא כרב אבל ממה שעשו כשמואל בנהרדעא לא מייתי ראיה דהלכה כשמואל משום דאתריה דשמואל הוה ועוד דמיחש לקלא חששא דרבנן היא ובשל סופרים הלך אחר המיקל ועוד דבירושל' (הי"א) משמע דר"י סבר דמבטלינן קלא דאמר נבדק השם ונמצא מפי נשים מפי פסולין בטל השם וראיתי בפירוש רבינו חננאל שכתב אתרוותא נינהו בסורא מיקרי ואמרי הילכך מבטלינן קלא בסורא בנהרדעא לא מיקרי ואמרי הילכך לא מבטלינן קלא בנהרדעא משמע שאינה מחלוקת של אמוראים אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי יש מקום שבקל מוציאין קול ושם מבטלין ובמקום שאין מוציאין קול בקל מסתמא אם יצא קול יש בו ממש ואין מבטלין אותו ולפום צורתא דשמעתא דפליגי בביטול קול מיירי בקול שיצא בלי ביטול שובר ואמתלא ונתחזק בבית דין ושוב נתברר לב"ד על ידי אותם שהוציאו הקול שהוא שקר ואין בדבר אלא חשד ורינון שריננו על בית דין שמתירין אשת איש כי ההוא דלקמן דשלחו מבי רב לשמואל דקאמרי' עלה אי דמגליא מילתא דקידושין קמא לא קידושי נינהו מבטלינן קלא. ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לבר בי רב אתא רב חמא לאבוה א"ל אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה א"ל על תנאי קדיש אדעתא דלא אזיל לבי חוזאי ואזיל כלומר בירר בפניו שע"י כך הקול יצא בעיר א"ל כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא. ההוא דנפק עליה קלא דקדיש בציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי אמר ליה אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא כי האי מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בהו רבנן בקדושי ולא הוה ביה שוה פרוטה ואין כאן רינון וחשד כי דמי קצת לקול ושוברו עמו. ההיא דנפיק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלניא אמר רבא אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא כי האי מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו בה רבנן בקידושין וקידושי קטן הוה מהנהו תרי עובדי משמע קצת דאביי ורבא לא בעו לבטולי קלא אלא בכי האי גוונא דדמי קצת לקול ושוברו עמו. ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמור רבנן עדיין לא הגיע לפלגות ראובן דכתיב לפלגות ראובן גדולים חקרי לב רבינו חננאל זכרונו לברכה גריס עדיין לא הגיענו לפלגות ראובן שהיו בהן חכמים גדולים חקרי לב והם היודעים אם הגיע זה הקטן הנראה בדרכיו כשאר גדולים ולחשבו גדול להיות קידושיו קידושין אבל אנו אין בנו כח להבין בין קטן הנראה כגדול ובין קטן

זולתו ואין לנו אלא הלכה שבודקין לקידושין ולגירושין הלכך בעינן י"ג שנה ויום אחד ולמעלה והוא דאייתי שתי שערות: ובלבד שלא תהא שם אמתלא אמר רבה בר רב הונא אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים וליתא דהא רבי יוחנן פליג עליה לעיל וכן ההוא עובדא דנפיק עלה דאיקדשה לבר בי רב ורב זביד אמר אפי' במקום אמתלא חוששין לאמתלא והאי דקתני ובלבד שלא תהא שם אמתלא מקום אמתלא קאמר אמר רב אשי כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן הא דבתר אירוסין חיישינן רבי חנינא אמר אפי' דבתר אירוסין לא חיישינן והלכתא לא חיישינן ליה:

הלכה יב

אמר רב ירמיה בר אבא שלחו מבי רב לשמואל יצא עליה קול ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני מאי היא דאי מגליא מילתא דקדושי קמא קדושי מעליא נינהו לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל בשלא בפניו מעיזה ומעיזה רב הונא גופיה מודה בהכי כמתניתין בפרק שני דכתובות (דף כב.) ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת אלא סבר דמהני מיהא שלא בפניו לאוסרה אקמא והלכתא כשמואל בהא דשלא בפניו לא מתסרא כלל דמעשה רב דשמואל עבד עובדא הכי ועוד דרב המנונא דוקא בפניו קאמר וכן מוכח סוגיין בשמעתין בפרק שני דכתובות (דף כג.) שלא בפניו מעיזה וכיון דמעיזה לא מהני כלל אפילו לאוסרה אקמא ובפרק האשה שלום (סי' ו) כתבתי דהלכתא כרב המנונא מדמייתי לה הש"ס בכמה דוכתי:

הלכה יג

ומעשה היה באחד שאמר קידשתי את אחות אשתי קודם שקידשתי את אשתי ולא גירשתיה ופלוני ופלוני עדים והלכו למדינת הים והיא כבר נשואה ויש לה בנים ובא מעשה לפני רבינו תם ואמר דכל זמן שלא באו עדים ליכא למיחש למידי דזה אינו נאמן לאוסרה ואפי' אם תאמר היא קדשני אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה אלא שהוא אסור באשתו ואסור בקרובות שתיהן ואפי' אם באו עדים והעידו שקדשה בפניהם אם היה זה בחופת אחות אשתו ובפניו נתקדשה לאחר מותרת לו כההיא דרב הונא: לא מצאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא

ראשון לא מאי טעמא אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב שישא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ומחזיר ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקידושיה וקידושי טעות הוי יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אמימר אמר מותרת לשניהם והלכתא מותרת לשניהם ומדאמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני שמעינן מהך דהך קמייתא נמי הכי הוא ולאו כדאמר רב שישא בריה דרב אידי ועוד מדפסק הכא הלכתא מותרת לשניהם מכלל דבאידך לא:

הלכה יד

מעשה אירע שיצא קול פסול על גט אחד והצריכו רבינו תם גט אחר מפני הלעז אע"פ שכשר היה ודקדק מכאן דאינה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר גט השני כיון דאינו אלא לבטל הקול בעלמא הוא כמו שלא החמיר כאן לחוש משום מחזיר גרושתו מן האירוסין לאוסרה לראשון ונראה לר"י שיש לחלק בין חששא דיצא קול מזה ומזה דלעולם לא הוי מחזיר גרושתו עד שיהו שני הקולות אמת הלכך אם נתרצה לראשון יאמרו שהקול שני היה שקר אבל היכא דליכא אלא קול אחד יש לחוש תדע דהא לעיל כי קדיש שני קידושי תורה דליכא אלא קול א' מן הראשון אמרינן דאין מגרש שני ונושא ראשון:

הלכה טו

א מתני' ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר ובית הלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו ר"ע אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

ב גמ' אמר ליה רב פפא לרבא לא מצא בה ערוה ולא דבר מהו אמר ליה מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ובעמוד והחזר קאי מכלל דהכא דאי עבד עבד אמר ליה רב משרשיא לרבא היה בלבו לגרשה ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו אמר ליה אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. תניא היה ר"מ אומר כשם שהדעות במאכל כך הדעות באנשים יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקי ואינו שותיהו וזו היא מדת פפוס בן יהודה שהיה נועל דלת בפני אשתו ויוצא ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו זורקו ושותהו וזו היא מדת כל אדם שרואה את אשתו מדברת עם אחיה ועם שכיניה ועם קרוביה ומניחה ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי ומוצצו ואוכלו וזו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע ופרומה משני צדדין ורוחצת עם בני אדם עם ב"א ס"ד זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר וגו' אלא במקום שבני אדם רוחצין ואינו חושש: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר

הכתוב קראו אחר שאין זה בן זוגו של ראשון שזה הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו זכה השני משלחה שנאמר ושנאה האיש האחרון לא זכה קוברתי שנאמר או כי ימות האיש האחרון כדאי הוא במיתה זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו דגרסינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סג:) אשה רעה מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון: כי שנא שלח אמר רב יהודה תם שנאת שלח ורבי יוחנן אמר שנוי המשלח ולא פליגי הא בזוג ראשון והא בזוג שני דאמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפי' מזבח מוריד עליו דמעות שנא' וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' וגו' ואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך: גרסינן בפ' החולץ (יבמות דף לז:) תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל תחרוש על רעך רעה האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך את בניו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת (את) נוך ולא תחטא: